

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

**KADIN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN
MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şenel ÖZLÜ

**Gaziantep
Temmuz 2024**

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

**KADIN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK
DÜZEYLERİNİN MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK TUTUMLARI
ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şenel ÖZLÜ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Emrah Berkant PATOĞLU

Gaziantep
Temmuz 2024

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakların kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza :
Adı ve Soyadı : Şenel ÖZLÜ
Öğrenci Numarası 223201011012
Tezin Savunma Tarihi : 12.07.2024

ÖZET

KADIN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

ÖZLÜ, Şenel

Yüksek Lisans Tezi, Kadın Çalışmaları ABD

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Emrah Berkant PATOĞLU

Temmuz 2024, 103 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışma, nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama desenine uygun olarak yapılandırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Gaziantep ili Şehitkâmil ilçesinde bulunan basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiş 58 farklı ilkokulda görevlerini aktif olarak icra eden 345 kadın sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Bu öğretmenlerin % 73'ünün evli olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ilk olarak katılımcılara “bağımsız gruplar için t-testi, tek yönlü varyans analizi” uygulanmıştır. Ardından katılımcılara mesleki tükenmişlik envanteri ile mülteci öğrenci tutum ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında bir ilişki olup olmadığını görmek için Pearson Korelasyon (İki kuyruklu) analizi yapılmıştır. Bağımsız gruplar için t-testi, tek yönlü varyans analizi sonucunda, katılımcıların sadece eğitim düzeyleri açısından mesleki tükenmişlik envanterinin duygusal tükenme alt boyutunda farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Lisansüstü eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin duygusal tükenme düzeylerinin lisans düzeyine sahip öğretmenlerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Pearson Korelasyon (İki kuyruklu) analizi sonucunda, mesleki tükenmişlik envanterinin duyarsızlaşma alt boyutu ile mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin yeterlilik alt boyutu arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Ancak diğer boyutlar arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin mesleki duygusal tükenme düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim, uyum ve yeterlik düzeylerinde bir azalış ancak öğretmenlerin mesleki kişisel başarı düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim, uyum ve yeterlik düzeylerinde de bir artış olacağı sonucuna varılmıştır. Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise öğretmenlerin mesleki duyarsızlaşma düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim ve uyum düzeylerinin azalacağıdır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Tükenmişlik, Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum, Sınıf Öğretmeni, İlişkisel Tarama, Maslach Tükenmişlik Modeli.

ABSTRACT
**INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF FEMALE CLASS TEACHERS’
LEVELS OF OCCUPATIONAL BURN OUT ON ATTITUDES TOWARDS
REFUGEE STUDENTS**

OZLU, Senel

Master’s Thesis, Women Studies

Advisor: Asst. Prof. Emrah Berkant PATOGLU

July 2024, 103 pages

The purpose of this study is to examine the relationships between female classroom teachers' professional burnout levels and their attitudes towards refugee students. The study was structured in accordance with the relational survey design, one of the quantitative research types. The study group of the research consisted of 345 female classroom teachers actively performing their duties in 58 different primary schools in Şehitkâmil district of Gaziantep province, which were determined by simple random sampling method. It was determined that 73% of these teachers were married. Firstly, "t-test for independent groups, one-way analysis of variance" was applied to the participants. Then, Pearson Correlation (Two-tailed) analysis was performed to see whether there was a relationship between the scores obtained from the sub-dimensions of the professional burnout inventory and the refugee student attitude scale. As a result of t-test for independent groups and one-way analysis of variance, it was determined that the participants differed only in the emotional exhaustion sub-dimension of the professional burnout inventory in terms of their level of education. It was concluded that the emotional exhaustion levels of teachers with postgraduate education level were higher than those of teachers with undergraduate education level. As a result of Pearson Correlation (two-tailed) analysis, it was seen that there was no statistically significant relationship between the depersonalization sub-dimension of the professional burnout inventory and the competence sub-dimension of the attitude towards refugee students scale. However, it was determined that there were significant relationships between other dimensions. It was concluded that as teachers' professional emotional exhaustion levels increase, there will be a decrease in communication, adaptation and competence levels towards refugee students, but as teachers' professional personal achievement levels increase, there will be an increase in communication, adaptation and competence levels towards refugee students. Another conclusion reached in the study is that as teachers' professional depersonalization levels increase, their level of communication and adaptation towards refugee students will decrease.

Keywords: Occupational Burnout, Attitude towards Refugee Students, Primary School Teacher, Relational Scanning, Maslach Burnout Model.

ÖN SÖZ

Gaziantep'in sanayileşme ve kentleşme yanında Arap Baharı sonrasında Suriye'den aldığı yoğun göç dalgası bölge halkının yanında çalışma hayatını da etkilemiştir. Suriyeli göçmenlerin Gaziantep nüfusu içerisindeki yoğunluğu ve dil konusunda yaşadıkları problemler eğitim alanında büyük problemlere sebep olabilmektedir. Bu problemlerle en fazla karşı karşıya kalan, öğrencilere sadece beceri kazandırma veya içerik aktarması yapmayan, öğrencilerine kimlik, mezhep vs. hiçbir ayırım yapmadan okuma yazma başta olmak üzere temelden eğitim öğretim hizmeti veren erdem sahibi sınıf öğretmenleridir. Bu durum öğretmenlerde tükenmişlik sendromuna sebep olabilmektedir. Pek çok meslek ve disiplini ilgilendiren tükenmişlik sendromu ve bununla mücadele yöntemlerinin belirlenmesi kişisel başarı yanında kurumsal başarıların elde edilmesine de imkân sunacaktır.

Bu araştırmada Gaziantep ili Şehitkâmil ilçesinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumları üzerindeki etkisi konu edinilmiştir. Böylelikle eğitim ordusunun birer neferi olan kadın sınıf öğretmenlerinin sığınmacı öğrencilerin eğitim ve öğretiminde karşılaştıkları sorunlar görünür kılınmaya çalışılmıştır.

Lisansüstü eğitimim boyunca bilgisi, becerisi ve anlayışıyla desteğini hiç esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emrah Berkant PATOĞLU'na, savunmamda jüri üyeliği yaparak tezime katkıda bulunan hocalarıma ve yüksek lisans ders döneminde emeklerini esirgemeyen, ufkumu açan hocalarım ile tezimi okuyarak gerekli düzeltmeleri yapmamı sağlayan diğer hocalarıma, anket yapma ricamı kırmayan tüm meslektaşlarıma teşekkür ederim. Ayrıca öğrencilik yıllarım boyunca yetişmemde büyük emekler sarf eden ve buraya isimlerini tek tek yazamadığım kıymetli öğretmenlerime canı gönülden hürmetlerimi ve saygılarımı sunarım. Bu zorlu süreci atlatmamda emeği geçen, hep benimle olan aileme, tüm dostlarıma ve arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Şenel ÖZLÜ / Temmuz 2024

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Tükenmişlik Sendromunun Belirtileri.....	12
Tablo 2: Türkiye’de Göçmenlerin Eğitime Entegrasyon Süreci (Dere, Demirci-Dölek, 2023: 110)	25
Tablo 3: Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler (N = 345)	52
Tablo 4: Mesleki Tükenmişlik Envanteri Puanlama Anahtarı	55
Tablo 5: Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri.....	57
Tablo 6: Medeni Durum Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar İçin t-testi Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 7: Eğitim Durumlarına Göre Bağımsız Gruplar İçin t-testi Analizi Sonuçları	58
Tablo 8: Mesleki Kıdem Yılına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	59
Tablo 9: Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Düzeyleri	60
Tablo 10: Medeni Durumlara Göre Bağımsız Gruplar için t-testi Analizi Sonuçları	60
Tablo 11: Eğitim Durumlarına Göre Bağımsız Gruplar İçin t-testi Analizi Sonuçları	61
Tablo 12: Mesleki Kıdem Yılına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 13: Mesleği Tükenmişlik Envanteri Alt Boyutları ile Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki İçin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	63

KISALTMALAR

Akt.	Aktaran
Ark.	Arkadaşları
BAT	Tükenmişlik Ölçme Aracı (Burnout Assessment Tool)
BM	Tükenmişlik Ölçeği (Burnout Measure)
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BMS	Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu (The Burnout Measure Short Version)
CBI	Kopenhag Tükenmişlik Envanterini (Copenhagen Burnout Inventory)
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
DSM-5	Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
GEM	Geçici Eğitim Merkezleri
ICD-11	Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması 11. Revizyon
IRPP	İrlanda Mülteci Koruma Programı
MBI	Maslach Tükenmişlik Envanteri
MİDÖ-KF	Minnesota İş Doyum Ölçeği-Kısa Formu
MTÖ	Maslach Tükenmişlik Ölçeği
MÖTÖ	Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği
MÖYTÖ	Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği
MTE-EF	Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Eğitimci Formu
OLBI	Oldenberg Tükenmişlik Ölçeği (Oldenburg Burnout Inventory)
One-Way ANOVA	Varyans analizi
ÖTÖ	Öğretmen Tükenmişliği Ölçeği

RAM	Rehberlik Araştırma Merkezi
UNHCR	Birleşmiş Milletler G/Mltesi rgt
vd.	ve diğeri
YUKK	6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR.....	v

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tükenmişlik.....	8
2.2. Tükenmişlik Ölçekleri	25
2.3. Göç ve Göçün Nedenleri.....	34
2.4. Konuyla İlgili Yapılmış Olan Araştırmalar.....	38

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni	50
3.2. Çalışma Grubu.....	52
3.3. Veri Toplama Araçları	53
3.4. Verilerin Analizi	54
3.5. Araştırma Etiği	56

BÖLÜM IV

BULGU ve YORUMLAR

4.1. Birinci Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	57
4.2. İkinci Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	57

	viii
4.3. Üçüncü Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	60
4.4. Dördüncü Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	60
4.5. Beşinci Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	63
TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	65
KAYNAKÇA	77
EKLER.....	97
ÖZ GEÇMİŞ.....	103
VITAE.....	103

BÖLÜM I

GİRİŞ

Günümüzde sınırları tam olarak tarif edilmemekle beraber 19 ülkenin ¹ bulunduğu Ortadoğu yaklaşık 54 milyon göçmeni (2005-2015 arasında) barındıran ve her on kişiden birinin göçmen olduğu bir bölgedir (Akın, 2020a: 333, 351, 352). Ortadoğu'nun en önemli ülkelerinden biri olan Türkiye, Dünya'daki son gelişmelerle bir yandan “göç alan” diğer yandan ise gelen göçmenlere “geçiş alanı” olan bir ülke konumuna gelerek adeta sığınmacılar açısından stratejik bir duruma gelmiştir. Bu yüzden, Türkiye'nin de ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanları dönüştürme gücü olan göç gerçeğine ve sığınmacılara dair bir perspektif geliştirmesi gerektiği daha da zorunlu bir hale gelmiştir (Ünal, 2014: 68).

Türkiye'nin sığınmacı, mülteci veya göçmen krizi, 2010 yılında Türkiye'ye gelen çok sayıda Suriyelinin belirlediği bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber AB ülkeleri için krizin esas başlangıcı 2015 yılı olarak kabul edilebilmektedir. AB ülkelerine, 7 Aralık itibarıyla 911.000'den fazla mülteci veya göçmenin ulaşmış olması bununla birlikte 2015 yılı boyunca Avrupa sahillerine gelmiş ve yolculuk sırasında gerçekleşmiş 2550 adet can kaybı, söz konusu edilen krizin ciddiyetini dünya gündemine taşımıştır (Akın, 2020b: 327).

Bulunduğu stratejik ve coğrafi şartlardan dolayı tarih boyunca göç olayının içinde yer alan Türkiye'ye, Suriye'den de yoğun bir göç gerçekleşmiştir. Ailelerin Suriye'de kalmaya ya da ayrılmaya karar verirken göz önünde bulundurdıkları pek çok faktör olmuştur. Suriyelilerin bazıları anavatanlarına olan bağları ve ekonomik geçim kaynakları nedeniyle orada kalmayı tercih ederken bazıları çatışmanın fiziksel tehditlerinden ve tehlikelerinden kaçmak için Suriye'den ayrılmıştır. Bu durum Suriyelilerin geldikleri ülkelerde toplumsal yaşamda karşılıklı uyum problemlerini ortaya çıkarmıştır. Nitekim önemli psikolojik, sosyal ve ekonomik etkileri olan aile

¹ Bu ülkeler; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kıbrıs Rum Kesimi, Bahreyn, İran, Irak, İsrail, Filistin, Mısır, Lübnan, Umman, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan, Suriye, Ürdün, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen, Akrotiri ve Dhekelia yönetimi.

ayrılığı, şiddetten kaçan ve uluslararası sınırları geçenler için temel bir endişe kaynağı olmuştur (Chandler ve ark. 2020:371, 377).

Uyum süreci göçmenin geldiği ülkedeki konumu, göç ettiği ülkedeki konumu ve bu konumları belirleyen değişkenlerin etkisi altındadır. Göçmenin, eğitim durumu, mesleği ve statü farklılıkları sürecin yapısında farklı seçeneklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Apak, 2014: 58). Göç ve toplumsal uyum söz konusu olduğunda aile ve bu ailede sürükleyici rolü olan ve risk grubunu teşkil eden kadın ve çocukları ele almak son derece önemlidir (Çakırer-Özservet, Sarı, 2020: 179). Bu bağlamda sığınmacı öğrencilerin eğitim-öğretim süreçleri de ağır bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'deki sığınmacı sayısının fazla olması eğitim-öğretim başta olmak üzere birçok alanda politika üretmeyi zorunlu kılmıştır. Suriyelilerin eğitimi onların topluma entegrasyonu açısından önemli olmakla birlikte Suriyeli çocukların eğitim-öğretimden yoksun bırakılması onları daha kolay kazanç elde edebilecek işler yaparak suça eğilimli kayıp bir neslin oluşmasına da neden olabilecektir (Çelik, Fırat, 2020: 46). Kayıp bir neslin oluşmasına etki edebilecek sorunlar şu şekilde özetlenebilir: Sığınmacıların bedensel ve ruhsal gelişimlerinin olumsuz etkilenmesi, sosyal hayata ve kültürel duruma uyum sağlayamama ve dışlanma, sığınmacıların yaşlarına uygun olmayan işlerde çalışması, eğitimden yoksun kalma, sağlıklı ve risk taşıyan ortamlarda bulunma, niteliksiz iş gücüne dönüşme vs. (Şahin, Moralı, Göçer, 2021: 97).

Göçün doğru yönetilmesi, göçmenlerin uyum sürecinin sağlıklı yürütülmesi, yabancı düşmanlığı (zenofobi) ve nefret suçları karşısında ciddi hukuki yaptırımların sosyal politikalar ile desteklenmesi, göçmenlerin eğitim imkanlarının arttırılması gibi hususlar göçün güvenlik risklerini de azaltacaktır (Karasu, 2020: 105)

Suriyelilerin eğitim-öğretim imkanına sahip olması ve okullarda istihdam edilmesi, bu öğrencilerin geçmişte yaşadıkları trajedik olayları silmelerine yardımcı olurken hem kendi aileleri hem de halihazırda birlikte yaşadıkları toplum için kurdukları hedefler, göçmenlerin kendilerini geleceğe hazırlamasında ve Türk toplumuna entegre olmalarında yardımcı olacaktır (Çiçekli, 2020: 204).

Sığınmacı öğrencilerin eğitim ve uyum sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesini sağlayacak önemli bir faktör olduğu düşüncesiyle sığınmacı öğrencilere yönelik öğretmen tutumlarının bu öğrencilerin eğitim ve öğretimleri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunun belirlenmek istenmesi, bu öğrencilerin

eğitim-öğretim süreçlerine olan etkilerinin ortaya konulmak istenmesi ve sığınmacı öğrencilere yönelik farkındalığı arttırabileceği düşüncesi bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Suriye ve Gaziantep arasındaki akrabalık ilişkileri, Gaziantep'in sanayisinin gelişmiş olması, kentin sunduğu iş imkânları (Kuzu, 2020: 107), doğa/iklim benzerliği, örfler, adetler, gelenekler, dini pratiklerdeki benzerlikler, mekânsal yakınlık ve mekânsal benzerlik (Soyudoğan, 2020: 154-163) tarihi ve kültürel bağlar, ekonomik ve sosyal ilişkiler iç savaş yaşayan Suriyelilerin önemli bir kısmının Gaziantep'e intikal etmesine neden olmuştur. Bölgeye gelen ve çoğunluğunun Halep kökenli olduğu anlaşılan Suriyeli ailelerin (Gültekin vd. 2020: 91) Gaziantep gibi sürekli olarak değişen ve dönüşen bir kentte yaşaması bunların eğitim-öğretim çağında birçok çocuğa sahip olması ve bu çocukların eğitim-öğretim süreçlerinin zorluğunun kadın sınıf öğretmenleri üzerindeki yansımalarını görmek dolayısıyla kadın sınıf öğretmenlerinin bu bağlamda karşılaştıkları sorunlara dikkat çekmek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Nitekim tükenmişlik sendromu yaşayan ve bunun bir sonucu olarak yaşamından doyum alamayan öğretmenlerin toplum mühendisliği yaparken insan yetiştirmedeki tutumları da zedelenmektedir.

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Ülkemizde ve tüm dünyada tükenmişlik konusunda birçok araştırma yapılmıştır. Fakat göç nedeniyle yaşanan nüfus artışları ve göçmenlerin yaşadıkları olası travmatik durumlar nedeniyle göç ve tükenmişlik ilişkisi konusunda çok sınırlı araştırmalar bulunmaktadır. Her meslekte olduğu gibi özellikle de yüz yüze iletişim kuran meslek gruplarında göçmenler ve meslek sahipleri arasında iletişim başta olmak üzere birçok sorun yaşanabilmektedir. Yüz yüze iletişim kuran mesleklerden biri olan sınıf öğretmenleri de bu tükenmişlik sendromunu yaşamışlardır. Kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki sorumlulukları, ailesi ve çocuklar üzerindeki sorumluluklarına ek olarak göçmen öğrencilerle de ilgilenmeleri tükenmişlik yaşanma ihtimalini daha da artırmıştır. Çünkü literatüre göre göçmen çocukların menşe ülkede yaşadıkları travmalar ve geldikleri ülkede yaşadıkları uyum sorunları hem çocukların öğrenme düzeyini zorlaştırmakta hem de öğretmenlerin sorumluluklarını daha da artırmaktadır. Bu çalışmada da bu ilişki üzerine odaklanılmış ve kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri, göçmen öğrenciler bağlamında ortaya konmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik seviyeleri ile mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasındaki ilişkileri belirlemektir. Araştırma çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik envanterinden aldıkları puanlar ne düzeydedir?
2. Mesleki tükenmişlik envanterinin alt boyutlarından olan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarından alınan puanlar;
 - a. Kadın sınıf öğretmenlerinin medeni durumlarına,
 - b. Eğitim düzeylerine,
 - c. Mesleki kıdem durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Kadın sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puanlar ne düzeydedir?
4. Mülteci öğrenci tutum ölçeğinin genelinden ve ölçeğin alt boyutlarından (iletişim, uyum ve yeterlik) alınan puanlar;
 - a. Kadın sınıf öğretmenlerinin medeni durumlarına,
 - b. Eğitim düzeylerine,
 - c. Mesleki kıdemine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Mesleği tükenmişlik envanterinin alt boyutlarından olan “duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı” boyutlarından alınan puanlar ile mülteci öğrenci tutum ölçeğinin alt boyutlarından (iletişim, uyum ve yeterlik) alınan puanlar arasında nasıl ve ne yönde ilişkiler bulunmaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın amacı; kadın sınıf öğretmenlerinin iş hayatlarında maruz kaldığı mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğretmenlik yaşantılarındaki mülteci öğrencilere yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemektir. Milli Eğitim Bakanlığı’nda istihdam edilen öğretmenler içerisinde en fazla sınıf öğretmenlerinin olduğu ve ülkemizde özellikle Arap Baharı sonrası milyonlarca sığınmacı olduğu düşünüldüğünde, sınıf öğretmenleri ile ilgili yapılan bu tür araştırmaların ne kadar önemli olduğu anlaşılabacaktır.

Araştırmanın Suriyeli yoğunluğu bakımından, nüfusuna göre en fazla yoğunluk bulunan ikinci il Gaziantep'te (Suriyelilerin yerli nüfusa oranı % 16,5)² yapılması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Eğitim-öğretimde öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyine etki eden unsurların belirlenmesi, elde edilecek bulguların kuram ve uygulamalara büyük katkı sağlamasına imkan sunacaktır. Tezde konu edilen değişkenlerin ve mesleki öğretmen tükenmişliğini ortaya koyan çalışmaların (Çetin, Sarı, Karakuş, 2022) sınırlı olması nedeniyle bu çalışma alanda bir boşluk dolduracaktır.

Bu çalışma ile kadın öğretmenlerin yaşadıkları pratiklerin, hazırlanan politikaların olası eksikliklerini fark ettirmek adına da literatüre katkı sağlayacağı aşikardır. Nitekim eğitim-öğretim üzerine birçok araştırma yapılmışsa da kadın öğretmenlerin göçmen öğrenci eğitim-öğretimi üzerine olan deneyimleri hususu göz ardı edilebilmektedir. Bu bağlamda eğitim ve göç alanındaki literatüre farklı bakış açıları içeren, orijinal bir çalışma kazandırılması hedeflenmektedir. Kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin yabancı uyruklu öğrencilere yönelik tutumları üzerine etkisi ve bu bağlamda öğretmenlerin yaşamlarındaki olası baskı ve sınırlandırmaların görünür kılınması çalışmanın bir başka hedefidir. Bunun yanı sıra gerek toplumsal yaşamda gerekse okullarda çok fazla yabancı uyruklu öğrencinin bulunması, kadın sınıf öğretmenlerinin yaşadığı zorluklar ve bu zorluklara karşı geliştirilen stratejilerle öğretmenlerin güçlenme çabalarının yeterliliği irdelenmektedir.

Bu araştırmanın amacı, kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik durumları ile göçmen öğrencilere yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmadaki asıl hedef kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik seviyelerini belirlemektir.

Öğretmenlerin katılımcı olduğu birçok çalışma yapılmasına karşın geçen uzun zamana rağmen göçmen yoğun bir şehir olan Gaziantep'te bu tür bir araştırma yapılarak, sınıf öğretmenlerinin eğitim ortamlarına uyum ihtiyaçlarının ne düzeyde

² Suriyelilerin nüfus olarak en fazla bulunduğu şehir 530 bin 532 kişi ile İstanbul şehridir. İstanbul şehrini sırasıyla 428 bin 278 kişi barındıran Gaziantep ve 283 bin 543 Suriyeli ile Şanlıurfa şehri takip etmektedir. Yüzde oranı olarak Suriyelilerin en fazla bulunduğu şehri ise % 31,4 oranı ile Kilis kenti oluşturmaktadır. Araştırmaya göre Kilis kentinde Türk Vatandaşı olarak 155 bin 179 kişi ve devlet tarafından kayıt altına alınmış 70 bin 888 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacı yoğunluğu bakımından Kilis şehrini % 16,5 oran ile Gaziantep kenti takip etmektedir.
https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMIw7fKiOaThQMVAytoCR3kxA0nEAAYASAAEgKRI PD_BwE (Erişim Tarihi: 27.03.2024).

olduğunun tespit edilmesi, sunulacak eğitim politikalarına yön verebilecek devlet tarafından ulusal bir politika belirlenmesine ve uygulamalara bir nebze de olsa güç katacaktır.

1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

2010 yılında Tunus'ta başlayarak kısa bir zaman diliminde, birçok Arap ülkesini etkisi altına alan ve pek çok insanın hayatını kaybetmesine neden olan “Arap Baharı” olarak adlandırılan olaylar silsilesi meydana gelmiştir. Tunus, Mısır, Libya, Cezayir, Fas, Suudi Arabistan, Ürdün ve Suriye Arap Baharı'nın etkisi altına girmiştir. Suriye'de ortaya çıkan bu iç savaş sonunda birçok insan ölmüş birçoğu da ülkesinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu bağlamda 2011'den itibaren Suriye'de meydana gelen bu savaş 12.2 milyon insanın yerinden edilmesine yol açmıştır. Bu kişilerin 5.6 milyondan fazlası komşu ülkelere sığınmak üzere Suriye'den kaçarken, 6.6 milyonu ülke içinde yerinden edilmiştir (Chandler ve ark. 2020:371). Bu durumdan Türkiye de etkilenmiştir. Nitekim 14.03.2024 tarihi itibarıyla Türkiye'de 3.136.353 Suriyeli bulunmaktadır. Gaziantep'te yaşayan 2.154.051 kişilik nüfusun 428.587 kişisi Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır³. 14. 03. 2024 tarihi itibarıyla Türkiye'de 5-9 yaş arası toplam 530.420 Suriyeli çocuk bulunmaktadır⁴.

Gaziantep İl Milli Eğitim'den resmi olarak öğrenilemese de 25 Mayıs 2022 tarihli Gaziantep 27 Gazetesi'nin haberine göre Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürü şehirdeki Suriyeli öğrenci sayısını 96 bin olarak belirtmiştir⁵.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2022 yılına ait araştırmasına göre Gaziantep'te toplam 24.790 ilkokul olup bu okullarda 309.247 Türk öğretmen çalışmaktadır⁶.

Okul yaşındaki yabancı uyruklu çocukların eğitim öğretimi ve bunların öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyini etkilemesi hususu, araştırılması gereken önemli bir alandır. Bir öğrenme ortamını zorlaştıran ya da kolaylaştıran

³ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 14. 03. 2024).

⁴ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 14. 03. 2024).

⁵ <https://www.gaziantep27.net/suriyeli-ogrenci-sayisi-96-bin> (Erişim Tarihi: 27.03.2024)./
<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/arap-ogrenci-sayisinin-96-bini-buldugu-gaziantep-suriyelilere-ayricali-egitim-546044h.htm> (Erişim Tarihi: 27.03.2024).

⁶ https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_turkiye.pdf (Erişim Tarihi: 01. 12. 2023).

etmenlerin başında öğretmen geldiği düşünülürse elde edilen verilerin milli eğitim yetkililerinin politika belirlemelerine önemli veriler sunacak rehber bir çalışma olacağı anlaşılabacaktır.

Bu çalışmadaki temel araştırma sorusu, “Kadın sınıf öğretmenlerinin iş hayatlarında maruz kaldığı mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğretmenlik yaşantılarındaki mülteci öğrencilere yönelik tutumları üzerine etkisi nedir?” şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmanın evrenini Türkiye’nin Gaziantep ilinin Şehitkâmil ilçesindeki ilkokullarda çalışan kadın sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Şehitkâmil İlçesi dışındaki yerler ve gruplar araştırma kapsamı dışındadır.

Araştırmanın örnekleme ise Gaziantep ilinin Şehitkâmil ilçesindeki ilkokullarda aktif bir şekilde görev yapmakta olan kadın sınıf öğretmenleri arasından rastgele/random bir şekilde seçilmiştir.

Araştırmanın kapsamına devlet okulları dahil edilmekle beraber, özel statülü okullar araştırmanın kapsamına dahil edilmemiştir. İlgilenilen olgunun bazı yönlerinin araştırmanın kapsamına alınmamasının nedeni, Suriyeli sığınmacı öğrencilerin ekseriyet itibarıyla ücretsiz eğitim veren devlet okullarını tercih etmesidir.

Çalışmanın belirli bir zaman diliminde ve sınırlı düzeyde kaynaklarla yürütülmesi planlandığı için, araştırmaya bazı sınırlandırmalar konması, araştırmanın yürütülmesi ve tamamlanabilmesi açısından son derece önemli ve gereklidir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tükenmişlik

Uluslararası literatürde burn-out olarak da bilinen psikolojik tükenme terimi ilk olarak 1960 yılında uzmanlar tarafından bağımlılık yapan maddelerin kronik kullanımının vücut üzerindeki etkilerini tanımlamak için kullanılmıştır (Galanakis, 2020: 649). Bazı kaynaklar ise tükenmişlik kavramının ilk defa 1974 senesinde Herbert Freudenberger'in hazırladığı bir araştırma ile literatüre girdiğini belirtmiştir (Maslach ve Jackson 1981:100). Burada tükenmişliğin dinamiklerini anlamadaki en büyük problemlerden biri yaygın olarak kabul edilmiş bir tanımının olmamasıdır (Gold, 2010: 210).

1970'li yıllarda sadece tanımsal olarak karşımıza çıkan tükenmişlik kavramı, 1980'li yıllardan sonra daha ayrıntılı bir şekilde araştırılmaya başlanmıştır. Araştırma yapılırken görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılmış ve tükenmişliği ölçmede birkaç farklı ölçüm aracı geliştirilmiştir (Aydın ve Akgemci, 2020: 104-105).

Tükenmişliğin hastalık olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi hususu da bilim aleminde tartışma konusudur. Tükenmişlik kavramına dünyanın bazı yerlerinde tıbbi bakış açılarıyla yaklaşılsa da bu kavram bazı bilim mahfillerinde iş ortamından kaynaklı bir problem olarak değerlendirilip, tükenmişliğin tıbbi bir durum olmadığı ve tıbbi bir müdahale gerekmediği belirtilmiştir Nitekim tükenmişlik, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nda (DSM-5) bir bozukluk olarak görülmemiştir. Bununla beraber Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan Hastalıkların ve Sağlıkla İlgili Sorunların Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması-11 adlı çalışmada, a) tükenme duyguları veya enerji tükenmesi, b) bireyin mesleğine yönelik artan zihinsel mesafe, olumsuzluk, hayal kırıklığı, umutsuzluk gibi kavramlarla ifade edilebilecek sinizm duyguları, c) başarı eksikliği

hissi ve etkisizlik şeklinde kavramsallaştırılmıştır. (Tatar, Kılıç, Çamkerten, 2022: 1858).

Bu açıklamalar çerçevesinde tükenmişlik; yıpranma, enerji ve gücün azalması, tükenme durumu, kişisel öz yeterlilikte eksilme, kronik yorgunluk gibi anlamlara gelmektedir (Dincerol, 2013: 7). Bir diğer araştırmada, tükenmişlik, bir mumun yanarken, yanmasını sağlayan kaynaklarını tüketmesine benzetilmiştir (Ocak ve Güler, 2017: 119).

Maslach ve Jackson tarafından yapılan araştırmalara göre tükenmişlik yaşamaya eğilimli kişilerde üç temel unsur gözlemlenmiştir. Bunlar; psikolojik olarak kendini işe verememe (duygusal tükenmişlik), hizmet alan kişilere karşı negatif duygular besleme (duyarsızlaşma) ve bireyin kendisini ve yaptığı işi olumsuz değerlendirme eğilimi (kişisel başarı eksikliği). (Küçük, 2022: 11; Duygun, 2001: 9). Bu çerçevede tükenmişlik, fiziksel ve ruhsal bakımdan enerjinin tükenmesi olarak tanımlanabilir (Akbulut, 2018: 3).

2.1.1. Tükenmişliğin Nedenleri

Çalışanların fiziksel ve ruhsal sağlığını doğrudan etkileyen işyerinde ortaya çıkan stres, birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu bağlamda tükenmişlik kavramı tüm meslek grupları açısından değerlendirilmesi gereken ve çalışanların performanslarını olumsuz olarak etkileyen önemli bir kavramdır. Kişilerin tükenmişlik sendromu yaşamalarında, bireysel ve toplumsal kaynaklı birçok neden bulunmaktadır. Mesleki statü sahibi olan kişinin yaptığı meslek, mesleki kıdemi, yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi, duygusal durumu vs. unsurlar bireylerin tükenmişlik seviyesinde olumlu veya olumsuz olarak etkili olabilmektedir. Tükenmişlik duygusu, zamanında gerekli tedbirler alınmadığı takdirde, zamanla, olası daha büyük olumsuzluklara yol açabilecektir.

Temelini insan odaklı yardım etme mesleklerinden alan tükenmişlik (Babaoğlu, Altun ve Çakan, 2010: 357) genellikle ‘insan işi’ yapan bireyler arasında görülen duygusal tükenme ve duygusal bitkinlikle ilgili bir sendromdur (Maslach ve Jackson 1981: 99). Bu nedenle bazı kaynaklar, tükenmişliğin “mesleki bir tehlike” olduğunu belirtmiştir (Arı ve Bal, 2008: 132).

Tükenmişlik bir süreç olup, bir gecede meydana gelen bir hal değildir. Bu nedenle tükenmişlikle ilgili belirtilerin süreç içerisinde doğru algılanması, farkındalık

oluşması ve duruma zamanında müdahale konusunda özellikle yöneticilere ve kurumlara önemli vazifeler düşmektedir (Sağlam-Arı, Çına-Bal, 2008: 145).

Tükenmişlik bir ya da iki olayın sonucu oluşmayıp yavaş yavaş ve sinsice gelişen bir süreçte birçok olay veya yaşantının birikimi olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim tükenmişlik semptomları genelde günler ve haftalarca süren bir süreçte gelişmekte ve tükenmişlik öncesi genellikle iş baskısı, ailevi sorunlar veya rahatsızlıklar, boşanma, kişisel kayıplar veya travmalar görülmektedir (Ok, 2004: 58).

Günümüz dünyasında giderek artan bir şekilde, insani değerlerin ekonomik değerlerin gerisinde kaldığı iş ortamlarında çalışılmış olması, işin doğası ile işi yapan kişilerin doğaları arasında büyük bir uyumsuzluk olması durumunda tükenmişlik her zaman olası bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir (Maslach ve Leiter, 1997: 9-10).

İş hayatının zorlukları, rol ve statülerdeki değişim, sınavlar, eğitim hayatı gibi sebepler nedeniyle insanların stresleri ve üzerlerinde hissettikleri baskı sürekli olarak artmaktadır. Bu stres ve baskı, insanın bir müddet sonra yaşam kalitesini düşürerek tükenmişlik gibi önemli ve olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Atik, 2016: 29). Dolayısıyla tükenmişlik stresin ilerlemiş ve kronikleşmiş halidir (Barutçu ve Serinkan, 2008: 543).

Birçok araştırma öğretmenlerin stres durumu ve tükenmişliklerinin nedenlerini ekseriyetle öğretmenlerin kişilik özelliklerine (takıntılı olma-saplantılı olma, dayanıklı olma durumu gibi), demografik faktörlere (cinsiyet ve yaş gibi), işle bağlantılı faktörlere (yönetimin duyarsızlığı, öğrenci şiddeti, sınıfların olması, alınan maaşın yetersizliği, okul kültürü gibi) ve genel sosyal faktörlere (yabancılaşma ve narsizmin artması gibi) dayalı olarak araştırmıştır. Öğretmenlerin belirtilen bu hususlara dayanma gücü onun tükenmişlik seviyesini ortaya koymaktadır (Babaoğlu, 2014: 10).

Çalışanlar ve yöneticiler bu olası tehlike konusunda ne kadar çok malumat sahibi olur, olası tehlikenin farkına ne kadar erken varır ve tehlikeyi önlemeye çalışırlarsa tükenmişlikle mücadele de o kadar başarı elde edilecektir. Tükenmişlik sendromunu tanımak ve belirtilerini erken fark etmek, bu hususta bireylerin kendi kendilerini yönetmeyi öğrenmesi, ihtiyaç durumunda yardım talep etmesi ve kabul etmesi, duygularını ve düşüncelerini paylaşması, bireysel hedefler belirlemesi, bireysel bakımlarına dikkat etmesi (beslenme, egzersiz gibi), hobiler edinmesi ve yakın arkadaş ve dostlar yanında aile ile zaman geçirmesi ve bunların desteğini

alması bireysel olarak tükenmişlik yaşayan her çalışanın alabileceği olası önlemler arasında yer almaktadır (Şahin ve Şahin, 2012: 288).

2.1.2. Tükenmişlik Sendromunun Belirtileri

Araştırmalarda tükenmişlik farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Tükenmişliğe neden olan bireysel ve örgütsel birçok faktör bulunmaktadır. Kişinin cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, çalıştığı süre gibi faktörler ile çalışanların bireysel faktörleri gibi bireye has olan pek çok faktör (İnce ve Şahin, 2015: 386) işe aşırı bağlılık, motivasyon, mesleki doyum gibi unsurlar (Barutçu ve Serinkan, 2008: 546-547; Budak ve Sürgevil, 2005: 96-97; Vural, 2016: 8-9) tükenmişliği etkileyen bireysel faktörlerdendir.

Bireyin tükenmişliği üzerinde etkili olduğu belirtilen çevresel veya örgütsel olarak ifade edilen nedenler ise, bireyin iş yükü, adalet, değerler, ödüller, kontrol, aidiyet (Barutçu ve Serinkan, 2008: 546-547; Budak ve Sürgevil, 2005: 96-97; Vural, 2016: 8-9) iş ortamı, haftalık çalışma süresi, çalışma biçimi ve rol karmaşası (Girgin, 1995: 18) gibi hususlardan meydana gelmektedir.

Tükenmişlik, bireysel ve örgütsel ciddi problemlere yol açmaktadır. Yoğun tükenmişlik durumu bireylerde kısaca psikosomatik olarak adlandırılan psikolojik kökenli fiziksel bozukluklara, evlilik ve aile yaşamlarında problemlere, uykusuzluğa, madde ve alkol kullanımına neden olabilmektedir. Tükenmişlik örgütsel bakımdan ise çalışanın işe geç gelmesi, sık sık istirahat raporu alması, işten erken ayrılması, iş bırakması, işe ivme kazandıracak yapıcı eleştirilerin, yaratıcı girişimlerin ve üretkenliğin kısırlığı gibi istenmeyen problemler şeklinde kendini göstermektedir (Sayıl vd. 1997: 72). Daha da önemlisi, tükenmişlik bulaşıcı bir hal alıp bir bireyden diğerine sirayet ederek bir kurumun bütününe etkisi altına alabilmektedir. Bu nedenle kurumlar, tükenmişlik nedeniyle çalışanlarda meydana gelebilecek sağlık problemlerinin ekonomik maliyetleri olarak üretim alanında kayıplara, olası fırsat kayıplarına, çalışanların sağlık açısından iyi bir durumda olmamasına rağmen işyerinde bulunmalarından kaynaklı kayıplara, devamsızlık yapma, işten ayrılma düşüncesi, kısa ve uzun dönemli iş göremez durumuna gelme gibi birtakım maliyetlere katlanmak zorunda kalabilmektedir (Özutku, 2019: 166).

Tükenmişlik seviyesi arttıkça bireyin içe kapanması, huysuzluk, sabırsızlık ve hoşgörüsüzlük gibi davranışları göstermesi artmakta, iş ortamından uzaklaşmak için dinlenme ve yemek molalarını uzatma davranışları sergileyebilmekte (Ulupınar,

2013: 32) ayrıca bireylerde depresyon, sakinleştirici, uyuşturucu, sigara veya alkole yönelme eğilimi görülebilmekte, dikkat eksikliği, karar vermede zorluk yaşama gibi davranışlar ortaya çıkmakta, iş başarısının düşmesi, işe geç gelme ve devamsızlıklarda artış, iş doyumunu ve kuruma olan bağlılıkta azalma ve bunların sonucu olarak işini değiştirmek isteme veya işten ayrılmaya niyetlenme ve nihayet tükenmişlik yaşayan kişi aile hayatıyla iş hayatı arasında paralel bir denge kuramadığı için boşanmaya kadar varabilecek aile facialarına maruz kalabilmektedir (Kazu, Yıldırım, 2021: 469, 470). Bu bağlamda tükenme sürecini hisseden kişiler genellikle umutsuzluk, çaresizlik, yalnızlık, ani öfke patlamaları ve sürekli kızgınlık duygularını çok fazla bir şekilde yaşayabilmektedir. Tükenmişliğin ileri boyutta olduğu dönemlerde ilgili kişiler “Etrafımdaki her şey ters, bunlara ne oluyor?” diye sorarlar; bu durumda cevap ise aslında “kendilerinin tükendiği”dir (Gündüz, 2005: 153).

Görüldüğü gibi tükenmişlik, bireylerin hem kişisel hem de örgütsel/mesleki doyumsuzlukla karşılaşmasına sebep olabilmekte, tükenmişlik yaşayan bir bireyde işe gitmeme isteğinin yanında yeteneklerinden şüphelenme ve beklenmeyen davranışlar sergileme gibi davranışlar ortaya çıkabilmektedir (Gülbüz, Karapınar, 2018: 190).

Tükenmişlik sendromunun belirtileri Tablo 1’de tasnif edilerek gösterilmiştir (Igoda ve Newcomb, 1986).

Tablo 1: Tükenmişlik Sendromunun Belirtileri

<u>Fiziksel</u>	<u>Psikolojik</u>	<u>Davranışsal</u>
Fiziksel bitkinlik/yorgunluk	Değişime karşı katılık/esneklik kaybı	Düşük iş performansı/düşük iş
Depresyon	Endişe ve duyguların kaybı/ilgisizlik	Memnuniyet
Uykusuzluk veya normalden fazla uyumak	Sinizm/negatiflik	Azalan iletişim/geri çekilme
Baş ağrıları	Duygusal tükenme/duygu kaybı	Yüksek iş cirosu/ayrılma pozisyonu
Gastrointestinal problemler/ülserler	Kontrol	Artan devamsızlık
Uzun süren soğuk algınlığı/sık soğuk algınlığı/grip	Düşük moral/boşluk duygusu	İşe karşı heyecan kaybı
Kilo kaybı veya alımı	Sabır kaybı / sinirlilik	Artan uyuşturucu kullanımı

<u>Fiziksel</u>	<u>Psikolojik</u>	<u>Davranışsal</u>
Nefes darlığı	İstenmeyen durumlarla baş edememe	Evlilik ve ailede artış
Hipertansiyon	Stres	Anlaşmazlık
Yüksek kolesterol	Öfke/acılık/kızgınlık duyguları	Yüksek alkol kullanımı
Koroner hastalık	Nefret/tiksinti	İşe odaklanma eksikliği/yokluğu
Konuşma bozukluğu	Can sıkıntısı	Amaç ve öncelikler
Cinsel işlev bozukluğu	Benlik kavramının azalması	Kaza eğilimi
	Müşteriyi insanlıktan çıkarma/etiketleme	İşle ilgili şikayetlerin artması
	İdealizmin kaybı/hayal kırıklığı	Unutkanlık/zayıf konsantrasyon
	Hüsran	İşkoliklik
	Karar verememe	
	Kas güçsüzlüğü hissi	
	Şüphelilik	
	Bireyin kendini suçlu hissetmesi/başarısız olma korkusu	
	Depresyon	
	Ortamdan uzaklaşma	
	Artan endişe	
	Aşırı güven/alışılmadık şekilde alma	
	Yüksek riskler	
	Durgunluk	
	Her şey olma hissi	
	Herkes/her şeyi bilen	
	Karizma kaybı	

2.1.3. Mesleki Tükenmişlik

Kurumların en önemli amaçlarından biri, çalışan kişilerin yetenek ve beceri bakımından kendilerini geliştirmelerini sağlayarak çalışanlardan maksimum seviyede faydalanmayı sağlamak ve çalışanların kuruma olan aidiyet duygularını artırmaktır.

Kurumsal aidiyeti yüksek olan bireylerin, aidiyet duygusu olmayan bireylere nazaran, kuruma ve üretim faaliyetlerine katılımları daha yüksek olmakta ve kurum içerisinde daha yüksek seviyede bir verimlilik gösterdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca kurumsal aidiyeti yüksek olan bireyler, kurumun diğer bireyleri ile güzel iletişim kurmakta ve işteki doyum düzeyleri de daha yüksek olmaktadır. Bu nedenle, kurum çalışanlarının kurumsal aidiyetinin tespit edilmesi kurumlar için elzem bir durum haline gelmiştir (Özen, Mirzeoğlu, 2006: 13).

İşle ilgili stres duyguları ve bıkkınlık hali bütün mesleklerde ortaya çıkabilmektedir. Tükenmişlik kavramı ise iş doyumsuzluğu, yıpranma veya yorgunluktan farklı bir kavramdır (Dolunay, Piyal, 2013: 36).

Kişinin işinden memnun olmaması yine de muhtemelen işinin bir sonucudur veya işin kendisine daha fazla odaklanan kişinin tükenmişlik yaşamasına neden olabilmektedir. Memnuniyetsiz çalışan bir kişi işini sevmezken, “tükenmişlik” yaşayan kişi, işini yeterince yerine getiremediğini hissetmektedir. İş tatminsizliğinin kaynakları arasında, çalışanın moralinden ve öznel yeterliliğinden bağımsız olarak, ücret, denetim, uygulamalar ve çalışma arkadaşlarının uygunluğu gibi işle ilgili çok sayıda unsur yer alabilmektedir (Randall, Scott, 1988: 336).

Yaşanan iş stresi bireylerin özel yaşamlarındaki sorunlar ile birleştiğinde hem bireysel hem de toplumsal olarak önemli problemlere neden olabilmektedir. Her seviyedeki bireyi etkileyebilen stres, bireysel olarak kaygı, depresyon, “tükenme belirtisi” gibi hastalıklara mesleki anlamda ise verimlilik düşüklüğü veya işe devamsızlık gibi durumlara neden olabilmektedir (Cemaloğlu, Erdemoğlu-Şahin, 2007: 466). Klinik psikologların da ortaya koyduğu gibi; önemli bir sendrom olan mesleki tükenmişlik sendromu, stresli çalışma koşullarına uzun süre maruz kalmanın doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Galanakis, 2020: 649).

Bazı araştırmalarda strese yatkın, duygusal bozuklukları olan kişilerin olaylar karşısında duygusal açıdan tutarsızlık göstermelerinden kaynaklı olarak tükenmişlik seviyelerinin yüksek olduğu, cinsiyet ve yaşa ilişkin bazı boyutlarda kadın bireylerin daha yüksek düzeyde tükenmişlik gösterdikleri, bazı boyutlarda ise erkeklerin daha yüksek tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir (Ocak ve Güler, 2017: 120).

Mesleki tükenmişlik sendromu çoğunlukla insanlarla birebir iletişim halinde olan mesleklerde karşımıza çıkan bir durum olup (Şahin, 2010: 81) araştırmalar, tükenmişliğin öğretmenlik, sağlık hizmetleri (Mahmoodi-Shahrehabaki, 2019: 1) ve

sosyal hizmet alanındaki mesleklerde daha fazla görüldüğünü göstermiştir. Schaufeli adlı araştırmacı kendi dönemi ile ilgili yaptığı bir çalışmada kendi dönemine kadar yapılan çalışmaların bir değerlendirmesini yapmış ve 5500 adetten daha fazla yayın yapıldığını, bunların 1000'den fazlasının deneysel çalışma olduğunu; bu araştırmaların da % 27'sinin öğretmenlik, % 34'ünün sağlıkbakım alanında yapıldığını belirtmiştir (Köktürk, Bağcı, 2023: 10; Schaufeli, 1999: 17-18).

Bazı araştırmalara göre mesleki tükenmişlik durumu sadece yüksek seviyede güdülenen bireyler ile idealist olan bireylerde ortaya çıkmaktadır. Bu bireylerin, mesleki hayatları ile ilgili beklenti düzeyleri oldukça yüksek, hissettikleri duygusal baskı uzun süreli ve yoğun olduğunda depresyonu, stresi, kaygı ve yabancılaşmayı daha yoğun düzeyde yaşadıkları görülmektedir (Tümekaya, Çam, Çavuşoğlu, 2009: 390; Ertürk, Keçecioğlu, 2012: 43).

Çalışan kadın tükenmişliğinin aile ve sosyal yaşamı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada ise şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Eşlerinden destek gören çalışan kadın bireylerin, kişisel başarı duygusunun olumlu olarak etkilendiği,
2. Çalışan kadınların eş ve çocukları ile ilgilenmesinin ve kendilerine zaman ayırmalarının kadın bireylerin duygusal olarak tükenmelerini ve duyarsızlaşmalarını önemli ölçüde azalttığı ve kadın bireylerin kişisel başarı duygularını olumlu yönde etkilediği,
3. Çalışan ve evli kadın bireylerin yöneticileri tarafından desteklenmeleri ve kariyer hedeflerine ulaşmalarının tükenmişliğin alt boyutlarından olan duyarsızlaşmayı azalttığı ve kişisel başarı duygusunu arttırdığı,
4. Çalışan ve bekâr olan kadın bireylerin mesleki hedeflerini elde etmeleri ile tükenmişliğin alt boyutları arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı,
5. Çalışan ve bekâr olan kadın bireylerin yöneticileri tarafından desteklenmeleri ve mesleki yoğunlukları arasında kendileri için bir zaman dilimi ayırmaları ile tükenmişliğin tüm alt boyutları arasında ilişki olduğu, bu ilişkinin duyarsızlaşma ve duygusal tükenmeyi negatif bir şekilde etkileyerek azalttığı; kişisel başarı duygusunu ise pozitif olarak etkileyerek arttırdığı (Negiz, Tokmakçı, 2011: 4067).

Makro düzeyde yapılmış olan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre; iş tükenmişliği potansiyelinin tüm Türkiye'de yüksek olduğu tespit edilmiştir (Koçak, Gençay, Schaufeli, 2022: 509, 535).

2.1.4. Öğretmenlerde Tükenmişlik

Dünyanın giderek küçülmesine karşılık eğitim alanındaki sorunlar giderek artmaktadır. Bu durumdan Türkiye’de nasibini almıştır. Nitekim Türkiye’de de birçok sosyal problemin temelinde eğitim yer almakta ve ne yazık ki bu problemlerin zaman geçtikçe daha kompleks bir duruma geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum eğitimle ilgili olan birey ve kurumların bu hususa daha büyük bir titizlikle eğilmelerini zorunlu kılmıştır (Çelikten, Şanal, Yeni, 2005: 234).

Amerikan Stres Enstitüsü tarafından yapılan araştırmalara göre; öğretmenlik ve polislik meslekleri, sağlığımızı tehdit eden günlük yaşamın sorunları ile etkili bir şekilde başa çıkmayı zorlaştıran yüksek riskli meslekler arasında yer almıştır (Ulupınar, 2013: 33). Freiburg Üniversitesi’nce Almanya’da yapılan bir çalışmada da öğretmenlik mesleğini icra eden bireylerin % 34’lük diliminde tükenmişlik sendromu ile karşılaştığı %19’unda ise yaşanan mesleki stres sonucu ciddi sağlık problemlerinin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin çoğunlukla şikayetçi oldukları konuların; öğrencilerin sınıf içinde yaptıkları gürültü ile davranış bozukluğu olan öğrencilerden kaynaklanan disiplin problemleri olduğu belirlenmiştir (Mutlu, 2009: 74).

Tükenmişlik bireylerle yüz yüze ilişki içinde olan mesleklerde oldukça sık olarak rastlanan bir durum olduğundan, eğitim alanında çalışan tüm bireyler tükenmişlik riski taşımaktadır. Bu nedenle tükenmişlik ile ilgili eğitim alanında yapılan araştırmalarının çoğu öğretmenler üzerinde yapılmıştır (Tümekaya, Çavuşoğlu, 2010: 470).

Öğretmen tükenmişliği, öğretmenin eğitim-öğretime olan ilgisini kaybetme hissine kapılmasıyla başlayan fiziksel, duygusal ve psikolojik bitkinlik olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin insan merkezli olması, iş yerinin duygusal bir boyuta sahip olması ve yüksek sorumluluklar, yoğun stresli durumlar, karar verme ve eğitim politikası üzerinde çok az kontrolün yanı sıra çok az veya hiç olumlu geri bildirim olmaması nedeniyle öğretmenlik gibi meslek gruplarında sendrom riski daha yüksek olarak cereyan etmiştir (Galanakis, 2020: 649).

Öğretmenlerin, ders verdikleri sınıfı eğitim-öğretim için uygun duruma getirme, sınıfta öğrenmeyi kolaylaştırma, işlenen konuya ve öğrencinin sınıftaki hazırbulunuşluk durumuna göre uygun yöntemleri belirleme, ders araç gereçlerini seçme ve kullanma, toplumsal gelişimi sağlamak için eğitilmiş insan gücü yetiştirme ve bireylerin potansiyellerini açığa çıkarma gibi önemli görevleri vardır (Ünsal,

2021: 1485). Ancak öğretmenlerin bu sorumlulukları hakkıyla yerine getirip iyi bir eğitim-öğretim yapabilmesi için öncelikle kendisinin mutlu olması gerekir. Kaygılı ve mutlu olmayan bir öğretmen ister istemez öğrencilerine de istenen düzeyde kaliteli ve hedeflerine ulaşmış bir eğitim-öğretim yapamayacaktır. Mutlu bir öğretmen sadece bir çocuğu değil daha geniş düşünüldüğünde bir aileyi, toplumu ve bir ülkenin geleceğini kurtaracak ve topluma umut aşılayan bir fikir işçisi olacaktır. Öğretmenlerin kendi evleri ve toplumun diğer sosyal ortamlarında yaşadıkları stresin yanında çalıştıkları okullarda yaşamış oldukları yoğun stres, öğretmenlerin sadece zihinsel değil duygusal ve bedensel anlamda tükenmişlik yaşamalarına sebep olmakta bu durum iş arkadaşları olan diğer öğretmenler, öğretmen olmayan diğer personel ve eğitim öğretim yaptığı öğrencilerden uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Öğretmenlerin akademik başarısı yanında psikolojik durumlarını da etkileyen ve tükenmişlik olarak adlandırılan bu hal, sosyal ve ruhsal açıdan öğretmenleri yoğun bir şekilde etkilemektedir.

Araştırmalara göre öğretmenleri etkileyen stres unsurları içerisinde, sosyal çevreden kaynaklanan unsurlar ilk sırada yer almıştır. Bunu kendini yorumlama, fiziksel çevre ve iş çevresiyle ilgili unsurlar izlemiştir (Argon, Ateş, 2007: 59).

Öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı, çalışma süreleri, işlerini isteyerek yapıp yapmama durumu, mevcut öğrenci sayıları, okulların sosyo-ekonomik durumu gibi değişkenler ile sınıf içi disiplin anlayışları arasında önemli bir ilişki olduğu ortaya konmuş olup (Tümekaya, 2005: 560) öğretmenlerin yaşadıkları bürokratik engellemeler, tayin konusunda karşılaştıkları problemler, idarecileri tarafından desteklenmemeleri, mevcut öğrencilerin yaş durumları, öğrencilerin okul ortamına ilgisizlikleri, sergiledikleri davranış problemleri, velilerin aşırı talepleri, (Şencan, 2019: 2), okullardaki norm kadro fazlalığı, rol karmaşası, rol çatışması, rol katılığı, sınıflarda öğrenci mevcudunun fazla olması, (Cemaloğlu ve Kayabaşı, 2007: 125; Dolunay, Piyal, 2013: 37), toplumun öğretmenleri ve yaptıkları mesleği eleştirmesi ve iş algılarında yaşanan çatışmalar gibi sebepler (Şahin, 2010: 123) öğretmenlerde tükenmişliğe neden olan unsurlar olarak tespit edilmiştir.

Girgin tarafından yapılan araştırmada öğretmen tükenmişliğini etkileyen unsurlar ise şu şekilde belirlenmiştir:

1. Öğretmenin yaşı ne kadar büyükse tükenmişlik olasılığı o kadar düşüktür.
2. Öğretmenin baskı altında olma düzeyi tükenmişlik seviyesi ile orantılıdır.

3. Tükenmişlik, 5. yıldan sonra azalmaktadır.
4. Öğretmenin alternatif gelir kaynaklarının fazla olması tükenmişliği de o düzeyde artırmıştır.
5. Öğretmenlik mesleği, öğretmenin beklentileriyle uyumlu değilse tükenmişlik olasılığı da yükselmiştir (Girgin, 1995: 32).

Tükenmişlik durumu sadece öğretmenin kendisine değil bunun dışında hizmet verdiği eğitim kurumuna, öğrencilere ve ailesine de etki yapmış, bunun sonucu olarak eğitim ve öğretimin kalitesini düşürebilmiştir (Durdudiler, 2019: 3). Hatta öğretmenlerin yaşadıkları tükenmişlik sorunu eğitim-öğretim kurumları dışında toplumdaki diğer tüm sektörleri de etkileyebilecek nitelikte bir sendromdur. Nitekim eğitim-öğretim sektörü, toplumdaki tüm sektörlerle eleman yetiştirmektedir. Bu sebeple hayatın her alanıyla bu kadar çok bağlantılı olan eğitim sektörünün vazgeçilmez unsurlarından biri olan öğretmenlerin tükenmişlik durumunun çok fazla önem arz ettiği söylenebilir (Avcı, Seferoğlu, 2011: 15).

Araştırmalarda tükenmişliğin işe yeni başlayan öğretmenlerde daha fazla görüldüğü belirlenmiş ve buna karşın mesleki tecrübesi fazla olan öğretmenlerin ise eğitim ve öğretimin sorunlarıyla başa çıkma yollarını bildikleri için daha az sendrom yaşadıkları ortaya konmuştur (Girgin, 2010: 32). Bu bağlamda mesleğe yeni başlayan aday öğretmenlerin, okullardaki staj ve uygulama çalışmalarına ilave olarak, öğretmenlik mesleğine ilişkin stres unsurları ve tükenmişlik durumu, iletişim, etkili sınıf yönetimi gibi hususlarda da eğitilerek, öğretmenlik mesleği hakkında bilinçlendirilmesi hem kişisel hem de mesleki gelişimlerini olumlu yönde etkileyecektir (Gündüz, 2005: 163).

Zorunlu eğitimin başlangıç aşamasının kahramanları olan sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin ortaya konması daha verimli ve kaliteli bir eğitim-öğretim faaliyeti yapılabilmesi için son derece önemlidir (Dönmez ve İlgar, 2020: 3). Nitekim, Şencan tarafından yapılan bir araştırmada sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik bakımından duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında az seviyede tükenme yaşadıkları, kişisel başarı alt boyutunda ise çok daha az seviyede tükenme yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin, çalışma şartları ve ortamlarında yaşadıkları problemleri göz ardı ederek mesleklerini severek yerine getirdikleri anlaşılmaktadır (Şencan, 2019: 46). Bununla beraber Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin tarafından yapılan bir çalışmada mesleki tükenmişlik düzeyi bakımından, ilköğretim okulu öğretmenlerinde

duyarsızlaşmanın daha fazla olduğu (Cemaloğlu, Erdemoğlu-Şahin, 2007: 479) ortaya konmuştur. Sınıf öğretmenlerinin 10 yıllık hizmet süreci dikkate alınarak yapılan bir diğer araştırma genel olarak değerlendirildiğinde ise, gerek duygusal tükenmişliğin, gerek kişisel başarısızlık ve gerekse de duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişliklerin mesleğin dördüncü yılından itibaren gözükmeye başladığı tespit edilmiştir (Gökçakan, Murat, 2007: 184).

Bazı araştırmalar ortaokul ile lise öğretmenlerinin ilkokullarda görev yapan öğretmenlerden daha yüksek düzeyde duyarsızlaşma yaşadıklarını lise öğretmenlerinin ise diğer meslektaşlarına göre daha fazla duyarsızlaştıklarını ortaya koymuştur (Baysal, 1995: 74).

Tükenmişlik seviyesi fazla olan öğretmenlerin öğrencilerini tanıyamadığı, sınıf yönetimini kaybedebileceği düşüncesiyle öğrencilerle sağlıklı ilişkiler de kuramadığı anlaşılmaktadır (Kayan ve Kozikoğlu, 2017: 78). Öğretmenlerin iletişim ve bilgi teknolojilerine sahip olması ve böylelikle bilgiye kolayca ulaşabilmeleri mesleki anlamda kendilerini geliştirmeleri öğretmenlerdeki mesleki tükenmişlik probleminin çözümüne önemli bir katkı şeklinde değerlendirilmelidir (Avcı, Seferoğlu, 2011: 22).

2.1.5. Öğretmen Tükenmişliği ve Göçmen Öğrenciler

Her toplumda olduğu gibi göçmen/sığınmacı toplumunda da zayıf ve en riskli grubu çocuklar meydana getirmiştir (Özer, Komsuoğlu, Ateşok, 2016: 186). Nitekim sığınmacı çocukların ailelerinin geçimine katkıda bulunmak zorunda kalmaları, okul masrafları gibi muhtelif harcamalar nedeniyle yaşanan ekonomik problemler, dışlanma, dil ve kültürel farklılıklar, kaynak ülkede veya kaçış sürecinde yaşanan dramatik durumlar çocuklar üzerinde daha büyük bir hassasiyetle durulması gerektiğini göstermektedir. Özellikle de çocukların eğitim hakkına erişimi, öncelikle ele alınması gereken bir husus olarak ele alınmalıdır (Mültecilerle Dayanışma Derneği (2015). Türkiye’de mültecilerin kabul koşulları, hak ve hizmetlere erişimleri. Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi, s. 139).

Devletlerin tarihi ve sosyolojik alt yapıları uyguladıkları eğitim politikalarında önemli rol oynamışsa da (Yazıcı, Başol ve Toprak, 2009: 229) savaş nedeniyle Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmen çocuklara ilişkin eğitim politikalarında

Türkiye, özellikle 2014/21 sayılı yabancılara yönelik genelge⁷nin hazırlanmasına kadar geçen sürede Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri dönecekleri yönünde bir varsayıma sahip olmuştur. Ancak durum düşünüldüğü gibi gelişmemiş ve Suriye’de meydana gelen iç savaşın neden olduğu olumsuzlukların etkisini uzun süreli devam ettirmesi, Suriye kökenli yabancı öğrencilerin eğitim ve öğretim imkanlarına kavuşabilmesi için acilen yeni çözüm önerilerinin ortaya konmasını zorunlu kılmıştır (Kılcan, Çepni, Kılınç, 2017: 1047).

Eğitim hakkı -uluslararası normlara göre- çocuklara verilmesi gerekli temel hak ve ilkelerden birisidir (Şimşek, Kula, 2018: 17).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)’nin sürekli olarak vurguladığı gibi sığınmacı çocukların eğitim ve öğretimi en temel insani haklardandır ve her devletin bütün çocuklara temel eğitim verme sorumluluğu vardır. Bunun yanı sıra sığınmacı çocukların eğitim-öğretim hakları milletlerarası hukuk tarafından da desteklenmiş ve Türkiye’nin de altına imza koyduğu Çocuk Hakları Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Konvansiyonu, Uluslararası Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Sözleşmesi ile de koruma altına alınmıştır (Özer, Komsuoğlu, Ateşok, 2016: 186).

1995’te Türkiye’nin de tarafı olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne ve Türkiye’nin kendi Anayasası’na göre; ülkesinde yaşayan Suriyeli yabancı çocuklara eğitim verme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu çocuklar halihazırda Türkiye vatandaşı olmasalar da, Türkiye sınırları dahilinde yaşamaları nedeniyle Türkiye’nin sorumluluğunda olup, bu temel haklardan faydalanmaları gerekmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi 2. Maddesi ⁸ bu konuyu şu şekilde düzenlemiştir: “Taraf Devletler, bu Sözleşme’de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler” (Seydi, 2014: 270).

⁷ Bakınız: Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi <https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (Erişim Tarihi: 3.04.2024).

⁸ https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf , s. 5. (Erişim Tarihi: 3.04.2024).

Tüm mülteci ve göçmenler eğitim-öğretim hakkına sahip olup, Türk makamlarınca kendilerine yabancılara özgü kimlik numaraları verildikten sonra Türkiye’deki okullara kayıt yaptırabilmişlerdir⁹.

Geçici Koruma yönetmeliği kapsamında;

- a) “Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanabilmesi detaylı olarak düzenlenmiştir.
- b) Bu yönetmelik kapsamında yapılacak düzenlemelerde çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilmekte ve refakatsiz çocuklar başta olmak üzere özel ihtiyaç sahipleri hakkında yapılacak iş ve işlemlerde bu kişilere öncelik tanınarak, başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her türlü yardım ve destek imkanlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanmaktadır”¹⁰.

Sığınmacıların göç sonrası yaşadıkları bazı sosyal deneyimler, geride bıraktıkları aileleriyle ilgili endişeler, kültürel çeşitlilikler, barınma problemleri ve dil sorunları kültürleşmelerini olumsuz olarak etkilemiş bu durum ise muhtemel depresyon ve stres gibi ruhsal problemlere neden olabilmektedir (Aydoğdu, Pekşen-Akça, 2021: 309). Türkiye’de toplumsal uyum sağlamanın en önemli noktalarından birisi hiç şüphesiz Suriyeli çocukların eğitim süreçlerine katılması ve okullaşma oranının artırılmasıyla mümkün olacaktır (Tüfekçi, 2020: 14). Göçmenlerin eğitim-öğretim yoluyla edindikleri bilgi ve beceriler, ekonomik gelir düzeylerini yükseltmenin yanı sıra, yerleştikleri ülkede, sosyal hayata uyumlarını kolaylaştıracak ve karşılaşılabilecekleri olası problemleri de azaltacaktır (Şimşek, Kula, 2018: 17).

Yapılan araştırmalarda; göçmenlerin toplumsal uyumunun sağlanması hususunda öncelikle eğitim-öğretim süreçlerinin ele alınması gerektiği hem Suriyeli göçmenlerin taleplerinin makul düzeyde karşılanması hem de Türk toplumunun yüksek kabul oranı nedeniyle uygulanabilir bir politika olduğu ortaya konmuştur. Bu çerçevede çocukların ve genç bireylerin eğitiminin yanı sıra Suriyeli göçmenlerin genel olarak sosyal uyumunu kolaylaştıracak önemli bir done olan Türkçe öğretimine

⁹ Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) (https://help.unhcr.org/turkiye/information-for-non-syrians/education/?_gl=1*nmcy5c*_up*MQ..&gclid=EAIaIQobChMI1bjdJMzwhAMVrQcGAB04fQtWEAAAYAiAAEgKHxfD_BwE) (Erişim Tarihi: 13. 03. 2024).

¹⁰ https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/gk_yon_getirdigi_yenilikler.pdf Erişim Tarihi: 11.03.2024).

de gereken önem ve önceliğin verilmesi sosyal uyuma katkı sağlayacak önemli bir aşama olarak görülmüştür (Tunç, 2015: 59).

Sosyal uyumun sağlanmasında en önemli rolü üstlenen öğretmenlerin işi hiç kolay olmayıp, araştırmalar tükenmişlik sendromunun, insanlarla direkt iletişim kuran mesleklerden olan öğretmenlik mesleğinde daha fazla ortaya çıktığını göstermiştir. Birçok neden yanında özellikle son zamanlarda sınıflardaki sayıları artış gösteren Türkçeyi bilmeyen Suriyeli yabancı öğrencilerin varlığı gibi durumlar, öğretmenlerin stres ve tükenmişlik gibi ruhsal problemler yaşamalarını daha da artırmıştır (Çetin, Sarı, Karakuş, 2022: 60).

Sığınmacı çocuklara eğitim veren öğretmenlerin sorunlarına ilişkin tespitlerin yapıldığı bir çalışmada; öğretmenlerin tamamı, sığınmacı öğrencilerin Türkçe'yi yeterli düzeyde bilmediklerini, sığınmacı öğrencilere yönelik sınıf denkliliğinin yapılmaması nedeniyle göçmen öğrencilerin seviyelerine uygun sınıflarda bulunmadıklarını, bu nedenle de göçmen öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin düşük olduğu ve diğer öğrencilerle uyum problemi yaşayıp kaynaşmadıklarını ayrıca göçmen öğrencilerin ailelerinin de çocuklarının eğitim-öğretimine gerekli önem ve hassasiyeti göstermediklerini ifade etmişlerdir (Ereş, 2015: 23).

Bir diğer araştırmada sınıf öğretmenlerinin hemen hemen hepsinin görev yaptıkları sınıflarda sığınmacı öğrenci istemediği, yabancı öğrenci istememelerinin temel sebebi olarak da yerli ve yabancı öğrenciler arasındaki seviye farkı, milli eğitim müfredatının sığınmacı öğrencilere yönelik olmaması, sığınmacı öğrencilerin davranışsal problemler sergilemesi, iletişim dolayısıyla uyum sorunu yaşamaları, sığınmacı öğrencilerin eğitim-öğretim alma sürecinde kurum ve kuruluşlardan sığınmacı öğrencilere yönelik herhangi bir kitap, materyal vs. destek almadıkları belirtilmiştir. Son olarak öğretmenler yabancı öğrencilerin problemlerinin çözülebilmesi için öncelikle dil eğitimi almaları gerektiği, yaşam şartlarının iyileştirilmesi, yabancı öğrenci velilerinin eğitim-öğretim sürecine katılmasına yönelik çalışmaların yapılması, yabancı öğrencilere özgü özel alt sınıfların açılması gibi önerilerde bulunmuşlardır (Temur, Özalp, 2022: 110).

Bu bağlamda Suriyeli göçmen öğrencilere eğitim-öğretim hizmeti veren öğretmenlerin işlerini kolaylaştırmaya yönelik yapılan çalışmalar başta olmak üzere genel olarak araştırmalarda şu öneriler üzerinde durulmuştur:

1. Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim gördükleri okullarda Türk eğitim sistemi

çerçevesi dahilinde eğitim-öğretim programlarında mutlaka yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2. Yabancı öğrencilerin yerli öğrencilerle arasındaki kültürel farklılığın ortadan kaldırılabilmesi için mutlaka bir uyum/entegrasyon programına tabi tutulması gerekir.
3. Yabancı öğrencilerin eğitim- öğretim gördüğü okullarda mutlaka dil öğrenimi desteği ve psikolojik destek sağlanmalı, yabancıların dil probleminin çözülebilmesi için öğrencilerin sınıflara eşit bir şekilde dağıtılması ve mümkünse akrabası olan kişilerle farklı sınıflara konması sağlanmalıdır (Kayacık, 2020: 26). Öğretmenler, sığınmacı çocukların okula gitmeden önce dil ve uyum temalı bir hazırlık eğitimi almalarını bu çerçevede sığınmacı çocukların henüz okula gitmeden önce Türkçeyi öğrenmeleri gerektiğini, göçmen çocukların ailelerinin de eğitim hususunda mutlaka bir yetişkin eğitime tabi tutulmalarını, sığınmacı çocuklara eğitim veren öğretmenlerin de göçmen çocukların eğitimine yönelik bir hizmet içi eğitim almaları gerektiğini düşünmektedirler (Ereş, 2015:23-24). Bu çerçevede eğitimcilerin eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimler planlanmalı (Bal, Aksu-Demiral, 2021: 74) göçmen öğrencilere öğretmen olacak kişiler mültecilerin eğitimi konusunda pedagojik, psikolojik ve sosyolojik olarak desteklenmeli, öğretmenlere göçmen öğrencileri tanıma ve onların eğitim-öğretim ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilik kazanmaya yönelik çeşitli ders, seminer, konferans, atölye çalışmaları gibi gözlem yapma ve bilgi edinme imkânları sağlanmalıdır (Burak, Amaç, 2021: 243).

Araştırmalar göçmen çocukların eğitim-öğretim sürecinde temel sorunlarının iletişim ve konuşma problemi olduğunu, göçmen çocuklara öğretmenlik yapan kişilerin sığınmacı çocukların ihtiyaçlarını dikkate alarak içerik hazırlamadıklarını, öğretmenlerin bu çocuklara özgü çeşitli materyallere ihtiyaç duyduğunu, göçmen öğrencilerle ilgili yaptıkları değerlendirmelerde öğretmenlerin nesnel bir yöntem geliştiremediklerini ortaya koymuştur (Erol M., Özdemir, Erol A., 2021: 491). Bu çerçevede iki dilli eğitim-öğretim faaliyetlerinde önemli bir role sahip olan göçmen öğrenci ailelerine de mevcut durumlarla ilgili bilgilendirme yapılmalı hatta ailelere konuyla ilgili olarak mutlaka rehberlik hizmeti verilmelidir (Bal, Aksu-Demiral, 2021: 74).

4. Kültürel bakımdan farklı olan öğrencilerin eğitim-öğretim olanaklarından eşit bir şekilde yararlanabilmesi için öğretmenlerin yabancı öğrencilere akademik ve

sosyal davranışlar kazandırmak yanında onların kültürel bakımdan farklı olmalarına saygı göstererek göçmen öğrenciler için demokratik öğrenme ortam ve imkanları oluşturmaları gerekmektedir (Rengi, Polat, 2014: 137).

5. Öğretmenlerin öz yeterliklerinin yüksek olması gerekir. Nitekim öz yeterlikleri yüksek olan öğretmenler eğitim-öğretim süreçlerinde yer alan temel konuları başarılı bir şekilde yürütebilmişlerdir. Özyeterlik inancı yerinde olan öğretmenlerin eğitim-öğretim süreçlerinde kullandıkları yöntemlerin, öğrenme zorluğu çeken öğrencilere dönütlerinde farklılık gösterdiği, bunların da öğrenci motivasyonu ve başarısını önemli ölçüde etkilediği belirlenmiştir. Çünkü öz yeterlik inancı tam olan öğretmenler, öğrencilerin başarı ve motivasyonlarını kontrol edebileceklerine veya hiç yoktan etkileyebileceklerine inanmışlardır (Korkut, Baboğlu, 2012: 271)
6. Farklı kültürlerin yer aldığı sınıflarda öğretmenlerin öğrencileriyle aralarında şefkat ve merhamete dayalı bir bağ kurması veya bu yönde bazı davranışlar geliştirmesi bu çerçevede “aile tipi bir sınıf ortamı” oluşturmaya çalışması önerilmiştir (Börü, Boyacı, 2016: 130).
7. Geçici koruma statüsü altında bulunan çocuklar ve çocukların yaşam şartları hakkında en önemli veri kaynağı olan aile fertlerinin yer alacağı araştırmalar, gelecekte uygulanması planlanan çalışmalar için rehber niteliğinde olacaktır. Bu bağlamda özellikle travmatik geçmişe sahip olan göçmen çocuklara, alan uzmanları ile işbirliği halinde yapılması önerilen çalışmalarla psikolojik rehberlik hizmeti de verilmelidir (Değirmenci, Somer-Ölmez, Demircioğlu, Gençoğlu, 2021: 305).

Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin eğitimi için hazırlanan eğitim kurumlarını ve eğitim politikalarını şu şekilde tasnif edebiliriz:

- Barınma Merkezlerinde ve Barınma Merkezleri Dışında kurulan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM’ler),
- Suriyelilerin Açtıkları Özel Okullar,
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Okulları,
- Projeler Çerçevesinde Yapılan Meslek Edindirme Faaliyetleri ve Açılan Kurslar,
- Yetimhaneler,
- Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Olarak Yükseköğretimde Uygulanan Politikalar (Duruel, 2016: 1405).

Tablo 2: Türkiye’de Göçmenlerin Eğitime Entegrasyon Süreci (Dere, Demirci-Dölek, 2023: 110)

16 Ağustos 2010	Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi
7 Eylül 2013	Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği
11 Nisan 2013	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
26 Eylül 2013	Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi
23 Eylül 2014	Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi
22 Ekim 2014	Geçici Koruma Yönetmeliği

2.2. Tükenmişlik Ölçekleri

Yüzyılımızda sosyal hayatın en yaygın sendromlarından biri olan tükenmişliğin tespiti ile ilgili olarak birçok araştırmacı tarafından ölçek modeller ortaya konmuştur. Araştırmalarda en yaygın karşılaşılan tükenmişlik ölçeği modelleri aşağıda belirtilmiştir:

2.2.1. Cherniss Tükenmişlik Modeli

Tükenmişlik ile ilgili bu modeli Cary Cherniss, 1980 yılında geliştirmiştir (Dönmez, 2018: 9). Cary Cherniss, tükenmişlik durumunu “aşırı stres ya da doyumsuzluğa tepki ile, işten geri çekilme” olarak tanımlamıştır. Bu modelde tükenmişlik bir süreç olarak ele alınmıştır. Cherniss geliştirdiği bu modelde tükenmişliğin, işle ilgili stres kaynaklarına bir tepki olarak başladığını, işle psikolojik olarak ilişkiyi kesmeyi içeren ve bir başa çıkma davranışı ile son bulan bir süreç olduğunu belirtmiştir (Sılığ, 2003: 12; Murat, 2003: 26). Dolayısıyla Cherniss’e göre tükenmişlik kontrol altında tutulamayan stres durumlarına karşı bireyin gösterdiği tepkisel bir başa çıkma davranışdır (Yıldırım, 1996: 4).

2.2.2. Edelwich ve Brodsky Tükenmişlik Modeli

Edelwich ve Brodsky tükenmişlik modeline göre tükenmişlik durumu, iş şartlarına bağlı olarak bireyde ilgi, amaç, enerji ve idealist duyguların yavaş yavaş azalması halidir. Edelwich ve Brodsky, tükenmişlik sendromunun dört aşamada geliştiğini ifade etmişlerdir. Bu aşamalar şu şekilde tespit edilmiştir: idealistlik coşku ve hayal kırıklığı, durgunluk, engellenme, apati (duyarsızlaşma/duygusuzlaşma veya ilgisizleşme)dir (Dönmez, 2018:9, Murat, 2003: 26; Baysal, 1995: 28).

2.2.3. Perlman ve Hartman Tükenmişlik Modeli

Tükenmişliği kronikleşmiş duygusal streslere karşı gösterilen ve üç bileşenden oluşan bir yanıt olarak gören Pearlman ve Hartman bu bileşenleri şu şekilde tespit etmiştir: duygusal ve fiziksel tükenme, düşük iş üretimi ve başka kişilere karşı duyarsızlaşmayı kapsayan davranışlar. Bu model, tükenmişlikle ilgili kişisel ve örgütsel olan değişkenleri tanımlamıştır. Bu tükenmişlik modeline göre; tükenmişliğin üç boyutu, üç büyük stres belirtisini de göstermektedir. Bunlar: yorgunluk gibi fiziksel semptomlara odaklanan fizyolojik belirtiler (fiziksel tükenme), duygusal olarak tükenmeyi gösteren tutum, davranış ve duygulara odaklanan duygusal belirtiler (duygusal tükenme); duyarsızlaşma, düşük iş verimliliği gibi tutum ve davranışlara odaklanan davranışsal belirtiler (duyarsızlaşma) (Ganiyusufoğlu, 2011: 20, Sılığ, 2003: 15).

2.2.4. Scott Meier Tükenmişlik Modeli

Meier'in tükenmişlik modeli dört madde ile açıklanmıştır: “pekiştirme beklentileri, sonuç beklentileri, yeterli olma beklentileri ve bağlamsal işleme süreci” Bu modele göre tükenmişlik, “kendini yeterli bulma” fikri üzerine konumlandırılmıştır. Tükenmişlik, bireysel ve çevresel faktörlerin ve tekrar eden iş yaşamlarının bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. İş yaşamında olumlu pekiştireçlerin azlığı ve elde edilen sonuçların kontrol edilememesi, bireyin iş yaşamında “daha az ödül ve daha çok olumsuz pekiştireçlerle” karşılaşmasına neden olmuştur (Sılığ, 2003: 18 ; Ganiyusufoğlu, 2011: 22).

2.2.5. Veninga ve Spradley Tükenmişlik Modeli

Bu model tükenmişliği beş kategoride ele almıştır. Modelin ilk aşaması Edelvich ve Brodsky'in literatüre kazandırdığı modelin ilk bölümü ile benzerlik göstermekte olup “Balayı” olarak isimlendirilmiştir. Bu aşama, bireylerin heyecan ve enerjilerinin üst seviyelerde bulunduğu dönemdir. “Yakıt Azalması” olarak isimlendirilmiş olan ikinci aşamada iş yaşamındaki verimlilikte düşüş, uyku problemleri, alkol ve ilaç tüketiminde artma ve bitkinlik hissi vs problemler ortaya çıkmıştır. Üçüncü aşamada kronikleşmiş bazı rahatsızlıklar, öfke nöbetleri ve depresyon gibi bazı psikolojik rahatsızlıkların belirtileri gözükür. Gerçek krizin ortaya çıktığı dördüncü aşamada tükenme belirtileri artık akut bir hal almıştır ve tükenmişlik bireylerin zihnini meşgul eder bir haldedir. Umutsuzluk ile

özdeşleştirilen son ve beşinci kategori ise “çıkmaza girme” şeklinde adlandırılmıştır ve bu durumda bireyde artık mesleki bakımdan gerileme meydana gelmektedir (Sılığ, 2003: 19).

2.2.6. Suran ve Sheridan’ın Tükenmişlik Modeli

Bu model, tükenmişliği, Eric Erikson’un kişilik gelişimi ile ilgili kuramını temel alarak ortaya koymuştur. Model, “kimlik - rol karmaşası, yeterlilik -yetersizlik aşaması, verimlilik - durgunluk aşaması ve yeniden oluşturma - hayal kırıklığı aşaması” olmak üzere dört aşama ile tükenmişliği ortaya koymuştur (Sılığ, 2003: 20). Suran ve Sheridan’a göre tükenmişlik, bu dört aşamanın her birinde meydana gelen çatışmaların tatmin edici bir şekilde zamanında çözülmemesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Ganiyusufoğlu, 2011: 23).

2.2.7. Kopenhag Tükenmişlik Ölçeği

Literatürde son yıllarda yer alan ve deneysel araştırmalarda kullanılmaya başlanan Kopenhag Tükenmişlik Envanterini (Copenhagen Burnout Inventory-CBI) geliştiren Kristensen ve arkadaşları (M. Borritz, E. Villadsen, ve K. B. Christensen) Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin eksik yönlerini tespit ederek buna alternatif bir tükenmişlik ölçeği geliştirme çabası ile hareket etmişlerdir. Kristensen ve arkadaşları tükenmişlik kavramı ele alınırken, sadece iş yaşamı ile ilgili tükenmişlik durumunu ele almanın gerçekçi olmadığını ve tükenmişlik durumunun sadece bu şekilde tespit edilmesinin eksik bir değerlendirme ortaya koyacağını, bu bağlamda bireysel alanda karşılaşılan tükenmişlik ile hizmet verilen kişilere ilişkin tükenmişlik durumunun da yapılan araştırmalarda göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir (Gürbüz, Karapınar, 2018: 190). Bu çerçevede, tükenmişlik araştırması yapılırken sadece iş değil kişisel boyutta, işle ilgili ve müşteri ile ilgili tükenmişlik olmak üzere, üç ayrı boyutta ortaya çıkan tükenmişlik üzerine odaklanılmalıdır (Bakoğlu-Deliorman, Taştan-Boz, Yiğit, Yıldız, 2009: 80).

2.2.8. Oldenberg Tükenmişlik Ölçeği

Oldenberg Tükenmişlik Ölçeği (Oldenburg Burnout Inventory-OLBI) E. Demerouti, A.B. Bakker, F. Nachreiner ve W.B. Schaufeli tarafından geliştirilen bir ölçektir. Bu ölçeğe göre tükenmişlik; bitkinlik ve işe duyarsızlaşma olarak ifade edebileceğimiz iki boyuta indirgenmiş bu çerçevede işle ilgili negatif deneyimlerin

sonucu karşılaşılan bir sendrom olarak tanımlanmıştır (Bakoğlu-Deliorman, Taştan-Boz, Yiğit, Yıldız, 2009: 80). Bu ölçek, tükenme ve ilgisizlik olarak sekizer maddeden oluşan iki faktörden meydana gelmektedir. Tükenme boyutu “Daha işe gelmeden evvel kendimi tükenmiş hissediyorum.”, ilgisizlik boyutu için “İşimi çok değersiz buluyorum.” Şeklinde ifade edilmiştir. İfadeler “1 = Hiç Katılmıyorum” ile “7 = Tamamen Katılıyorum” arasındaki 7’li likert ölçeğiyle cevaplanmıştır. Daha önce yapılan bir araştırmada ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha içsel tutarlık katsayısı .86 olarak tespit edilmiştir (Koçak, Gençay, Schaufeli, 2022: 530).

2.2.9. Tükenmişlik Ölçeği

Tükenmişlik Ölçeği (Burnout Measure /BM), A. M. Pines, E. Aronson ve D. Kafry tarafından sadece insanlarla yüz yüze çalışan meslek gruplarında değil, bütün meslek gruplarında çalışan bireylerin tükenmişlik seviyelerini belirlemek için geliştirilmiştir. Yalnızca iş ilişkileri veya meslek grupları değil aynı zamanda evlilik yaşamındaki ilişkiler, politik çatışmalar ve uyuşmazlıklar konusunda da uygulanabilen bu ölçeğin kavramsallaştırılması ve hayata geçirilmesinde Pines ve arkadaşlarının klinik deneyimleri, yaptıkları vaka çalışmaları ve muhtelif atölye çalışmaları önemli bir aşama olmuştur. Pines ve arkadaşları ölçeğin geliştirilmesi aşamasında yaptıkları çalışmalarda, mesleki tükenmenin; sosyal destek, geribildirim (feedback), özerklik ve değişiklik eksikliği gibi bir çok durum ile pozitif bir korelasyona sahip olduğunu tespit etmişlerdir (Çapri, 2006: 62, 64).

2.2.10. Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu (The Burnout Measure Short Version-BMS)

A. M. Pines, 21 maddeden meydana gelen Tükenmişlik Ölçeği’nin daha kolay kullanılması ve uygulama alanının genişlemesini sağlamak için, 2005 yılında, ölçeğin, 10 maddelik kısa versiyonunu oluşturmuştur. Yeni olan bu kısa versiyon için belirlenen 10 madde, 21 maddelik versiyona istatistiksel bir analiz uygulanmadan, sadece teorik analiz uygulanarak seçilmiştir. Bir başka deyişle belirlenen maddeler içerikleri incelenerek seçilmiştir. Mesela kişinin fiziksel bitkinlik seviyesini tespit etmek için; uyku sorunu yaşamak, hasta veya zayıf hissetmek, duygusal bitkinlik seviyesini tespit etmek için; depresif bir durumda olmak ve umutsuz hissetmek ve zihinsel bitkinlik seviyesini tespit etmek için, kişinin kendisini değersiz hissetmesi,

başkaları yüzünden hayal kırıklığı yaşaması gibi maddeler seçilmiştir (Tümkiye, Çam, Çavuşoğlu, 2009: 391).

2.2.11. Tükenmişlik Değerlendirme Ölçeği

Tükenmişliği doğru bir şekilde ölçebilen ve mevcut ölçeklere göre (örneğin Maslach tükenmişlik Ölçeği) daha iyi psikometrik niteliklere sahip olan bir ölçüm envanteri geliştirmek için Wilmar Schaufeli ve Hans de Witte, 2015'te Tükenmişlik Ölçme Aracı Konsorsiyumu'nu (Burnout Assessment Tool Consortium) kurmuşlar ve Tükenmişlik Ölçme Aracı (BAT, Burnout Assessment Tool) olarak bilinen yeni bir ölçeği geliştirmişlerdir. Bu konsorsiyum ilgili yılda 26 ülke ve 40'tan fazla araştırmacıdan meydana gelmektedir (Koçak, Gençay, Schaufeli, 2022: 509, 513).

2.2.12. Öğretmen Tükenmişliği Ölçeği

Öğretmen Tükenmişliği Ölçeği (ÖTÖ/ The teacher burnout scale) Seidman ve Zager adlı araştırmacılar tarafından (1986-87) geliştirilmiştir. Ölçek, 20 maddeden oluşmaktadır. 6 dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin adaptasyonu, geçerlik ve güvenirliği Songül Tümkiye tarafından yapılmıştır (Tümkiye, 1996). ÖTÖ dört alt ölçekten meydana gelmektedir. Görülen idari destek alt boyutunda; öğretmenlerin eğitim faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlarını çözmede yöneticilerinden yardım alıp almadıkları, başarılarının takdir edilip edilmediği ve sorunların ortaya çıkış nedenleri olarak yöneticilerin kendilerini ne kadar sorumlu tuttukları tespit edilmeye çalışılmıştır (Tümkiye, Çam, Çavuşoğlu, 2009: 390).

2.2.13. A Tükenmişlik Ölçeği-35

Arkun Tatar, Nevin Kılıç ve Sami Çamkerten adlı araştırmacılar tarafından Maslach Tükenmişlik Ölçeği'ne alternatif olarak ortaya konmuş bir ölçektir. Bu çerçevede Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nde olduğu gibi sadece bireyin yaptığı işe atıfta bulunan sorular değil, daha genel ifadeler içeren ve her meslek türünde çalışan bireyleri kapsayacak bir tükenmişlik ölçeği hazırlanmıştır. Ölçekte kullanılan maddeler, Türkçe, psikolojik sözcük temelli yaklaşımla bireyin kişilik tanımlamasını yapan terimlerden seçilmiştir. Hazırlanan ölçek ICD-11'e (Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması 11. Revizyon) dayandırılmıştır. Ölçeğin bir diğer hedefini ise bütün farklı ve alternatif ölçme araçlarının, bir olgunun değerlendirilmesine katkı sunacağı

yönündeki genel iyimserlik temelindeki beklenti oluşturmaktadır (Tatar, Kılıç, Çamkerten, 2022: 1864).

2.2.14. Dijital Tükenmişlik Ölçeği

Dijital tükenmişlik (The Digital Burnout Scale), dijital kaynaklarla çok fazla zaman geçirme sonucu oluşan tükenmişlik için kullanılan bir ifadedir. Zamanla oluşan yorgunluk, stres, çevreye duyarsızlaşma veya ilginin azalması, fiziksel ve psikolojik sorunlar önemli belirtiler olarak görülmüştür. Pınar Erten ve Oğuzhan Özdemir tarafından geliştirilen bu ölçekte denek grubu olarak göçmenler ve dijital yerliler seçilmiştir. Ölçeğin geçerliğini tespit için “açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi” yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik durumunu tespit etmek için ise “Cronbach alpha güvenirlik katsayısı” kullanılmıştır. Sonuç olarak, 24 maddeden meydana gelen ve “dijital yıpranma”, “dijital yoksunluk” ve “duygusal tükenme” üç alt faktöründen ibaret olan bir ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin madde içerikleri ve yapı geçerliliği bakımından geçerli olduğu tespit edilmiştir. Ölçekte “Cronbach Alpha katsayısı” ise 0.946 olarak bulunmuştur (Erten, Özdemir, 2020: 669).

2.2.15. Maslach Tükenmişlik Modeli ve Envanteri (Maslach Burnout Inventory-MBI)

Christina Maslach, tükenmişlik kavramını duyarsızlaşmanın bir parçası olarak değerlendirmiştir. Duyarsızlaşma durumunun, kişilerin çevrelerindeki diğer insanlardan uzaklaşmaya başlamaları durumunda özellikle de insanlara yardımı esas alan işlerde çalışanlarda, hizmet verdikleri kişilere “sanki insan değilmiş gibi davranan çalışanlarda” ortaya çıktığını ifade etmiştir (Duygun, 2001: 9).

Maslach ve Jackson bu ölçeği ilk defa 1981 senesinde sosyal hizmetler alanında çalışan bireyler için geliştirmiş, daha sonra 1986 senesinde ise öğretmenler için ikinci bir versiyonu hazırlamıştır. 1996 senesinde ise üçüncü versiyon olarak Genel Tükenmişlik Ölçeği hazırlanmıştır. 2016 senesinde ise dördüncü ve son versiyonu geliştirmiş, buna sağlık çalışanları ve öğrenciler için özel versiyonlar ilave edilmiştir. Bu ölçeklerden özellikle de 1986 senesinde yayımlanan genel ölçek, araştırmalarda en fazla kullanılan ölçektir (Koçak, Gençay, Schaufeli, 2022: 513).

Yapılan tükenmişlik araştırmalarının çoğunda Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin kullanıldığı görülmektedir. Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin özgün, yeniden gözden geçirilmiş ve muhtelif meslekler için farklı şekillerinin olması

araştırmacıların tükenmişlik durumunu ölçmek için Maslach Tükenmişlik Ölçeği dışında yeni ölçme araçları hazırlanmasına da ivme kazandırmıştır (Tatar, Kılıç, Çamkerten, 2022: 1864, 1865).

Maslach ve arkadaşları tükenmişliği üç aşamada ele almışlardır. Bu tanıma göre tükenmişlik; “iş gereği sürekli olarak insanlarla yüz yüze çalışmak zorunda kalan kişilerde sıklıkla meydana gelen, üç boyutlu bir sendromdur. Bu boyutlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda düşme hissi olarak adlandırılmıştır” (Baysal, 1995: 32; Akyürek, 2020: 36).

Maslach Ölçeği’ne göre iş nedeniyle öncelikle duygusal tükenme yaşayan bir birey, bu durumla mücadele etmek için önce diğer insanlardan uzaklaşma yolunu tercih eder yani duyarsız kalmayı benimser. Bu durum; yaşanan gerçeklik ile teorikte kendisinden beklenen durum arasında bir uyumsuzluk durumu olarak karşımıza çıkar ki bu da bireyin kendiyile alakalı olarak yetersizlik, başarısızlık gibi negatif duygular geliştirmesine neden olur (Köktürk, Bağcı, 2023: 19)¹¹.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) 22 maddeden meydana gelen ve tükenmişlik kavramını üç alt boyutta ele alan bir ölçektir. Bu üç alt boyut; “duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı hissi” boyutlarından meydana gelmektedir.

Birinci alt boyut olan “duygusal tükenme” 9 madde, ikinci alt boyut olan “duyarsızlaşma” 5 madde ve üçüncü alt boyut olan “kişisel başarı” boyutu ise 8 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 6 = her zaman ve 0 = hiçbir zaman olmak üzere yedili derecelendirme şeklinde cevaplanmaktadır (Erdemoğlu-Şahin, 2007: 50).

Tükenmişlik kavramının alt boyutları şu şekilde detaylandırılabilir:

a) Duygusal Tükenme: Bireyin işi veya mesleği nedeniyle aşırı yüklenilmiş olma tükenmiş veya durumunu açıklayan alt ölçektir 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20 numaralı dokuz madde ile bireyin “duygusal tükenme” durumu belirlenmektedir (Dönmez, 2018: 33).

“1. Öğretmenlikten duygusal olarak soğuduğumu hissediyorum.

2. Okulda günü bitirdiğimde kendimi bitkin hissediyorum.

3. Sabah kalkıp yeni bir iş gününe başlamam gerektiğinde kendimi yorgun hissediyorum.

¹¹ Serdar Köktürk, Zübeyir Bağcı, *Örgütsel Tükenmişlik*, İksad Yayınevi, Ankara, 2023, s. 19. (<https://iksadyayinevi.com/wp-content/uploads/2023/12/ORGUTSEL-TUKENMISLIK.pdf>) (Erişim Tarihi: 8.03.2024).

- 6. Bütün gün öğrencilerle çalışmak beni gerçekten zorluyor.
- 8. Öğretmenliğin beni tükettiğini hissediyorum.
- 13. Öğretmenlik mesleğinin beni hayal kırıklığına uğrattığını düşünüyorum.
- 14. Öğretmenlikte iş yükünün çok fazla olduğunu hissediyorum.
- 16. Öğrencilerle çalışıyor olmak beni oldukça strese sokuyor.
- 20. Öğretmenliğe daha fazla dayanamayacakmışım gibi hissediyorum” (İnce, Şahin, 2015: 393).

b) Duyarsızlaşma: Bireylerin hizmet veya bakım hizmeti verdiklerine karşı, bireylerin kendilerine özgü birer varlık olduklarını dikkate almaksızın duygudan yoksun şekilde davranmalarını tanımlayan alt ölçektir. 5, 10, 11, 15, 22 numaralı 5 madde de duyarsızlaşma ölçülmektedir (Dönmez, 2018: 34).

Duyarsızlaşmanın alt maddeleri şu şekildedir:

- 5. Bazı öğrencilere sanki nesnelermiş gibi davrandığımı hissediyorum.
- 10. Öğretmenliğe başladığımdan beri öğrencilere karşı daha çok duyarsızlaştım.
- 11. Öğretmenliğin beni duygusal olarak katılaştırdığını düşünüyorum.
- 15. Bazı öğrencilere ne olduğunu gerçekten umursamıyorum.
- 22. Öğrencilerin bazı sorunlarından dolayı beni suçladıklarını hissediyorum (İnce, Şahin, 2015: 393).

c) Kişisel Başarı: İnsanlarla çalışan bir bireyin yeterlilik ve başarıyla başa çıkabilme duygularını tanımlayan alt ölçektir. 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21 numaralı sekiz madde ile bireyin kişisel başarı hissini düşük olup olmadığı ölçülmüştür (Dönmez, 2018: 34).

Kişisel başarı boyutunun alt maddeleri ise şu şekilde tespit edilmiştir:

- 4. Öğrencilerimin bir konu hakkında ne hissettiğini kolayca anlayabiliyorum.
- 7. Öğrencilerimin sorunlarıyla çok etkin bir şekilde ilgileniyorum.
- 9. Bir öğretmen olarak öğrencilerin yaşamlarını olumlu bir şekilde etkilediğimi hissediyorum.
- 12. Kendimi, çok zinde hissediyorum.
- 17. Rahat bir çalışma ortamını öğrencilerimle birlikte kolayca yaratabiliyorum.
- 18. Öğrencilerimle iç içe gerçekleştirdiğim bir çalışmadan sonra içimin coşkuyla dolduğunu hissediyorum.
- 19. Öğretmenlikte kayda değer pek çok şey başardım.

21. İşimde karşılaştığım duygusal problemlerle oldukça sakin bir şekilde baş ediyorum (İnce, Şahin, 2015: 393).

2.2.16. Göçmen Öğrencilere Yönelik Hazırlanan Bazı Ölçekler

2.2.16.1. Suriyeli Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği

Aslan ve Kan (2021) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek ortaokullarda eğitim gören yerli öğrencilerin Suriyeli öğrencilerle ilişkileri ve onlara yönelik tutumlarını belirlemek için geliştirilmiştir. 5’li likert tipinde hazırlanmış olan ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler puanlanırken, olumsuz maddelerin tersten puanlanması gerekmektedir. Araştırmacılar Suriyeli Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği’ni Suriyeli 482 ortaokul öğrencisi (239 erkek, 243 kız) üzerinde uygulamışlardır. Elde edilen bulgular, ölçekle, ölçülmek istenen özelliklerin ölçülebildiğini ve ölçülmek istenen özelliklere sahip olan kişilerle, olmayan kişilerin ayırt edilebildiğini ortaya koymuştur.

2.2.16.2. Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği

2019 yılında Georgia Angelidou, Eva Maria Aguaded-Ramírez ve Clemente Rodríguez-Sabiote tarafından her iki cinsiyetten İspanyol, Porto Rikolu ve Yunan yetişkinlerden 18 yaş üstü kadın ve erkek İspanyol, Porto Rikolu ve Yunanlı üniversite öğrencileri üzerine uygulanmıştır (Angelidou, Aguaded-Ramírez ve Rodríguez-Sabiote, 2019) Araştırmacılar uluslararası düzeyde yaptıkları literatür taramasında ev sahibi ülke vatandaşlarının mülteci çocuklara yönelik tutum ve davranışlarını ölçen herhangi bir tutum ölçeği anketine rastlamadıklarını belirtmişlerse de Türk araştırmacılar tarafından 2017 yılında Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği geliştirilmiştir (Sağlam, Kanbur, 2017).

Ölçek, ev sahibi ülke vatandaşlarının mülteci çocuklara yönelik tutum ve davranışlarını ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 535 katılımcıya (18-24 yaş arası; % 26.6, 25-35 yaş arası; % 53.9, 36-55 yaşlar arası; % 16.2, 56 yaş ve üstü; % 3,3) uygulanmıştır. Ölçek, 24 madde tutum ve 10 madde duygu olmak üzere iki alt boyuttan ve 34 maddeden meydana gelmektedir. Fatih Aydoğdu ve Raziye Pekşen Akça tarafından, ölçeğin, Türkçeye uyarlanması çalışması yapılmıştır (Aydoğdu, Pekşen-Akça, 2021: 308, 311).

2.2.16.3. Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Tutum Ölçeği

Yerli halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla Hülya Yiğit Özüdoğru ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla 540 kişilik bir çalışma grubuna uygulaması yapılmıştır. (Özüdoğru, Kan, Uslu ve Yaman, 2018: 115) Ölçek, 11 madde kabul etme, 10 madde tehdit ve 5 madde reddetme olmak üzere üç alt boyuttan ve 26 maddeden meydana gelmektedir. Ölçeğin “tehdit” ve “reddetme” alt boyutlarını meydana getiren maddeler ters puanlanmıştır. Ölçekte maddelere katılma düzeyleri; “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “tamamen katılmıyorum” şeklinde olmak üzere beş kategoride gösterilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 130, en düşük puan ise 26 olarak belirlenmiştir. Ölçekten yüksek puan alınması, bireylerin Suriyelilere karşı güçlü bir tutuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Aydoğdu, Pekşen-Akça, 2021: 312).

2.2.16. 4. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ)

Türkiye’de ve özelde Gaziantep ilinde yaşayan ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin çok uzun soluklu bir şekilde Türkiye’de bulunması Suriyeli göçmenlerin eğitim ve öğretimi konusunu da gündeme getirmiştir. Göçmen grupları içerisinde durumdan en fazla etkilenen grup çocuklardır. Sığınmacı çocukların eğitim-öğretim süreçlerinden mahrum kalması veya bu hizmeti kendine özgü şartları nedeniyle kısıtlı alması, sadece onlar için değil aynı zamanda yerli vatandaşların da sosyal anlamda rahatı ve huzuru için önemli bir husustur. Bu kapsamda araştırmacılar tarafından bazı araştırmalar yapılmış ve bu araştırmaların anlamlı bir yeterlilik kazanabilmesi için üç alt boyuttan oluşan 24 maddelik Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .91 olan ölçeğin alt boyutları “iletişim”, “uyum” ve “yeterlik” boyutlarından meydana gelmektedir (Sağlam, Kanbur, 2017: 310).

2.3. Göç ve Göçün Nedenleri

Göç, insanoğlunun var olduğu günden beri, belli bir süreç içerisinde, mekân ve nüfus hareketliliğine bağlı olarak farklı yoğunluk ve biçimlerde ortaya çıkan sosyal olaylardır (Bulut, Bimay, 2020: 10). Bir başka tanımlamaya göre göç, bir grup insanın açık ya da örtük bir şekilde kendi toplumlarını ve kültürlerini terk etmeye

zorlandıklarında yeni bir ülke arayışı sendromudur (Er, Bayındır, 2015:177). Göç bir yer değiştirme hareketi olarak kişilerin geçimlerini sağlayamaması veya mevcut sosyo-ekonomik politikalara tepkisi nedeni ile gerçekleşmektedir (Yolcu, 2020: 193).

Tarihi süreçte yaşanan göçler dünyanın bugünkü nüfus dağılımında sosyal, ekonomik ve kültürel durumu değiştirerek dünyanın adeta kozmopolit bir durum almasına neden olmuştur (Yılmaz, Atmaca, 2020: 208-209).

Göçün nedenleri arasında; nüfusun hızla artması, sanayileşmenin plansızlığı, tarımsal işgücünün makineleşmeyle birlikte kırsal bölgelerden kentlere kayması, psikolojik baskı, şiddet, yoksulluk, mesleksizlik, eğitimsizlik (Kuyaksil, 2020: 112-113), din, mezhep, etnik farklılık gibi değişkenlere bağlı olarak yaşanan çatışmalar (Karakaya, 2020 : 164) gibi unsurlar yer almaktadır.

Göç eden kişiler birçok bakımdan göç olgusundan etkilendikleri gibi geldikleri yerde yaşayan insanların hayatlarını da birçok açıdan etkilemişlerdir. Çok boyutlu bu etkiler nedeniyle göç olgusu, karşılıklı olarak işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Şartlara göre bazen yerel bazen bölgesel bazen de küresel düzeyde yapılacak işbirlikleri ile göçün olumsuz etkileri önemli ölçüde ortadan kaldırılabilir (Aydın, Durgun, 2020: 148).

2.3.1. Göçmenlerin Adlandırılması

Sığınmacı

Göç eden kişiler kaynaklarda farklı isimlerle anılmışlardır. Bu isimlerden sığınmacı; baskı gördüğü veya baskı altında yaşadığı için kendi ülkesinden kaçarak ulaştığı ülkenin korumasını isteyen ve kendi ülkesine geri dönmek istemeyen kişidir (Bulut, Bimay, 2020: 13). Sığınmacı kavramı mülteci olarak uluslararası koruma talep eden kişilerden statüleri halihazırda mülteci olarak tanınmamış bireyler için kullanılmış bir isimdir (Taş, Koçar-Uzan, Avşar, 2020: 288). Muhacir kavramının karşılığı olarak kullanılan “göçmen” sözcüğünün uluslararası alanda kabul görmüş ortak bir tanımı olmamakla beraber iktisadi ve toplumsal nedenlerle bulunduğu konumdan yeni bir yere göç eden kişi olarak tanımlanır (Bimay,2020: 232).

Mülteci

Mülteci kavramı, 28 Temmuz 1951’de imzalanmış ve 22 Nisan 1954’te yürürlüğe girmiş olan “Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” nin birinci maddesinde “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal

gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” olarak tanımlanmıştır (Bimay,2020: 232)¹². Bireyler mülteci olarak bir ülke tarafından tanındığında kendi ülkesinin sağlamadığı korumayı uluslararası koruma sağlamaktadır (Taş, Koçar-Uzan, Avşar, 2020: 288).

Sığınmacı kişinin mülteci olarak tanımlanabilmesi ve bu çerçevede muhtelif ve yeni bir takım haklar kazanabilmesi için hukuki bir süreçten geçmesi ve kendisine resmen “mülteci statüsü” verilmesi gerekmektedir. Mülteciliğin tanımını yapan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi; devletlerin mülteci kabullerindeki iç işleyişe ilişkin herhangi bir açıklamaya yer vermemiş, bu karar verilirken uyulması gereken kuralları ülkenin ulusal karar vericilerinin takdirlerine bırakmıştır. Bu yönüyle içinde bulunduğu zor şartları sığındığı ülkeye ispatlama yükümlülüğü sığınmacılara aitken, sığınmacının durumunu objektif bir şekilde kanıtlama imkânı olmaması durumunda sığınılan devlet yöneticileri tarafından öznel değerlendirilmeler de yapılabilmektedir. Böylelikle devletler, ülkelerine sığınan bireylere mülteci statüsünün verilmesi için çeşitli prosedürler uygulayabilmektedir. Ancak sığınılan devlet uluslararası sözleşmelere taraf değilse veya sığınma sürecini Birleşmiş Milletler Göç Örgütü (UNHCR)’nin yürütmesine ihtiyaç duyuyorsa bu durumda mülteci statüsünün verilmesi Birleşmiş Milletler Göç Örgütü eliyle yürütülmektedir (Erdil, 2020: 72).

2.3.2. Geçici Koruma

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu açısından Türkiye’ye Avrupa Konseyi’ne üye olan ülkeler dışından gelen kişilere mülteci statüsü verilmemektedir. Bu çerçevede Suriye’den Türkiye’ye göç eden kişilere mülteci statüsü verilmemiştir. Suriye’den gelenler öncelikle misafir olarak kabul edilmiş ancak savaşın uzaması nedeniyle “geçici koruma statüsü” kapsamında kabul edilmişlerdir (İzci, Geylani, 2020: 260-261).

30. 03. 2012 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’nca yürürlüğe konan “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti

¹² <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (Erişim Tarihi: 14. 03. 2024).

Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” ile Türkiye’de ikamet etmekte olan Suriyeli sığınmacıları zulüm görme ihtimali olan yere geri göndermeme prensibi benimsenmiş ve Suriyeli göçmenlere insan haklarına uygun bir şekilde temel asgari yaşam şartlarının sağlanması olarak nitelendirilebileceğimiz “geçici koruma statüsü” verilmiştir¹³. Bu yönergenin akabinde 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁴.

29153 sayılı ve 22 Ekim 2014 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğiyle, 28.04.2011 tarihinden beri Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen iç karışıklıklar nedeniyle geçici koruma sağlanması amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden bireysel veya kitlesel olarak ülke sınırlarımıza ulaşan veya bu sınırları aşarak ülkemize giren Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslararası koruma başvurusunda bulunsalar bile geçici koruma statüsüne alınmıştır¹⁵.

Türkiye, süreci birlikte yürüttüğü Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü ile işbirliğini güçlendirmek amacıyla 1 Eylül 2016 tarihinde ise “Ev Sahibi Ülke Anlaşması” imzalamıştır (Şahin, Moralı, Göçer, 2021: 97).

2.3.3. Mübadil

Arapça mubâdala¹ sözcüğünden gelen “mübadele” kelimesi; bedel, bedeliyle değiştirme ve değiş tokuş yapma gibi anlamlara gelmektedir. “Mübadele” kelimesinin tarihe girişi Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu sağlayan Lozan Barış Antlaşması’na 30 Ocak 1923 tarihli bir ek protokolle olmuş ve resmen yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede Türkiye topraklarında ikamet etmekte olan Rum Ortodoks inancına mensup Türk uyruklu Rumlar ile Yunan topraklarında yaşamakta olan İslam dinine mensup Yunan uyruklu Müslüman Türkler yer değiştirmişlerdir (Karabulut, 2022: 354). İşte karşılıklı olarak göçe tabi tutulan bu kişilere “mübadil” adı verilmektedir.

¹³ <https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma> (Erişim Tarihi: 11.03.2024).

¹⁴ <https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati> (Erişim Tarihi: 11.03.2024).

¹⁵ https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/gk_yon_getirdigi_yenilikler.pdf (Erişim Tarihi: 11.03.2024).

Erişim Tarihi:

2.4. Konuyla İlgili Yapılmış Olan Araştırmalar

Rengi (2014) tarafından 2013-2014 yılı eğitim-öğretim yılı döneminde Kocaeli ili, Çayirova İlçesinde devlete ait ilkokullarda görev yapmakta olan 286 kişilik sınıf öğretmeni grubu üzerinde yapılan bir araştırmada, farklı kültürlere mensup öğrencilerle iletişim kurmada öğretmenlerin kendilerini çoğunlukla yetersiz hissettiği veya bu konuda sorunlar yaşadıkları ortaya konmuştur. Buna karşın cinsiyet değişkeni bakımından, araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Er ve Bayındır (2015), 2015-2016 yılı eğitim-öğretim döneminde İzmir kent merkezinde görev yapmakta olan 182 sınıf öğretmeni üzerine yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenlerinin yaklaşık olarak üçte birinin sınıfında mülteci çocuk bulunduğunu, öğretmenlerin büyük bir kısmının (%74,7) mülteci çocukların nasıl eğitileceğine ilişkin herhangi bir eğitim almadığını ve yine öğretmenlerin çok büyük bir kısmının (% 83,0) mülteci çocukların eğitim-öğretim süreçlerini problemsiz bir şekilde yapamayacaklarına inandıklarını ortaya koymuşlardır.

Erdem (2017) Afyonkarahisar kent merkezinde mülteci yoğunluklu iki mahallede bulunan iki ilkokulda en az beş yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip ve en az bir dönem mülteci öğrencilere eğitim vermiş öğretmenler üzerinde çalışmıştır. Betimsel analizler sonucunda, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik olarak öğretme stratejileri, öğretim içeriği, ders araç ve gereçleri, ölçme araçları geliştirme ve değerlendirme gibi çeşitli alanlarda mesleki eksiklik içerisinde olduklarını tespit etmiştir.

Çifçi, Arseven vd. (2017) 2017-18 yılı eğitim-öğretim döneminde Sivas kent merkezinde görev yapan 114 öğretmene (62 kadın, 52 erkek) Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği'ni (MÖTÖ) uygulamışlardır. Araştırmada ölçeğin tamamında ve her bir alt boyutunda öğretmenlerin olumlu tutuma sahip oldukları, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmasında “uyum” alt boyutunda ve ölçeğin tamamında erkek öğretmenler lehine; mesleki branşa göre yapılan karşılaştırmada “uyum” ve “yeterlik” alt boyutlarında ve ölçeğin tamamında sınıf öğretmenleri lehine anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, ayrıca, sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre, sınıf öğretmenlerinin de ortaokulda görev yapan öğretmenlere göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu sonucu elde edilmiştir.

Kanbur (2017), ilköğretim öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, 24 maddelik Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği geliştirilerek 2016-17 senesi eğitim-öğretim döneminde Sakarya’da çalışan 501 ilköğretim öğretmene (267 kadın, 234 erkek) uygulamıştır. Çalışma neticesinde öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının yeterli boyutunda erkek öğretmenler lehinde; okulun sosyo-ekonomik çevresine göre orta sosyo-ekonomik çevre lehinde; sınıflarında mülteci öğrenci bulunmasına göre iletişim boyutu hariç sınıflarında mülteci öğrenci olan öğretmenler lehinde anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca öğretmenlerin öğrenim düzeyi, kıdemi, branşı, medeni durumu ve öğretmenlerin çocuk sahibi olup olmadıklarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bozkurt (2018) yapmış olduğu araştırmada; 13 sorudan meydana gelen bir anket formu, 24 sorudan oluşan Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği ve 6 sorudan meydana gelen Kısa Psikolojik Sağlamlık ölçeği uygulayarak Gaziantep ilinde bulunan rastgele seçilmiş okullarda görev yapan ve mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim durumları ile ilgili olan öğretmenlerin yaşadığı problemler üzerine odaklanmış ve öğretmenlerin karşılaştığı problemlerin başında dil ve uyum problemi olduğunu, araştırmaya katılım sağlayan öğretmenlerin psikolojik durumlarının çok iyi bir durumda olmadığını, öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları ile eğitim durumu, yaş, cinsiyet, görev yapılan okulun fiziksel uygunluğu, yöneticilerden görülen teşvik ile arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını ortaya koymuştur.

Güngör ve Şenel’in (2018) Eskişehir kent merkezindeki 8 ilköğretim okulunda görev yapan 21 sınıf öğretmeni ve 24 yabancı uyruklu öğrenci ile yaptıkları “yarı yapılandırılmış görüşmeler” e göre; göçmen öğrenci ve ailelerinin dil ve kültür farklılıklarına bağlı olarak, Türk örf ve adetlerine uyum sağlamada zorluk yaşadıkları ve bu olumsuz durumun öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerini etkilediği ve bu nedenle pek çok sorunla karşılaşıldığı belirlenmiştir.

Konak Rehberlik Araştırma Merkezi (2018) tarafından İzmir’in Konak İlçesine bağlı, okulunda 40’ın üzerinde mülteci öğrenci bulunan 19 resmi ilköğretim görev yapan 447 öğretmen ve 1410 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrenciler için Kılcan, Çepni, Kılınç (2017) tarafından geliştirilen Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği (MÖYTÖ), Öğretmenler için ise Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilen Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) kullanılmıştır. Araştırma

sonucunda sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere yönelik olumlu tutumlarının yüksek düzeyde olduğu ancak öğrencilerin olumlu tutumlarının düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca erkek öğretmenlerin Suriyeli öğrencileri kabul seviyesinin daha yüksek olduğu, bekâr veya çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin iletişim alt boyutunda, Suriyeli öğrencilerle daha iyi bir şekilde iletişim kurabildikleri, 20 yıl ve üzerinde mesleki tecrübeye sahip olan öğretmenlerin ise uyum alt boyutunda Suriyeli öğrencilerle daha iyi uyum sağlayabildikleri tespit edilmiştir.

Kazu ve Deniz (2019) Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği çerçevesinde 2018-19 yılı eğitim-öğretim döneminde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir şehirde okulların çeşitli kademelerinde görev yapan 110 öğretmen (60 kadın, 50 erkek) üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma neticesinde öğretmenlerin mülteci öğrencilerle iletişim boyutunda herhangi bir güçlükle karşılaşmadığı ve mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim ortamına uyum sağlama konusunda yeterlilik ihtiyaçlarının olduğu tespit edilmiştir.

Keskin (2019) tarafından ortaokullarda eğitim gören mülteci öğrencilere yönelik öğretmen ve öğrenci tutumlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan araştırmada “basit seçkisiz random (rastgele) yöntemi”yle belirlenen Gaziantep’e bağlı Şahinbey ilçesinde bulunan 27 ortaokulda görev yapmakta olan 814 öğretmen ve bu okullarda eğitim alan 1218 öğrenci incelenmiştir. Araştırmada öğretmenlere “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği” öğrencilere ise “Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin, ortaokullarda eğitim gören mülteci çocuklara yönelik tutumlarının “iyi düzeyde” olduğu, buna karşın mülteci çocukların dillerinin farklı oluşunun öğretmenler için sorun teşkil ettiği, bu durumun mülteci çocukların sınıf ortamına uyum sağlamalarını zorlaştırdığı ve öğretmenlerin mülteci çocukların eğitiminde kendilerini yeterli göremedikleri belirlenmiştir. Çalışmada, ortaokul öğrencilerinin ise sınıflarındaki mülteci çocuklara yönelik tutumlarının orta seviyede olduğu (iyi düzeyde değil) ve bu öğrencilerin okulda veya okul dışı günlük yaşamlarında mülteci çocuklarla arkadaşlık etmeye çok fazla istek duymadıkları ortaya konmuştur.

Aydoğdu ve Ayanoğlu (2019) tarafından Mardin il merkezinde Suriyeli göçmen çocuklarla yerli çocukların birlikte eğitim gördüğü iki ilkokulda görev yapan 10 öğretmen üzerinde yapılan araştırmada; sınıf öğretmenlerinin dil, uyum,

devamsızlık, sınıflara yerleştirmelerde yapılan hatalar ve aile desteğinin yetersizliği gibi nedenlerle sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir.

Dolapcı (2019) “Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Özyeterlik Algısı Ölçeği”, “Okul İklimi Anketi” ve “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği” olmak üzere üç farklı ölçek kullanarak Kastamonu ve Karabük il ve ilçelerindeki ilköğretim ve ortaokullardan “ölçüt örnekleme yöntemiyle” seçtiği 450 sınıf ve branş öğretmeni üzerine yaptığı araştırmada; branş, cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem, görev süresi, sosyo-ekonomik çevre ve hizmetiçi eğitim değişkenleri çerçevesinde bir karşılaştırma yaparak; “öğretmenlerin çok kültürlü özyeterlik algısı” ve mülteci çocuklara yönelik tutumlarının cinsiyet değişkeni açısından farklılaşmadığını, okul ikliminde ise özellikle destekleyicilik boyutunda erkek öğretmenler lehinde anlamlı bir farklılığın olduğunu tespit etmiştir.

Köse, Bülbül ve Uluman (2019) “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu” kullanarak İstanbul’da çeşitli okullarda görev yapmakta olan 154 sınıf öğretmeni üzerinde araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin mülteci çocuklara yönelik tutumlarının, yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim düzeyi, sınıflarda mülteci çocuk bulunup bulunmaması ve öğretmenlerin mültecilerle ilgili herhangi bir eğitim, seminer alıp almaması durumlarına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Terzi, Göçen ve Altun (2019) Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği kullanarak Şanlıurfa şehrinde görev yapmakta olan öğretmenlerin mülteci öğrencilere ilişkin tutumlarının ve boyutlarının çalışma yılı, cinsiyet, sınıfta ve okulda mülteci öğrenci varlığı gibi değişkenler açısından değerlendirmesini yapmışlardır. Araştırma sonucunda genç hanım öğretmenlerin “iletişim” ve “uyum” tutumlarının yüksek düzeyde olduğu, mesleki tecrübesi fazla olan erkek öğretmenlerin ise “iletişim” ve “yeterlik” tutumlarında iyi oldukları tespit edilmiştir. Sınıflarında mülteci çocuk olan ve mesleki deneyimi fazla olan öğretmenlerin ise “iletişim” ve “uyum” tutumlarının sınıflarında mülteci çocuk bulunmayan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Ćatibušić, Gallagher ve Karazi (2019) tarafından İrlanda Mülteci Koruma Programı (IRPP) kapsamında yapılan İrlanda’daki yetişkin Suriyeli mültecilere yönelik dil ve kültürlerarası desteği inceleyen bir araştırma projesinde; ev sahibi toplumun dilini öğrenmek, yetişkin mülteciler için yeniden yerleşim memnuniyetinde önemli bir faktör olarak tanımlanmış ve özellikle yaşlı mülteciler, kadınlar ve düşük

okuryazarlık seviyesine sahip olanlar için zorluklar bildirilmiştir. Bulgular, yetişkin mülteciler için dil ediniminin sadece istihdam, sosyal etkileşim ve doğru bilgiye erişim beklentileri açısından değil, aynı zamanda kişisel refah, saygınlık ve özerklik duyguları açısından da önemli olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmada, dil öğrenimi ve öğretimine yönelik esnek bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç vurgulanmış ve öğrencilerin özel koşullarına, karmaşık ihtiyaçlarına ve önceki öğrenme deneyimlerine yanıt veren bir dizi teknolojik ve iki dilli destekten yararlanılmıştır. Suriyeli göçmenlerde görülen İngilizce eksikliğinin, İrlandalılarla etkileşim kurma ve anlamlı ilişkiler kurma becerilerini; çocuklarıyla ilgili gelecek umutlarını ve ilişkilerini; iş bulma ve toplumda üretken bir rol üstlenme becerilerini ve doğru ve uygun bilgi ve hizmetlere erişme becerilerini derinden etkilediği ortaya konmuştur. Çalışmada ayrıca Suriyeli kadın ve erkeklerin, İngilizce dil becerilerini geliştirmenin, bağımsızlık ve özerklik kapasitelerini, öz değer ve saygınlık duygularını artırmanın yanı sıra izolasyon, can sıkıntısı ve depresyon duygularıyla mücadeleye yardımcı olduğuna işaret edilmiştir.

Göçer, Özer ve Ürünibrahimoğlu (2020) tarafından Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği'nin sınıf öğretmenleri üzerinde uygulanması neticesinde; sınıf öğretmenlerinin mülteci çocuklara yönelik tutumlarının yüksek seviyede olduğu, mülteci çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri için verilen hizmet içi eğitim kurslarının yetersiz olduğu, sınıf öğretmenlerinin mülteci çocuklara yönelik tutumlarının pozitif olarak ilerleyebilmesi için daha fazla ve nitelikli hizmet içi eğitim seminerlerinin verilmesi gerektiği sonuçları elde edilmiştir.

Akman (2020) öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ve mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını tespit etmek için “Çokkültürlü Eğitim Tutum Ölçeği” ve “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği” kullanarak, 2017-2018 yılı eğitim-öğretim döneminde Türkiye genelinde görevde olan 232 öğretmen ile çalışma yapmıştır. Araştırmada; öğretmenlerin sınıflarında bulunan mülteci çocuklara yönelik tutumunun görece orta düzeyde olduğu, öğretmenlerin çokkültürlü eğitim seviyesi arttıkça mülteci çocuklara yönelik tutumlarındaki yeterlik algılarının da pozitif yönde arttığı tespit edilmiştir.

Sardroud (2023) okul öncesi öğretmen adayı 269 kişiye Demografik Bilgi Formu, Kapsayıcı Eğitimde Öğretmen Tutum Ölçeği ve Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği'ni uygulamıştır. Araştırma neticesinde öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, herhangi bir ön lisans veya lisans programından mezun olmama

değişkenlerine göre, kapsayıcı eğitime yönelik tutum puanları ve mülteci çocuklara yönelik tutum puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca okul öncesi öğretmen adaylarının medeni durumu açısından kapsayıcı eğitime ilişkin tutumunda ve mülteci öğrencilere karşı tutumunda farklılık gösterdiği bu farkın evli olanlar lehinde olduğu, evli olan okul öncesi öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitime ilişkin tutum ve mülteci öğrencilere karşı tutumunun bekâr öğretmen adaylarına göre yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Tükenmişlik sendromunun ölçülmesi konusunda da çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmaları ise şu şekilde açıklayabiliriz:

Maslach ve Jackson (1981) tükenmişliğin muhtelif yönlerini ortaya koymak üzere tasarladıkları “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ölçeğini kamu kurumlarında çalışan bireylerin tükenmişlik seviyelerini belirlemek amacıyla 1025 kişilik bir grup üzerinde ilk defa uygulamışlardır. Veri analizinden üç tane alt ölçek ortaya çıkmıştır: duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı. Çeşitli psikometrik analizler, ölçeğin tükenmişliğin bir ölçüsü olarak hem yüksek güvenilirliğe hem de geçerliliğe sahip olduğunu göstermiştir. Çalışmada tükenmişlik alt boyutlarının mesleki kıdem, medeni durum, cinsiyet ve eğitim düzeyi ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında kadın bireylerin erkek bireylere ve genç kişilerin yaşlı kişilere oranla daha fazla tükenme gösterdikleri, bekar ve çalışan bireylerin de evli ve çalışan kişilere göre daha yüksek düzeyde duygusal tükenme gösterdikleri ortaya konmuştur.

Sarros ve Sarros (1987) Maslach Tükenmişlik Envanteri’ni kullanarak öğretmenler ve okul temelli yöneticiler (ilkokul ve ortaokul öğretmeni 635 kişi ile 128 kişiden ibaret okul müdür ve müdür yardımcısı) arasındaki tükenmişlik farklılıklarını ve belirli iş faktörlerinin öğretmen tükenmişliğini ne ölçüde yordadığını araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, diğer yardımcı hizmet profesyonellerine göre daha az duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma yaşarken, daha fazla Kişisel Başarı tükenmişliği yaşamaktadır. Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı tükenmişliği düzeyleri yöneticilerle karşılaştırıldığında daha yüksektir. Hem iş tatmini hem de iş mücadelesi, her bir tükenmişlik alt ölçeğinin önemli yordayıcılarıdır. Bulgular, tükenmişliğin hem iş yükü gibi örgütsel faktörlerin bir sonucu olduğunu hem de işin, öğretmenlerin meydan okuma ve yaptıkları işle ödüllendirilme gibi motivasyonel ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısızlığının bir sonucu olduğunu ortaya koymuştur.

Friedman (1993) öğretmen tükenmişliği üzerine araştırma yapmıştır. Bu çerçevede 1592 öğretmen, Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin (MBI) uyarlanmış bir formunu doldurmuş ve tükenmişlikle ilgili duygularının sıklığını bildirmişlerdir. Araştırma sonunda hayal kırıklığı, işten soğuma ve öğretmenliği bırakma isteğinin tükenmişliğin doruk noktasını oluşturduğu tespit edilmiştir. Duyarsızlaşma ve ardından duygusal tükenme, şiddet derecesi bakımından bu doruk noktasına en yakın duygular olarak bulunurken, başaramama duygusunun kavramsal olarak bu doruk noktasından daha uzak olduğu görülmüştür. Duyarsızlaşma ve Duygusal Tükenme, tükenmişliğin doruk noktasıyla ilişkili olarak başarısızlıktan bağımsız bulunmuştur.

Baysal (1995) Maslach Tükenmişlik Envanteri'ni 1993-1994 eğitim öğretim yılında 551 lise öğretmenine uygulayarak öğretmenlerin tükenmişlik sendromunu ölçmüştür. Buna göre kadın öğretmenlerde duygusal tükenmişliğin erkek öğretmenlere nazaran daha fazla olduğu, 20-30 yaş aralığındaki öğretmenlerin tükenmişlik bakımından en riskli grup olduğu ve öğretmenlerin hizmetlerinin ilk beş yılında tükenmişlik açısından daha fazla risk taşıdıkları ortaya konmuştur.

Girgin (1995) Maslach Tükenmişlik Ölçeği'ni kullanarak 401 ilköğretim öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada yaş arttıkça tükenmişlik yaşama riskinin azaldığını, duyarsızlaşma alt boyutunda erkek öğretmenlerin puanlarının kadın öğretmenlere nazaran daha fazla olduğunu, çalışma yılı arttıkça duyarsızlaşma durumunun azaldığı ve mesleki başarının da arttığı sonuçlarını elde etmiştir. Çalışmada “mesleği isteyerek seçme durumu”, üstlerden takdir görme durumu gibi faktörlerin duygusal tükenmeyi etkilediği ortaya konmuştur.

Peker (2002) araştırmasında, ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 100 öğretmene “Öğretmen Tükenmişliği Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Toplama Formu” uygulamıştır. Araştırmada; “görülen idari destek” ve “iş doyumu” alt ölçeklerinde erkek öğretmenlerin hanım öğretmenlere göre anlamlı bir şekilde daha fazla tükenme yaşadıklarını, öğretmenlerin mesleki kıdeminin tükenmişlikte anlamlı bir farka neden olmadığını tespit etmiştir. Ayrıca öğrenim düzeyi arttıkça, öğretmenlerin “işe bağlı stresle başa çıkabilme” ve “öğrencilere yönelik tutumlar” alt ölçeklerinden aldıkları tükenmişlik puanlarının anlamlı bir şekilde arttığını ortaya koymuştur.

Kırılmaz, Çelen ve Sarp (2003) 43 ilköğretim öğretmenin tükenmişlik durumunu saptamak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda medeni durum, öğretmenlik mesleğini yapma nedeni, çalışma ortamından memnun olma

durumu, üstlerinden takdir görme gibi özelliklerin öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyini etkilediği ortaya konmuştur.

Karakelle ve Canpolat (2008) Antalya'daki bazı ilköğretim okullarında branş öğretmeni olarak çalışan 100 öğretmen içerisinde tükenmişlik seviyesi yüksek olarak belirlenen 25 kişi üzerinde Maslach Tükenmişlik Envanteri çerçevesinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda bu öğretmenlerin öğrenciler ile olumlu ilişki kuramadıkları, olumsuz öğrenci davranışları ile karşılaştıklarında genelde tek çözüm yolu olarak öğrencileri azarlamayı tercih ettikleri, daha karmaşık durumlarla karşılaştıklarında problemi çözmesi için okul yönetimine ilettikleri, öğrencilerin ders içerisinde gösterdiği olumsuz davranışlarını, öğrencinin olumsuz yetiştirilme biçimi ve gelişimsel özellikleri gibi kendilerinin dışındaki bazı nedenlerle açıklamaya çalıştıkları, tükenme düzeyi yüksek olan öğretmenlerin birden fazla çözüm yolu bulmada zorluk yaşadığı, öğretmenlerin mesleki yaşamlarında olup biten bazı durumları kendilerinin kontrol edemeyeceği duygusuna sahip olup bıkkınlık gösterdikleri ortaya konmuştur.

Kayabaşı (2008) Maslach Tükenmişlik Envanteri'ni Ankara'nın Keçiören, Mamak, Yenimahalle ve Altındağ ilçe merkezlerinde görev yapan 190 kişilik öğretmen grubuna uygulamıştır. Araştırmada öğretmenlerin cinsiyet durumunun kişisel başarı düzeylerini etkileyip duygusal tükenme ve duyarsızlaşmalarını etkilemediğini, öğretmenlerin medeni durum, yaş, mezun olunan okul türü, mesleki kıdem ve branş türünün öğretmenlerin duygusal tükenmişlik durumu, kişisel başarı ve duyarsızlaşmaları ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Merey, Boysan ve Ateş (2008) Van merkezindeki bazı ilköğretim okullarında çalışmakta olan 198 öğretmene Maslach Tükenmişlik Envanteri, demografik soru formu ve "Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi" ni uygulamış ve "öznel uyku kalitesinin" tükenmişliğin stresle ilişkili alt faktörlerinden olan "duyarsızlaşma" ve "duygusal tükenme" ile önemli düzeyde ilişkili olduğunu kişisel başarının ise daha çok mesleki niteliklerle alakalı bir durum olduğunu tespit etmişlerdir.

Dilber (2009) 2007-2008 eğitim-öğretim yılında, İstanbul'un Kartal ilçesinde bulunan 17 ilköğretim okulunda görev yapmakta olan 261 öğretmene "Öğretmen Tükenmişlik Anketi" uygulamıştır. Araştırma sonucunda mezun olunan okul, çalışılan okul türü, mesleki kıdem, yaş durumu, sınıflardaki mevcut öğrenci sayısı gibi nedenlere bağlı olarak anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Öğretmenlerin yeterlik derecelerinin ise; yaş ve cinsiyetlerine, mesleği isteyerek

seçip seçmemelerine, okuldaki hizmet yıllarına, öğretmenliği yapma nedenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Yılmaz (2010) Bursa iline bağlı üç merkez ilçede görev yapan 207 sınıf öğretmenine “Maslach Tükenmişlik Envanteri”ni uygulamış ve araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin yöneticilerinden takdir görme durumu ile tükenmişlik seviyeleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespitini yapmıştır. Üst yöneticilerden takdir görmeyen öğretmenlerin “duyarsızlaşma, duygusal tükenme ve kişisel başarı” seviyelerinde daha fazla tükenmişlik göstermelerinin sebebi olarak ise yaptıkları çalışmaların takdir edilmemesi, emeklerine karşılık herhangi bir ödül verilmemesinin heyecan ve şevklerini kırıp çalışma azimlerini azaltması görülmüştür. Medeni durum, cinsiyet, çalışılan okul türü ve sınıflarda mevcut olan ortalama öğrenci sayısı ile öğretmenlerin tükenmişlik seviyeleri arasında ise anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Yılmaz-Toplu (2012) “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” nu İzmir’de 52 ilköğretim okulu ve 2 okul öncesi eğitim kurumunda çalışan öğretmenler üzerinde uygulamış ve sonuçta öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutundaki tükenme seviyelerinin medeni durum, okul düzeyi, mesleki kıdem değişkenlerine; kişisel başarı boyutundaki tükenme seviyelerinin ise yaş, branş ve okul düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sahip olunan çocuk sayısı ve cinsiyet değişkenleri ile öğretmenlerin tükenmişlik seviyeleri arasında ise anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Polat, Ercengiz ve Tetik (2012) Ağrı’nın Patnos İlçesi’nde çalışan 200 ilkokul ve ortaokul öğretmeni üzerinde “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” nu uygulamışlardır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin yaşı, medeni durumları, mesleki kıdemleri ve cinsiyetleri ile tükenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Antoniou, Ploumpi ve Ntalla (2013) tarafından devlet okullarında görev yapmakta olan 388 kişilik bir öğretmen grubuna “Öğretmenlerin Mesleki Stresi”, “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ve “Stresle Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ilköğretimlerde görev yapan öğretmenlerin ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlere kıyasla daha yüksek seviyede stres yaşadıkları, kadın öğretmenlerin de erkeklere göre daha stresli oldukları ve daha düşük kişisel başarı gösterdikleri tespit edilmiştir.

Ergül, Saygın ve Tösten (2013), 2012-13 eğitim-öğretim yılında, Diyarbakır kent merkezinde bulunan 15 ilkokulda görevli 300 sınıf öğretmeni üzerinde “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ni uygulamışlardır. Araştırma sonucunda cinsiyet mezuniyet branşı, hizmet bölgesi ve eğitim durumu değişkenleri ile sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilememiştir. Sınıf öğretmenlerinin medeni durum, mesleki kıdem ve yaş değişkenleri ile tükenmişlik alt boyutlarından olan duyarsızlaşma arasında ise anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin “duygusal tükenmişlik”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı algıları” ise orta düzeyde tespit edilmiştir.

Genç ve Kalafat (2016) İstanbul, Çanakkale, ve Kayseri’den rasgele seçilen 150 kişilik öğretmen grubuna “Demokratik Okul Ölçeği” ve “Maslach Tükenmişlik Ölçeği”ni uygulamışlardır. Araştırma sonucunda okul çevresinde algılanan demokratik davranışların fazlalığı ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İnce ve Şahin (2016) 2013-14 eğitim-öğretim yılının ilk döneminde Ankara’nın merkez ve taşra ilçelerinde bağımsız sınıflarda görev yapan 465 sınıf öğretmenine ve birleştirilmiş sınıflarda görev yapan 75 kişilik sınıf öğretmeni grubuna “Minnesota İş Doyum Ölçeği-Kısa Formu (MİDÖ-KF)”, “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ve “Eğitimci Formu (MTE-EF)” uygulamışlardır. Araştırma sonucunda birleştirilmiş ve bağımsız sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin genel iş doyumlarının orta seviyede olduğu, birleştirilmiş ve bağımsız sınıflarda görev yapan öğretmenlerin ise duyarsızlaşma boyutunda düşük, duygusal tükenme boyutunda ise orta düzeyde tükenme yaşadıkları tespit edilmiştir.

Şanlı ve Tan (2017) Malatya’da 2014-2015 eğitim-öğretim yılında, farklı okul ve branşlardan tesadüfî örneklem yöntemi ile seçtikleri 920 öğretmene “Maslach Tükenmişlik Envanteri” çerçevesinde sorular yöneltmişlerdir. Araştırmada öğretmenlerin okul türü ve okulda çalışma süresi değişkenleri ile tükenmişlik ölçeğinin boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamış fakat cinsiyet, mesleki kıdem ve medeni durum değişkenleri ile duyarsızlaşma boyutu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca kadın öğretmenlerin de erkek öğretmenlerden daha yüksek düzeyde duyarsızlaşma ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Şencan (2019) “Maslach Tükenmişlik Envanteri”ni kullanarak çeşitli değişkenlere göre sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeylerine bakıldığında duygusal tükenme alt boyutunda ve kişisel başarısızlık alt boyutunda az tükenme yaşadıkları, duyarsızlaşma alt boyutunda ise çok daha az tükenme gösterdikleri tespit edilmiştir. Yine taşımali eğitim ve mesleki kıdem değişkenlerine göre sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin duygusal tükenme alt boyutunda farklılaştığı, eğitim durumu, cinsiyet, medeni durum, bulunduğu okulda çalışma süresi, sınıftaki öğrenci sayısı ve okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu değişkenlerine göre herhangi bir alt boyutta farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Dönmez ve İlgar (2020) “Kişisel Bilgi Formu” ve “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ne göre Hatay’ın İskenderun ilçesinde görev yapan 422 sınıf öğretmeni üzerinde yaptıkları araştırmada; tükenmişlik genel boyutunda ve duygusal tükenmişlik boyutunda orta düzeyde tükenmişlik yaşandığı; duyarsızlaşma boyutunda çok az tükenmişlik yaşandığı; kişisel başarısızlık boyutunda ise çoğunlukla tükenmişlik görüldüğü tespit edilmiştir.

Birkan (2020) “Kişisel Bilgi Formu”, “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve “İş Yaşam Doyumu Ölçeği”ni İstanbul’un Avcılar ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda çalışan 564 kişilik öğretmen grubu üzerine uygulamıştır. Öğretmenlerin eğitim-öğretim süreçlerinde yaşadıkları mesleki tükenmişliğin iş yaşam dengelerini bozduğunu, öğretmenlerin yaşadıkları tükenmişlik nedeniyle hem fiziksel hem ruhsal bir güç kaybı yaşadıklarını, bitkinlik ve duyarsızlaşma nedeni ile iş ve özel yaşamları arasında denge kurmakta zorlandıklarını ortaya koymuştur.

Acar ve Çoğaltay (2021) 2019-20 Eğitim-Öğretim yılında Siirt kent merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu okullarında görev yapan 369 kişilik sınıf öğretmeni grubuna “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ve “Örgütsel Bağlılık Ölçeği”ni uygulamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; sınıf öğretmenlerinin orta düzeyde örgütsel bağlılık ve düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca cinsiyet, hizmet süresi, yaş, medeni durum ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik ve alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı, cinsiyet ve hizmet yılı değişkenine göre ise sınıf öğretmenlerinin genel bağlılık ve alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir.

Tümkiye ve Çetin (2021) 191’i ilköğretim, 187’si ortaokulda görev yapan 378 öğretmene “kişisel bilgi formu”, “aile katılımına ilişkin öz-yeterlik ölçeği” ve “Maslach mesleki tükenmişlik ölçeği” ni uygulamışlardır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri duygusal tükenmişlik alt boyutunda az, duyarsızlaşma alt boyutunda çok az, kişisel başarısızlık alt boyutunda ise orta düzeyde tükenmiş olarak tespit edilmiştir.

Gülcan ve arkadaşları (2023) Samsun’un Atakum ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda çalışan ve “kolayda örnekleme tekniği” ile ulaşılan 95 sınıf öğretmeni ve 51 özel eğitim öğretmeni olmak üzere toplam 146 öğretmene “Demografik Bilgi Formu” ve “Maslach Tükenmişlik Envanteri” ni uygulamışlardır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin tükenme durumunun özel eğitim öğretmenlerinden anlamlı olarak daha fazla olduğu ancak tükenmişlik seviyesinin branşlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yani tükenmişlik düzeyi sınıf öğretmenlerinde özel eğitim öğretmenlerinden daha fazla olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Ran (2024), 357 özel eğitim öğretmenine uyguladığı bir anket aracılığıyla, 1) farklı yaş, öğretim yaşı, unvan ve mesleki geçmişe sahip özel eğitim öğretmenleri arasında tükenmişlik derecesinde anlamlı farklılıklar olduğunu; 2) farklı akademik niteliklere sahip özel eğitim öğretmenleri arasında tükenmişliğin Sinizm boyutunda anlamlı farklılıklar olduğunu; ve 3) sosyal desteğin özel eğitim öğretmenleri arasında tükenmişliği negatif yönde yordadığını ve iki boyut arasında anlamlı bir negatif korelasyon bulunduğunu tespit etmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada “ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. Araştırmalarda nicel araştırma usulüne başvurulduğunda bazı tarama modellerinden faydalanılmıştır. Tarama modeli, bireylerde istenen davranışların gelişmesi, öğrenmenin gerçekleşmesi veya günümüzdeki ya da geçmişteki bir durumu olduğu gibi betimlemek için uygulanan süreçlerin bütünü için kullanılan bir ifadedir. Genel tarama modelinde, “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tamamı ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde” tarama yapılmıştır. Bu bağlamda “ilişkisel tarama modeli” (korelasyonel araştırma), iki veya daha fazla miktardaki değişkenin aralarındaki değişimin varlığı ile derecesini belirleme amacıyla kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde, “değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa da bunun nasıl olduğu” belirlenmeye çalışılmıştır (Bahtiyar, Can, 2016:50; Bekman, 2022: 250). Bu modelde; “değişkenler arasında var olan değişim veya varsa değişimin derecesi” tespit edilmiştir. Tarama modeli kullanılarak tespit edilen ilişkiler bir neden sonuç ilişkisinin ötesinde, bir değişkenin durumunun bilinmesi durumunda diğer değişkenin kestirilmesi amaçlanmıştır (Tunç, Kıncal, 2021: 252). Dolayısıyla ilişkisel tarama araştırmalarında, değişkenler arasındaki ilişki, ilgili değişkenlere kesinlikle müdahale edilmeksizin incelenir. Değişkenler arasında neden sonuç ilişkisi aranmaz (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2011). Yapılacak bir araştırmada “ilişkisel model” kullanılacaksa, bu araştırmanın “nicel paradigma” çerçevesinde yapıldığı tahmin edilebilir. Bu durum, değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyi ve yönünün aritmetik olarak ifade edileceği anlamına gelmektedir (Şimşek, 2018: 81).

Kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumları üzerine etkisini ölçmeyi amaçlayan bu araştırmanın metodolojisi nicel araştırma yöntem ve tekniklerine dayanmaktadır. Bu çerçevedeki

araştırmada güvenilir sonuçlar elde etmek amaçlandığından “ilişkisel tarama yöntemi” tercih edilmiştir. “İlişkisel tarama modeli, iki veya fazla sayıda değişken arasında birlikte değişimin varlığını saptamayı hedefleyen yaklaşımdır. İlişkisel tarama modelinde değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, değişme varsa bunların nasıl gerçekleştiği belirlenmeye çalışılır” (Karasar, 2011). Araştırmanın ulaşmak istediği sonuç sebebiyle en uygun modelin ilişkisel tarama olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmanın veri toplama sürecinde ilgili literatürde yer alan ve geçerlik güvenirlik analizleri yapılmış iki ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın birinci alt problemini oluşturan kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini ölçmek için Maslach ve Jackson tarafından geliştirilmiş fakat daha çok Maslach’ın adıyla özdeşleşmiş, İnce ve Şahin (2015) tarafından Türkçeye uyarlanmış “Maslach Tükenmişlik Envanteri” kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci alt problemini oluşturan kadın sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının belirlenmesi içinse Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilmiş olan “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

“Maslach Tükenmişlik Envanteri yedi dereceli likert tipi bir ölçektir”. 22 maddeden meydana gelen bu ölçek tükenmişliği üç alt boyutta ele almıştır. Bunlar, duygusal tükenme, kısaca duyarsızlaşma olarak ifade edebileceğimiz bireyin kendisine ve çevreye karşı duyarsız bir duruma gelmesi ve bireyin kişisel başarısındaki düşmedir.

Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilen “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ)”, sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını farklı parametreler açısından incelemektedir. Ölçek; 24 madde ve yeterlik, uyum, iletişim olmak üzere toplam üç boyuttan meydana gelmektedir. Cevaplama sistemi “(1) Hiç Katılmıyorum”dan “(4) Tamamen Katılıyorum” şeklinde sıralanmış dörtlü likert ölçeği şeklindedir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,93’tür.

Ölçek uygulama sürecinde veriler, ölçeklerin uygulanacağı öğretmenlerin çalıştığı okullar gezilerek elde edilmiştir. Öğretmenlere araştırmanın amacı ve ölçek uygulama süreci sözlü ve yazılı olarak aktarılmıştır. Veri toplama aracının herhangi bir not değeri olmadığı belirtilerek gerçek duygularını ve durumlarını yansıtan maddeleri seçmelerinin gerekliliği ifade edilmiştir. Araştırmanın amacına ulaşması, çalışmanın önemi ve alanyazına sağlanmak istenen katkı dile getirilerek öğretmenler dışsal olarak motive edilmiştir. Araştırma sürecinde sadece gönüllülük esas alınarak dahil olmak isteyen öğretmenler ölçekleri yanıtlamıştır. Araştırmaya katılacak

öğretmenlerden anketin başında gönüllü katılım sağladıklarına dair beyanname alınmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesi için “basit seçkisiz örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Bu yöntemde basit tesadüfi örnekleme (simple random sampling) de denmiştir. Basit seçkisiz örneklemede, “örneklem”, mevcut ögeler arasından yeterli miktarda öge alınarak belirlenmektedir. Bundan dolayı bu örnekleme çeşidine literatürde “kolay ulaşılabilir, kazara örnekleme” isimleri de verilmiştir (Uçan, Savaş, Sakallı, 2023: 6428).

“Basit seçkisiz örnekleme, her bir örneklem seçimine eşit şans vererek sağlanan örnekleme” yöntemidir (Şahin, 2020: 75; Boyacı, 2019: 24; Keleş, Cömert, 2023: 24). Bu yöntemde bütün bireylerin seçilme ihtimali aynı olup bir bireyin seçimi diğer bireylerin seçimini etkilememiştir (Pullu, Kazu, 2023: 95). Bu tür bir seçimde, şayet örneklem büyüklüğü de uygunsa sonuçlar tüm evrene genellenebilmiştir. Ancak evren küçük olursa, basit tesadüfi örnekleme anlamlı olmaz (Yıldız, 2017: 428). Yapılan araştırmalarda bu yöntem kullanılacaksa, ele alınan problemlerle ilgili bilgilerin de evrene göre benzeşik (homojen) bir durumda olması gerekir. Basit tesadüfi örneklem seçim yöntemi çeşitli sorunları da içermektedir. Bu örneklem yöntemi öncelikle iyi bir örneklem çerçevesine sahip olmalıdır. Şirketler, okullar, sendikalar gibi bazı evrenler için örneklem çerçevesi oluşturmak kolay gözükmeyle beraber şehir ya da ülke gibi daha büyük evrenler için uygun listeler yapmak ya da bulmak genellikle mümkün olmamıştır (Baltacı, 2018:240). Bu araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep’in merkez Şehitkâmil ilçesinde bulunan 58 farklı ilkokulda görev yapan kadın sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler (N = 345)

Değişken	Kategori	F	%
Medeni durum	1. Evli	251	72.8
	2. Bekâr	94	27.2
Eğitim durumu	1. Lisans	295	85.5
	2. Lisansüstü	50	14.5

Mesleki kıdem yılı	1. 0-5 yıl	86	24.9
	2. 6-10 yıl	50	14.5
	3. 11-15 yıl	28	8.1
	4. 16 yıl ve üstü	181	52.5

Tablo 3'te görüleceği üzere araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin % 72.8'ini evli olanlar, % 27.2'sini bekar öğretmenler oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerin % 85.5'i lisans mezunu, % 14.5'u ise lisansüstü eğitim yapmış kişilerden ibarettir. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri incelendiğinde % 52.5'unun 16 yıl ve üstü, % 24.9'unun 0-5 yıl, % 14.5'unun 6-10 yıl, % 8.1'inin 11-15 yıl mesleki tecrübeye sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri; “Kişisel Bilgi Formu”, “Mesleki Tükenmişlik Envanteri (Eğitimci Formu)” ve “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”nda, araştırmaya katılan kadın sınıf öğretmenlerinin medeni durumu, eğitim durumu ve mesleki kıdem yılına ilişkin değişkenler bulunmaktadır.

3.3.1. Mesleki Tükenmişlik Envanteri (Eğitimci Formu)

Kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini ölçmek için Maslach, Jackson ve Leither (1996) tarafından geliştirilmiş ve İnce ve Şahin (2015) tarafından Türk kültürüne uyarlanmış olan “Mesleki Tükenmişlik Envanteri (Eğitimci Formu)” kullanılmıştır. Envanter 22 madde ve “duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı” başlıklarını içeren üç alt boyuttan oluşmaktadır. 0-6 arasında puanlanan envanterden yüksek puanlar katılımcıların ilgili alt boyutun değerlendirdiği özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Yapı geçerliliğini sağlamak için yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), envanterin orijinal üç faktörlü yapısının doğrulandığını ve uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu gösterdi: $\chi^2/df = 4.37$, RMSEA = .08, SRMR = .06, CFI = .89, TLI = .88 (Kline, 2015). Alt boyutların alfa iç tutarlılık katsayılarını sırasıyla .89, .74 ve .90 olarak hesaplanmıştır. Envanterin tamamına ilişkin alfa iç tutarlılık katsayısı ise .86'dır. Hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ≥ 0.9 mükemmel ve $0.7 \leq \alpha < 0.9$ iyi düzeydedir (George ve Mallery, 2010).

3.3.2. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği

Kadın sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını ölçmek için Sağlam ve Kanbur Tarafından (2017) tarafından geliştirilmiş olan “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 24 madde ve 3 alt boyuttan (iletişim, uyum, yeterlilik) meydana gelmektedir. “Dörtlü Likert tipi” ile derecelendirilen ölçekte alınan puanların artması katılımcıların ilgili alt boyutun değerlendirdiği niteliklere sahip olduğunu göstermektedir. Yapı geçerliliğini sağlamak için yapılan “Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA)”, ölçeğin orijinal üç faktörlü yapısının doğrulandığını ve uyum indekslerinin kabul edilebilir seviyede olduğunu gösterdi: $\chi^2/df = 4.88$, RMSEA = .09, SRMR = .07, CFI = .88, TLI = .87 (Kline, 2015). Alt boyutların alfa iç tutarlılık katsayılarını sırasıyla .95, .91 ve .82 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamına ilişkin alfa iç tutarlılık katsayısı ise .96’dır. Hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ≥ 0.9 mükemmel ve $0.7 \leq \alpha < 0.9$ iyi düzeyde olduğu görülmektedir (George ve Mallery, 2010).

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinden önce kayıp veri, tek yönlü uç değer ve normallik açısından veri seti incelenmiştir. Google Form aracılığıyla gönüllülük esasına dayalı toplanan veriler önce Excell, ardından SPSS veri istatistik paket programına aktarılmıştır. Formada yer alan her bir sorunun doldurulmasının gerekli olması sebebiyle veri setinde kayıp veriye rastlanmamıştır. Veri setinde uç değer olup olmadığının bilinmesi adına ölçme araçlarından elde edilen toplam puanlar üzerinden standardize edilmiş puanlar hesaplanmıştır. Z puanları -3 ile +3 aralığında olduğu görülerek, veri setinde tek yönlü uç değer olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Schumacker and Tomek, 2013). Son olarak normallik varsayımı için ölçme araçlarının hem genel puanlarına hem de alt boyutlarına ilişkin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayı değerlerine bakılmıştır.

Mesleki Tükenmişlik Envanteri geneli (çarpıklık = -.12; basıklık = .34) ile envanterin alt boyutlarından duygusal tükenme (çarpıklık = .40; basıklık = -.81), duyarsızlaşma (çarpıklık = 1.23; basıklık = .144) ve kişisel başarı (çarpıklık = -.99; basıklık = .18) olarak hesaplanmıştır.

Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği geneli (çarpıklık = -.19; basıklık = -.71) ile alt boyutlarından iletişim (çarpıklık = -.68; basıklık = -.30), uyum (çarpıklık = .02; basıklık = -.81) ve yeterlik (çarpıklık = .16; basıklık = -1.00) olarak hesaplanmıştır.

Ölçme araçlarının sahip olduğu bu değerler, Tabachnick & Fidell'in (2012) normallik için önermiş olduğu -1.5, +1.5 ölçüt değerler arasındadır. Buradan hareketle analizlerde parametrik testlerin yapılması uygun görülmüştür.

Öğretmenlerin “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği”nden aldıkları ortalama puanların ne düzeyde olduklarını bilinmesi için betimsel istatistikler yapılmıştır. Aritmetik ortalamaların belirlenmesinde puan aralığı “1.00-1.74 hiç katılmıyorum”, “1.75-2.49 biraz katılıyorum”, “2.50-3.24 çoğunlukla katılıyorum” ve “3.25-4.00 tamamen katılıyorum” olarak belirlenmiştir.

Öğretmenlerin “Mesleki Tükenmişlik Envanterinin” her bir maddesinden alınabilecek en düşük puan “0”, en yüksek puan ise “6” olarak belirlenmiştir. Bu derecelendirmeye göre “0-Hiçbir zaman”, “1-Yılda birkaç kez”, “2-Ayda bir kez”, “3-Ayda birkaç kez”, “4-Haftada bir kez”, “5-Haftada birkaç kez”, “6-Her gün” olarak düzenlenen puanlama seçenekleri araştırmanın veri toplama sürecinde de aynı şekilde kullanılmıştır.

Envanterin puanlama anahtarında kişisel başarı boyutundan alınabilecek en yüksek puan 48 puan, duygusal tükenme boyutundan alınabilecek en yüksek puan 54 puan, duyarsızlaşma boyutundan alınabilecek en yüksek puan ise 30 puandır. Kişisel başarı boyutunda alınan yüksek puanların karşılığı düşük düzeyde yaşanan tükenmişliğe işaret etmektedir. Başka bir ifade ile bu boyutta düşük puan alan çalışanlar yüksek düzeyde tükenmişlik yaşamış demektir. Kişisel başarı boyutunun puanlanması ve yorumlanması arasındaki ters yönlü ilişki nedeniyle bu boyut kişisel başarısızlık hissi veya azalan kişisel başarı olarak da nitelendirilmektedir. Envanterin üç boyutundan alınabilecek puan aralıkları ve bu aralıkların karşılık geldiği düzeyler Tablo 4’te bulunmaktadır.

Tablo 4: Mesleki Tükenmişlik Envanteri Puanlama Anahtarı

Mesleki Tükenmişlik			
	Düşük	Orta	Yüksek
Duygusal tükenme	0-16	17-26	27 ve üzeri
Duyarsızlaşma	0-8	9-13	14 ve üzeri
Kişisel başarı	37 ve üzeri	31-36	0-30

Kaynak: Maslach, Jackson ve Leiter 2010 akt. İnce ve Şahin, 2015: 390.

Değişkenlerden eğitim durumu ve medeni durum için “bağımsız gruplar için t-testi” yapılmıştır. Mesleki kıdem yılı değişkeni için ise “tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA)” yapılmıştır. Son olarak mesleki tükenmişlik envanteri alt boyutları ile mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkileri tespit etmek için “Pearson Korelasyon” (İki kuyruklu) analizi yapılmıştır. İki ayrı değişken arasındaki ilişki katsayısı $r = <.30$ zayıf, $r = >.30$ ile $r = <.70$ olduğunda orta ve son olarak $r = >.70$ ise yüksek düzeyde olduğunu gösterir (Köklü, Büyüköztürk ve Çokluk, 2007). İstatistiksel anlamlılık, iki kuyruklu p-değeri $<.05$ olarak tanımlanmıştır. Analizler sonucu elde edilen bulgular her bir problem cümlesi altında tablolar halinde verilmiştir.

3.5. Araştırma Etiği

Araştırma etiği; yapılan araştırmaların gerçekçi, etkin, ihtiyaca cevap verebilecek şekilde tasarlanması, katılımcıların bütünlüğünün korunarak yürütülmesi, sonlandırılması ve çalışma sonuçlarının yayınlanmasında dürüst kalınacağına rehberlik eden çeşitli etik kuralları içermektedir. Bu çerçevede katılımcıların belirlenmesinde adil davranılması, ikna, yanıltma, yönlendirme, baskı ve zorlama gibi etik dışı tutum ve davranışlardan kaçınılması, katılımcılara zarar vermekten kaçınılması ve olası zararların önlenmesi, katılımcı bireylerin özerkliğine saygı gösterilerek mahremiyetlerinin korunması, mahremiyet hakları ve adalet ilkesi bağlamında düşünülerek gönüllü katılımcıların isimlerinin saklanması, elde edilen verilerin güvenliğinin sağlanması gibi hususlara riayet gösterilmiştir (Ersoy, 2015:1-3).

Bu bağlamda yapılan bu araştırma için; Gaziantep’in merkez Şehitkamil ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 58 farklı ilkokulda görevlerini aktif olarak icra eden 345 kadın sınıf öğretmeninin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma için Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan ve Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden yazılı izin alınmıştır. Alınan izinler Ekler Bölümünde sunulmuştur. Araştırma yapılan okullarda öncelikle okul yöneticileri ile iletişime geçilmiş ve yöneticilerin onayları doğrultusunda öğretmenlerle görüşülmüştür. Anketler, gönüllülük esasına göre öğretmenler tarafından dijital ortamda doldurulmuştur. Ölçeklerden elde edilen verilerin sisteme girişi yapıldıktan sonra verilerin analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGU ve YORUMLAR

4.1. Birinci Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin ne düzeyde olduğunun bilinmesi için betimsel istatistikler yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

Boyutlar	N	X̄	Ss
Duygusal tükenme	345	19.30	11.28
Duyarsızlaşma	345	4.14	4.77
Kişisel başarı	345	28.98	9.72

Tablo 5'te öğretmenlerin mesleki tükenmişlik envanteri duygusal tükenme alt boyutunda 19.30, duyarsızlaşma alt boyutunda 4.14 ve kişisel başarı alt boyutunda 28.98 puan aldıkları görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin duygusal tükenme düzeylerinin orta, duyarsızlaşma düzeylerinin düşük ve kişisel başarı düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

4.2. İkinci Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

- a. Mesleki tükenmişlik envanterinin alt boyutlarından alınan puanların öğretmenlerin medeni durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır? problemine yanıt bulmak için “bağımsız gruplar için t-testi” yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Medeni Durum Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar İçin t-testi Analizi Sonuçları

Duygusal tükenme	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Evli	251	19.60	11.79	343	.83	.41
Duyarsızlaşma	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Evli	251	3.92	5.04	343	1.43	.15
Kişisel başarı	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Evli	251	29.23	9.74	343	.78	.44

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik envanterinin “duygusal tükenme” ($t_{(343)} = .83$; $p > .05$), “duyarsızlaşma” ($t_{(343)} = 1.43$; $p > .05$) ve “kişisel başarı” ($t_{(343)} = .78$; $p > .05$) alt boyutlarından aldıkları puanların medeni durum bakımından istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, bekar ve evli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik puanlarının benzer olduğunu gösterir. Başka bir ifadeyle medeni durum, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik puanlarını farklılaştıran bir faktör olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

- b. Mesleki tükenmişlik envanterinin alt boyutlarından alınan puanların öğretmenlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır? problemine yanıt bulmak için “bağımsız gruplar için t-testi” yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Eğitim Durumlarına Göre Bağımsız Gruplar İçin t-testi Analizi Sonuçları

Duygusal tükenme	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Lisans	295	18.71	11.39	343	2.36	.02
Duyarsızlaşma	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Lisans	295	4.14	4.68	343	.09	.93
Kişisel başarı	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Lisans	295	28.73	9.94	343	1.16	.25

Lisansüstü	50	30.46	8.16
------------	----	-------	------

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik envanterinin duyarsızlaşma ($t_{(343)} = .09$; $p > .05$) ile “kişisel başarı” ($t_{(343)} = 1.16$; $p > .05$) alt boyutlarından aldıkları puanların eğitim durumlarına göre istatistiki olarak anlamlı değildir. Ancak envanterin duygusal tükenme alt boyutundan aldıkları puanlar eğitim durumlarına göre istatistiki olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($t_{(343)} = 2.36$; $p < .05$). Duygusal tükenme alt boyutunda alınan puanlar lisansüstü lehine yüksektir ($\bar{X} = 22.76 > \bar{X} = 18.71$). Bu bulgu, lisansüstü eğitim mezunu olan öğretmenlerin duygusal tükenme düzeylerinin lisans mezunu olan öğretmenlerden daha fazla olduğunu gösterir.

- c. Mesleki tükenmişlik envanterinin alt boyutlarından alınan puanların öğretmenlerin mesleki kıdem yılına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır? problemine yanıt bulmak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8: Mesleki Kıdem Yılına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal tükenme	1	86	19.51	10.27	Gruplararası	56.27	3	18.76	.15	.93
	2	50	19.98	10.41	Gruplar içi	43707.16	341	128.17		
	3	28	18.36	10.03	Toplam	43763.43	344			
	4	181	19.14	12.18						
Duyarsızlaşma	1	86	4.94	4.67	Gruplar arası	142.08	3	47.36	2.10	.10
	2	50	4.74	3.99	Gruplar içi	7692.67	341	22.56		
	3	28	2.82	4.73	Toplam	7834.75	344			
	4	181	3.81	4.97						
Kişisel başarı	1	86	30.64	7.80	Gruplararası	334.14	3	111.38	1.18	.32
	2	50	28.64	8.48	Gruplar içi	32133.76	341	94.23		
	3	28	29.11	10.04	Toplam	32467.90	344			
	4	181	28.27	10.73						

Not: 1 = 0-5 yıl; 2 = 6-10 yıl; 3 = 11-15 yıl; 4 = 16 yıl ve üstü

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik envanterinin duygusal tükenme ($F_{(3-344)} = .15$; $p > .05$), duyarsızlaşma ($F_{(3-344)} = 2.10$; $p > .05$) ve kişisel başarı ($F_{(3-344)} = 1.18$; $p > .05$) alt boyutlarından aldıkları puanların mesleki kıdem yılı değişkenine göre istatistiki olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, mesleki kıdem yılına göre öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin benzer olduğunu gösterir.

4.3. Üçüncü Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kadın sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının ne düzeyde olduğunu bilinmesi için betimsel istatistikler yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9: Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Düzeyleri

Boyutlar	N	$\bar{X}$	SS
İletişim	345	3.28	.67
Uyum	345	2.83	.73
Yeterlik	345	2.68	.81
Genel	345	3.01	.65

Tablo 9 incelendiğinde öğretmenlerin mülteci öğrenci tutum ölçeği iletişim boyutunda 3.28, uyum boyutunda 2.83, yeterlik boyutunda 2.68 ve ölçeğin genelinden 3.01 puan aldıkları görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının gerek ölçeğin alt boyutlarında gerekse de genelinde çoğunlukla katılıyorum düzeyinde olduğunu göstermektedir.

4.4. Dördüncü Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

- Mülteci Tutum Ölçeğinin genelinden ve alt boyutlarından alınan puanların öğretmenlerin medeni durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır? problemine yanıt bulmak için “bağımsız gruplar için t-testi” yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10: Medeni Durumlara Göre Bağımsız Gruplar için t-testi Analizi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Evli	251	3.29	.68	343	.46	.65
İletişim	Bekâr	94	2.56	.64			
	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
Uyum	Evli	251	2.84	.73	343	.77	.44
	Bekâr	94	2.76	.72			
Yeterlik	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Evli	251	2.71	.80	343	1.46	.15
Genel	Bekâr	94	2.57	.82			
	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Evli	251	3.03	.65	343	.85	.40
	Bekâr	94	2.96	.63			

Tablo 10 incelendiğinde, öğretmenlerin mülteci öğrenci tutum ölçeğinin geneli ($t_{(343)} = .85$; $p > .05$) ile iletişim ($t_{(343)} = .46$; $p > .05$), uyum ($t_{(343)} = .44$; $p > .05$) ve yeterlik $t_{(343)} = 1.45$; $p > .05$) alt boyutlarından aldıkları puanların medeni durumlarına göre istatistiki olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu, evli ve bekâr öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olduğunu gösterir.

- b. Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin genelinden ve alt boyutlarından alınan puanların öğretmenlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır? problemine yanıt bulmak için “bağımsız gruplar için t-testi” yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11: Eğitim Durumlarına Göre Bağımsız Gruplar İçin t-testi Analizi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Lisans	295	3.27	.67	343	.76	.45
İletişim	Lisansüstü	50	3.35	.61			
	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
Uyum	Lisans	295	2.81	.73	343	1.13	.26
	Lisansüstü	50	2.93	.69			
Yeterlik	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Lisans	295	2.64	.81	343	1.76	.08
Genel	Lisansüstü	50	2.86	.76			
	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
	Lisans	295	2.99	.65	343	1.20	.23
	Lisansüstü	50	3.11	.60			

Tablo 11 incelendiğinde, öğretmenlerin mülteci öğrenci tutum ölçeğinin geneli ($t_{(343)} = 1.20$; $p > .05$) ile iletişim ($t_{(343)} = .76$; $p > .05$), uyum ($t_{(343)} = 1.13$; $p > .05$)

ve yeterlik $t_{(343)} = 1.76$; $p > .05$) alt boyutlarından aldıkları puanların eğitim durumlarına göre istatistiki olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olduğunu gösterir.

- c. Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin genelinden ve alt boyutlarından alınan puanların öğretmenlerin mesleki kıdem yılına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır? problemine yanıt bulmak için “tek yönlü varyans analizi” yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12: Mesleki Kıdem Yılına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
İletişim	1	86	3.23	.63	Gruplararası	1.97	3	.66	1.49	.22
	2	50	3.31	.64	Gruplar içi	150.21	341	.44		
	3	28	3.53	.56	Toplam	152.18	344			
	4		3.27	.70						
		181								
	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Uyum	1	86	2.75	.75	Gruplararası	1.34	3	.45	.84	.47
	2	50	2.85	.64	Gruplar içi	181.87	341	.53		
	3	28	3.00	.56	Toplam	183.21	344			
	4	181	2.82	.77						
	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Yeterlik	1	86	2.57	.78	Gruplararası	5.02	3	1.66	2.61	.06
	2	50	2.47	.88	Gruplar içi	218.62	341	.64		
	3	28	2.70	.81	Toplam	223.64	344			
	4	181	2.78	.79						
	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Genel	1	86	2.94	.64	Gruplararası	1.35	3	.45	1.08	.36
	2	50	2.99	.60	Gruplar içi	142.09	341	.42		
	3	28	3.19	.49	Toplam	143.44	344			
	4	181	3.02	.68						

Not: 1 = 0-5 yıl; 2 = 6-10 yıl; 3 = 11-15 yıl; 4 = 16 yıl ve üstü

Tablo 12 incelendiğinde, öğretmenlerin mülteci öğrenci tutum ölçeğinin geneli ($F_{(3-344)} = 1.08$; $p > .05$) ile iletişim ($F_{(3-344)} = 1.49$; $p > .05$), uyum ($F_{(3-344)} = .84$; $p > .05$) ve yeterlik ($F_{(3-344)} = 2.61$; $p > .05$) alt boyutlarından aldıkları puanların mesleki

kıdem yılı değişkenine göre istatistiki olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, mesleki kıdem yılına göre öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olduğunu gösterir.

4.5. Beşinci Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Mesleki tükenmişlik envanterinin alt boyutlarından (duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı) alınan puanlar ile mülteci öğrenci tutum ölçeğinin alt boyutlarından (iletişim, uyum ve yeterlik) alınan puanlar arasında nasıl ve ne yönde ilişkiler bulunduğu bilinmesi için “Pearson korelasyon analizi” yapılmıştır. Bulgular Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13: Mesleği Tükenmişlik Envanteri Alt Boyutları ile Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki İçin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1. Duygusal tükenme	1	.53**	.10	-.13*	-.13*	-.14**
2. Duyarsızlaşma		1	-.11*	-.23**	-.17**	-.11
3. Kişisel başarı			1	.25**	.17**	.13*
4. İletişim				1	.74**	.61**
5. Uyum					1	.79**
6. Yeterlik						1

Not: * = $p < .05$; ** = $p < .01$

Tablo 13 incelendiğinde; mesleki tükenmişlik envanterinin duygusal tükenme alt boyutu ile mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin iletişim ($r = -.13$; $p < .05$), uyum ($r = -.13$; $p < .05$) ve yeterlik ($r = -.14$; $p < .01$) alt boyutları arasında istatistiki olarak zayıf düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Bu bulgular, öğretmenlerin mesleki duygusal tükenme düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim, uyum ve yeterlik düzeylerinde bir azalış olacağını gösterir.

Mesleki tükenmişlik envanterinin duyarsızlaşma alt boyutu ile mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin yeterlilik alt boyutu arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki yoktur ($r = -.11$; $p > .05$). Ancak envanterin duyarsızlaşma alt boyutu ile mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin iletişim ($r = -.23$; $p < .01$) ve uyum ($r = -.17$; $p < .01$) alt boyutları arasında istatistiki olarak zayıf düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Bu bulgular, öğretmenlerin mesleki duyarsızlaşma düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim ve uyum düzeylerinin azalacağını gösterir.

Mesleki tükenmişlik envanterinin kişisel başarı alt boyutu ile mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin iletişim ($r = .25$; $p < .01$), uyum ($r = .17$; $p < .01$) ve yeterlik ($r = .13$; $p < .05$) alt boyutları arasında istatistiki olarak zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Bu bulgular, öğretmenlerin mesleki kişisel başarı düzeyleri artıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim, uyum ve yeterlik düzeylerinde de bir artış olacağını gösterir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğretmenlerin en önemli işlevi eğitim-öğretim yanında toplumsal uyum sağlama, toplumsal bilinç oluşturma ve gelecek inşa etmesidir. Ancak öğretmenler bu işlevi yerine getirirken bireysel veya mesleki yaşamından kaynaklı birçok nedenden dolayı tükenmişlik yaşayabilmektedir. Gaziantep'e gelen sığınmacı göçü ile birlikte oluşan çok kültürlü yaşam ve değişen aile yapısı, öğrenci özelliklerini de etkilemiş bu durum toplumsal mesleklerden en fazla öğretmenleri etkilemiştir. Bu kapsamda öğretmen tükenmişliği konusuna katkı olacağı düşünülmüş kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik durumu mercek altına alınmıştır. Tükenmişlik sendromunun incelenmesi amacıyla Maslach Tükenmişlik envanteri formu Gaziantep ili merkez Şehitkâmil ilçesinde 58 farklı ilkokulda görev yapan kadın sınıf öğretmenlerinden 345 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar envanterin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Mesleki Tükenmişlik ve Duygusal Tükenme-Duyarsızlaşma İlişkisine Dair Sonuçlar

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlara göre; kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri incelendiğinde; duygusal tükenme düzeylerinin orta, duyarsızlaşma (duygudan uzak, soğuk ve katı davranış biçimi) düzeylerinin düşük ve kişisel başarı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Murat (2000: VII,VIII, 86) Diyarbakır'da 2401 sınıf öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmasında kişisel ve duygusal başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından cinsiyet, hizmet yılı, yöneticilerden takdir görme, çalışılan yerleşim türü gibi değişkenler açısından farklılıklar saptamış duygusal tükenmişlik açısından kadın sınıf öğretmenlerinin erkek öğretmenlere göre daha çok tükenmiş olduklarını belirlemiştir. Murat araştırmasında sınıf öğretmenleri arasındaki duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik durumunu ise yöneticilerden takdir görme, öğrencilerle iletişim becerisi kurma, meslektaşları ile uyum sağlama gibi değişkenler açısından incelemiş ve istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptamıştır.

Özkan (2008:82, 85) hemşire ve hekimler üzerine yaptığı araştırmada istatistiksel fark bulunmamasına karşın kadınlarda duygusal tükenmenin, erkeklerde ise duyarsızlaşmanın yüksek olduğunu tespit etmiştir. Budak ve Sürgevil (2005: 105) üniversite akademik personeli üzerine yapmış olduğu araştırmada, “duygusal tükenmişlik” boyutunda kadınların duygusal tükenmişlik düzeyinin erkeklere göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Yıldız-Durak ve Seferoğlu (2017: 782) çeşitli şehirlerde farklı branşlarda çalışan toplam 303 öğretmen üzerinde yaptıkları araştırmada erkeklerin daha yüksek tükenmişlik yaşadığı sonucuna ulaşmışlardır. Acar ve Coğaltay (2021: 898) Siirt kent merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu okullarında görev yapan 526 sınıf öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” boyutlarında “düşük” düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını tespit etmiştir. Çetin, Sarı ve Karakuş (2022: 59) öğretmenlerin, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında düşük, kişisel başarı alt boyutunda ise yüksek tükenmişlik yaşadıklarını tespit etmiştir. Şanlı ve Tan (2017:131) 2014 – 2015 eğitim-öğretim yılında Malatya’da farklı okul ve branşlardan görev yapan, “tesadüfi örneklem yöntemi ile” belirlenmiş 920 öğretmen üzerinde yaptığı araştırmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde duyarsızlaşma ortalamasına sahip olduğunu tespit etmiştir. Seferoğlu, Yıldız ve Avcı-Yücel (2014:348) 163 öğretmen üzerine yaptığı araştırmada erkek öğretmenlerin “duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında” kadın öğretmenlere göre daha yüksek puan aldıklarını tespit etmişlerdir. Bu veri öğretmenlerin tükenmişlik duygularını yüksek düzeyde yaşadığını göstermektedir. Görüldüğü gibi araştırma sonuçları denek sayısı ve uygulama alanına göre farklı sonuçlar elde edildiğini ortaya koymaktadır.

Medeni Durum - Tükenmişlik İlişisine Dair Sonuçlar

Araştırmada incelenen bir diğer değişken tükenmişlik ile medeni durum arasındaki ilişkidir. Çalışmada kadın sınıf öğretmenlerinin medeni durumunun, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik durumunu farklılaştıran bir faktör olmadığı tespit edilmiştir. İnanç ve arkadaşları (2023: 5070, 5073) Antalya’da 102 kadın sınıf öğretmeni üzerinde yaptıkları araştırmada, Esmeray-Erşen-Yoğun (2007:7) 228 öğretmen üzerine yaptığı araştırmada, Şahin ve Şahin (2012: 275, 288) Tekirdağ’da özel eğitim okulu veya merkezlerinde çalışan 109 özel eğitim öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada medeni durumun öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini

etkilemediğini tespit etmiştir. Dönmez (2018: 110-111) de yaptığı araştırmada, sınıf öğretmenlerinin medeni durumları ile tükenmişliğin alt boyutları olan “duygusal tükenme, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma” arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Şahin (2009: 111) tarafından yapılan araştırmada da hemşirelerin medeni durumu ile genel tükenmişlik, duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında düşme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu araştırma sonuçları araştırmamızla örtüşmekle beraber bazı araştırmalarda ise medeni durumun tükenmişlik düzeyini etkilediği belirlenmiştir. Bunlardan bazısı ise şu şekildedir:

Erdemoğlu-Şahin (2007:109) öğretmenlerle ilgili yaptığı araştırmada öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu tespit etmiştir. Kırılmaz, Çelen ve Sarp (2003: 2, 6, 8) medeni durumun tükenmişlik düzeyini etkilediğini ve bekâr olanların daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını saptamışlardır. Lenk (2019: 62) 404 kadın üzerinde yaptığı araştırmada bekâr kadınların evli olanlara göre duygusal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Maslach ve Jackson (1985) da yaptıkları araştırmada evli veya çocuk sahibi çalışanların daha az tükenmişlik yaşadığını ortaya koymuştur. Karaaslan (2015:71) toplam 100 kişiden oluşan sınıf öğretmeni ve avukatlar üzerinde yaptığı araştırmada öğretmenlerin avukatlara oranla tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu ayrıca bekâr kişilerin de evlilere oranla kişisel başarı düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Görüldüğü gibi medeni durum ve tükenmişlik ilişkisini inceleyen araştırma sonuçları çelişkilidir.

Eğitim Düzeyi (Lisans-Lisans Üstü) Tükenmişlik İlişkisine Dair Sonuçlar

Lisansüstü eğitim düzeyine sahip kadın sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme düzeylerinin lisans düzeyine sahip öğretmenlerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma sonucu daha önce yapılmış bazı araştırmaları destekler niteliktedir. Buna göre: Erdemoğlu-Şahin (2007:109) yaptığı araştırmada öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin mezun olunan eğitim kurumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiş ve öğretmenlerin eğitim durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, eğitim durumu yükseldikçe “duyarsızlaşma ve duygusal tükenme” düzeylerinde tükenmişliğin azaldığını ortaya

koymuştur. Peker (2002: 317) 100 ilköğretim okulu öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada öğretmenlerin öğrenim düzeyleri arttıkça Öğretmen Tükenmişlik Ölçeği'nin “işe bağlı stresle başa çıkabilme” ve “öğrencilere yönelik tutumlar” alt ölçeklerinden aldıkları tükenmişlik puanlarının da arttığını ortaya koymuş ve bu sonucun, eğitim düzeyi yüksek olan öğretmenlerin mesleklerinden ve öğrencilerinden beklentilerinin, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olmasıyla açıklanabileceğini söylemiştir. Seferoğlu, Yıldız ve Avcı-Yücel (2014:361) de 163 öğretmen üzerine yaptığı araştırmada öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin eğitim durumuna göre farklılıklar gösterdiğini bulmuşlardır.

Bu araştırma sonuçlarına rağmen yapılan bazı araştırmalarda öğrenim düzeyinin tükenmişlik durumu ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bunlardan Akyürek (2020: 35, 44-45) 409 öğretmen üzerinde yaptığı araştırmada öğrenim durumunun öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin anlamlı bir farklılık oluşturmadığını bulmuştur. Lenk de (2019: 62) kadınların toplumsal rolleri nedeniyle üstlendikleri zorlukları bir çerçeveye oturtarak çalışan-çalışmayan kadınlar arasındaki tükenmişlik düzeylerini ortaya koymak için 404 kadın üzerinde araştırma yapmış kadınların eğitim seviyeleri ile tükenmişlikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını tespit etmiştir.

Mesleki Kıdem- Tükenmişlik İlişkisine Dair Sonuçlar

Araştırmada incelenen değişkenlerden birisi de meslekteki tecrübenin yani çalışma sürelerinin çalışanların tükenmişlik seviyesini etkileyip etkilemediğidir. Araştırma sonucunda kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem yılına göre farklılaşmadığı ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin benzer olduğu görülmüştür. Bu durum bazı çalışmaların elde ettiği verilerle örtüşmektedir. İnanc ve arkadaşları (2023: 5070, 5073) Antalya'da 102 kadın sınıf öğretmeni üzerinde yaptıkları araştırmada, Esmeray-Erşen-Yoğun (2007:7) 228 öğretmen üzerine yaptığı araştırmada, Akyürek (2020:35) 409 öğretmen üzerinde yaptığı araştırmada, Peker (2002: 305) 100 ilköğretim okulu öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada öğretmenlerin tükenmişlik algısının medeni kıdem faktörüne göre farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Korkut ve Babaoğlu da (2012:277) 423 sınıf öğretmeni üzerinde yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenlerinin hizmet yılları ile öz yeterlik inançları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmaların aksine sonuçlar elde eden araştırmalar da bulunmaktadır. Seferoğlu, Yıldız ve Avcı-Yücel (2014:361) 163 öğretmen üzerine yaptığı araştırmada öğretmenlerin tükenmişlik durumlarının mesleki kıdemlerine göre farklılıklar gösterdiğini bulmuşlardır. Erdemoğlu-Şahin (2007:110) yaptığı araştırma sonucunda öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu öyle ki mesleki kıdem arttıkça “duyarsızlaşma ve duygusal tükenme” düzeylerinde tükenmişliğin de arttığını ortaya koymuştur. Tuğrul ve Çelik (2002) Türkiye’nin farklı şehirlerindeki özel ya da devlete bağlı kurumlarda görev yapan 216 kadın öğretmen üzerinde yaptığı araştırmada mesleki kıdemin kişisel başarıyı artırdığını belirlemiştir. Şahin ve Şahin (2012: 275, 286) Tekirdağ’da özel eğitim okulu veya özel eğitim merkezlerinde çalışan 109 özel eğitim öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada çalışma süresinin “Kişisel Başarıda Düşme”nin belirleyicileri arasında olduğunu tespit etmiştir. Yıldız-Durak ve Seferoğlu (2017: 782) mesleki kıdeme göre öğretmenlerin tükenmişliklerini incelediği araştırmasında “işe bağlı stresle başa çıkma” ve “iş doyumu” alt ölçeklerinde mesleki kıdem ve yaş gruplarına ilişkin anlamlı bir fark bulunduğu sonucunu elde etmiş ayrıca mesleki kıdem olarak 26 yıl ve üstü çalışan öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının diğer gruplara göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Dönmez (2018: 110) ise yaptığı araştırmada, sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem bakımından ve tükenmişlik genel boyutunda anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına Dair Sonuçlar

Kadın sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının gerek ölçeğin alt boyutlarında gerekse de genelinde çoğunlukla katılıyorum düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Kanbur (2017:68), öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının yeterli boyutunda “biraz katılıyorum”, iletişim, uyum boyutlarında ve ölçek toplamında ise “çoğunlukla katılıyorum”, düzeyinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buradan hareketle öğretmenlerin mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik olarak kendilerini yeterli hissetmedikleri düşünülebilir. Keskin ve Okçu (2021: 325) araştırmasında öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı tutumunun genel olarak “iyi düzeyde” olduğunu fakat “çok iyi düzeyde olmadığı”nı diğer bir ifade ile öğretmenlerin mülteci öğrencilere önyargısız, anlayışlı ve iyimser yaklaşıtlarını, derslere motive olmalarını sağladıklarını, mülteci öğrencilerle birlikte olmaktan

memnun olduklarını tespit etmişlerdir. Keskinsaz (2023: 28) Denizli’de 350 sınıf öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre mülteci öğrenci eğitiminde kendilerini “daha hazır ve yeterli” gördüklerini tespit etmiştir.

Öğretmenlerin Medeni Durumunun Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları ile İlişkisine Dair Sonuçlar

Araştırmaya konu olan kadın sınıf öğretmenleri medeni durum bakımından incelendiğinde, evli ve bekâr olması fark etmeksizin öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olduğu görülmüştür. Bu araştırma sonucu şu iki araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Nitekim Kanbur (2017:70), Sakarya’da görev yapan 234’ü (% 47) erkek, 267’si kadın (%53) olmak üzere toplam 501 ilkökul öğretmeni üzerine yaptığı araştırmada, öğretmenlerin bekar ya da evli olmasının mülteci öğrencilere yönelik tutumunu anlamlı bulmamıştır. Keskinsaz da (2023: 28) Denizli’de 350 sınıf öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada öğretmenlerin medeni durumlarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının puan ortalamasının anlamlı bir fark göstermediğini bulmuştur. Buna karşın Keskin ve Okçu’nun (2021: 326) Gaziantep’in merkez Şahinbey ilçesindeki toplam 97 ortaokulda çalışan 3645 öğretmen ve bu okullarda eğitim gören 85518 ortaokul öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada, öğretmenlerin medeni durumuna göre mülteci öğrencilere yönelik tutumunda uyum boyutu hariç diğerleri anlamlı bulunmamıştır. Uyum boyutunda ise evli olan öğretmenlerin, bekar olanlara göre mülteci öğrencilere yönelik tutumları daha yüksek görülmüştür.

Öğretmenlerin Eğitim Düzeyinin (Lisans-Lisans Üstü) Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları ile İlişkisine Dair Sonuçlar

Araştırmada lisans ve lisansüstü eğitim mezunu olan kadın sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma sonuçları şu araştırma sonuçları ile örtüşmektedir: Kuzu ve Deniz (2019: 1354) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin öğrenim düzeyi değişkenine göre lisans ve lisansüstü eğitim mezunu olan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Kanbur (2017:72) öğretmenlerin öğrenim düzeyi/mezuniyet durumuna göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin

görüşlerinin uyum, yeterlik, iletişim boyutlarında ve ölçek genelinde anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını yani öğretmenlerin mezuniyet durumlarının mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını etkilemediğini belirlemiştir. Polat da (2009) çalışmasında çok kültürlü kişiliğin eğitim yolu ile geliştirilebileceğini ancak öğretmen adaylarının cinsiyet ve öğrenim türü ile çok kültürlü eğitime yatkınlıkları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmiştir.

Bu çalışmalara karşı bazı çalışmalar eğitim düzeyinin mülteci öğrencilere yönelik öğretmen tutumlarında farklılıklara neden olduğunu göstermiştir. Bunlardan Keskinsaz (2023: 28) Denizli’de 350 sınıf öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının puan ortalamasının öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklı olduğunu bulmuştur. Çalışmada yüksek lisans mezunu öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı olumlu yönde tutum gösterdikleri tespit edilmiştir. Bazı araştırmalar ise öğrenim düzeyinden ziyade öğrenim görülen üniversitenin öğretmen tutumlarında etkili olduğunu ortaya koymuştur. Özözen-Danacı, Eran, Çetin, Pınarcık ve Bahtiyar’ın (2016:73, 82) Düzce’de, çoğu kadınlardan oluşan anaokulu öğretmenleri üzerine yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin lisans eğitimi gördükleri bölge ile çok kültürlü eğitime yönelik tutumları arasında yapılan incelemelerde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada Marmara Bölgesinde lisans eğitimi almış öğretmenlerin diğer bölgelerde lisans eğitimi almış öğretmenlere göre daha yüksek oranda çok kültürlü eğitime yönelik olumlu tutuma sahip olduğu; bu durumun ise Marmara Bölgesindeki etnik ve kültürel çeşitliliğe dayalı sosyal durum ile ilişkili olduğu tespitinde bulunulmuştur.

Öğretmenlerin Mesleki Kıdeminin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları ile İlişkisine Dair Sonuçlar

Araştırmada kadın sınıf öğretmenleri mesleki kıdem yılına göre değerlendirildiğinde öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olduğu görülmüştür. Bu sonuç, birçok çalışmanın elde ettiği sonucu desteklemekle beraber bazı çalışmaların sonuçları ile çelişmektedir. Tezde elde edilen bu sonucu destekleyen bazı çalışmalar ise şu şekildedir: Vangölü (2022: 902) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının mesleki tecrübelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmış ve “alt boyutlar ve toplam puanda” öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Kanbur (2017:71),

öğretmenlerin mesleki kıdem durumlarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin görüşlerinin iletişim, yeterlik ve uyum boyutlarında ve ölçek genelinde anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını yani öğretmenlerin farklı mesleki kıdemlere sahip olmasının, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını etkilemediğini tespit etmiştir. Akkaya (2011:83) 113 Türkçe öğretmeni üzerine yaptığı çalışmada, öğretmenlerin mesleki kıdemi ile göçmen öğrencilerin sorunlarını değerlendirmeleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını tespit etmiştir. Kuzu ve Deniz (2019: 1353) tarafından yapılmış çalışmada öğretmenlerin mesleki kıdem bakımından yeterlik alt boyutu dışında, iletişim, uyum ve ölçek genelinde mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Taştekin, Bozkurt Yükçü, İzoglu, Güngör, Işık Uslu ve Demircioğlu (2016:13) çalışmasında öğretmenlerin mesleki kıdem yılının çok kültürlü eğitime ilişkin tutumları üzerinde farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Özözen Danacı, Eran, Çetin, Pınarcık ve Bahtiyar'ın (2016: 82) okul öncesi öğretmenlerden 90 kişi üzerinde yaptığı çalışmada okul öncesi öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarının mesleki kıdemlerine göre değişmediği belirtilmiştir. Keskinsaz (2023: 28) Denizli'de 350 sınıf öğretmeni üzerinde yaptığı çalışmada öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının puan ortalamasının mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Çalışmada 11-15 yıllık mesleki tecrübeye sahip öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı olumlu yönde tutuma sahip oldukları ve bu öğretmenlerin mülteci öğrencilere verilen eğitimde kendilerini daha hazır ve yeterli gördükleri tespit edilmiştir.

Mesleki kıdemin öğretmenlerin mülteci öğrencilere gösterdiği tutumu desteklemediğini öngören bazı araştırmalar ise şu şekildedir: Dönmez (2009) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile mesleki tükenmişliğin alt boyutlarından olan kişisel başarısızlık arasında anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Dönmez (2018: 109-110) tarafından yapılan çalışmada, sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile duygusal tükenmişlikleri arasında anlamlı bir fark olmadığını buna karşılık sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile duyarsızlaşma arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Polat (2012:334) ise yaptığı çalışmada okul müdürlerinin çok kültürlü eğitime ilişkin tutumları ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, kıdem arttıkça çok kültürlülüğe ilişkin tutumda düşme gözlemlendiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin Mesleki Duygusal Tükenme ve Duyarsızlaşma Düzeylerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları ile İlişkisine Dair Sonuçlar

Araştırmada kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki duygusal tükenme düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim, uyum ve yeterlik düzeylerinde de bir azalış olduğu tespit edilmiştir. Kuzu ve Deniz (2019: 1352) tarafından yapılmış bir araştırmada ise öğretmenlerin mülteci öğrencilere ilişkin tutumlarının uyum ve yeterlik alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde kabul edilebilir düzeyde, iletişim alt boyutunda ise yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çetin, Sarı ve Karakuş (2022: 70) öğretmenlerin sınıflarındaki göçmen öğrenci sayısı ile tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu arasında anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Dönmez (2018: 116) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin sınıflarında bulunan göçmen öğrenci sayısı ile “duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık” arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya konmuştur.

Kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki duyarsızlaşma düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim ve uyum düzeylerinin de azaldığı tespit edilmiştir. Esmeray-Erşen-Yoğun (2007:1) 228 öğretmen üzerine yaptığı araştırmada erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha çok duyarsızlaşma yaşadıklarını ve devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin özel dershanelerde çalışan öğretmenlere göre kişisel başarı düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bir diğer araştırmada mülteci öğrenciler bakımından erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre kendilerini daha yeterli gördükleri, sınıf yönetimi konusunda ise kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre kendilerini yetersiz hissettikleri tespiti yapılmıştır (Kanbur, 2017:70). Bu durum kadın öğretmenlerin mesleki tükenmişlik seviyesinin yüksekliği ile ilgili olmalıdır.

Öğretmenlerin Mesleki Kişisel Başarı Düzeylerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları ile İlişkisine Dair Sonuçlar

Araştırmada kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki kişisel başarı düzeyleri arttıkça mülteci öğrencilere yönelik iletişim, uyum ve yeterlik düzeylerinde de bir artış olduğu görülmüştür. Bu durum daha önce yapılmış bazı araştırmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Nitekim, Kuzu ve Deniz (2019: 1353-1354) tarafından yapılmış bir araştırmada da öğretmen yeterliklerinin öğrenci uyumu üzerinde etkili olduğu ve yüksek deneyimin yeterlik üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. Dönmez (2018: 107) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinde; kişisel başarısızlık

ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve kişisel başarısızlık düzeyinin erkeklerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Rengi ve Polat (2014:147) Kocaeli'nin Çayirova ilçesinde devlete ait ilkokullarda görev yapan 286 sınıf öğretmeni üzerine yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek düzeyde olduğunu (özellikle dil konusunda) ve kültürlerarası etkileşimde yetersizlik ve problem yaşadıklarını tespit etmiştir. Nar (2008:78) çalışmasında göçmen ailelerde kadına yeteri kadar değer verilmediğini, bunun etkisiyle göçmen öğrencilerin bulunduğu sınıflarda kadın öğretmenlerin sınıf yönetiminde zorlandıklarını, yaşanan bu sorunlardan dolayı göçmen öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin iş doyumunun düştüğünü ve öğretmenlerin bu nedenle görevlerini yaparken isteksiz olduklarını öğretmenlerin öğrencilerin derslere ilgisiz olması nedeniyle sınıf yönetiminde zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Korkut ve Babaoğlu (2012:277) 423 sınıf öğretmeni üzerinde yaptıkları araştırmada erkek öğretmenlerin öz yeterlik inancının kadın öğretmenlere göre daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

Aydoğdu ve Ayanoğlu (2019: 286, 288) Mardin'de iki ilkokulda görev yapan sınıf öğretmenleri üzerinde yaptıkları araştırmada Suriyeli göçmen çocukların göç ettikleri bölgelerde kullanılan mahalli dille ilgili problem yaşadıklarını bu durumun onların bölgedeki yerli çocuklarla sağlıklı iletişim kurmalarına engel olduğunu ve bu sorunun öğretmenlerin sınıf yönetiminde zorlanmasına neden olduğunu tespit etmişlerdir.

ÖNERİLER

Yapılan tespitlere ve araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler sunulmuştur:

Doğası gereği zaten zor ve pedagojik bir meslek yürüten sınıf öğretmenleri, iletişim ve uyum konusunda zamana ihtiyaç duyan sığınmacı öğrenciler konusunda daha fazla tükenmişlik yaşamaktadırlar. Kadın sınıf öğretmenlerinin verdikleri eğitim-öğretim hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin artırılabilmesi için öğretmenler kendilerini negatif yönde etkileyen hususlarda bilinçlendirilmeli ve bu husus tüm öğretmenler grubu için uygulanarak milli eğitim-öğretim teşkilatında bir farkındalık yaratılmalıdır.

Tükenmişliğin yabancı uyruklu öğrenciler üzerinde önemli bir etkisinin olduğu dikkate alınırsa öğretmenlerin mevcut mesleki yaşantılarının kalıplarını değiştirmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda öğretmenlere yönelik mesleki geliştirme programları, hizmet içi eğitim seminerleri, konferans ve paneller, göçmenlere yönelik özel eğitimler bunun yanında sosyal ve kültürel etkinlikler yapılarak farkındalık oluşturulması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda sosyal medyadaki bazı sosyal paylaşım ağları kullanılarak veya spesifik sorunları ele alan ve mesleki tecrübesi olan öğretmenlerin deneyimlerini paylaştıkları yeni sosyal ağlar kurularak öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleriyle başa çıkmaları kolaylaştırılabilir.

Ülkemizde uzun süreden beri bulunan göçmen öğrencilerin öğretim sorunlarının çözülmesine bir katkı olarak yöneticiler tarafından hizmet öncesi yapılan öğretmen yetiştirme eğitimlerinde güncellemelerde bulunulması ve öğretmenlerin başarı ve motivasyonlarının yükseltilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda sınıf öğretmenlerine yazılı veya sözlü takdir ve ödüller verilerek öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin azaltılmasına yardımcı olunabilir.

Öğretmenlerin tükenmişlik yaşamaları sadece kendilerinden kaynaklanmayıp okul idarecileri hatta milli eğitim müdürlüğü bünyesindeki üst yöneticilerin bilgi ve deneyimleri de bu konuda aleyhte ve lehte etki yapabilmektedir. Bu çerçevede okul yöneticileri başta olmak üzere milli eğitim müdürlükleri tarafından öğretmenlere gerekli her türlü destekler sağlanmalıdır. Bu konuda özellikle göçmen öğrencilerin, okul ve sınıflara dengeli bir şekilde dağıtılarak belli oranları aşmaması ve birikmelere yer verilmemesi sağlanmalıdır.

Göçmen öğrencilere verilecek eğitimlerde mesleki deneyimi fazla olan öğretmenlerin görevlendirilmesine dikkat edilmelidir.

Göçmen öğrencilerin mesleki deneyimi yüksek olan öğretmenler tarafından okutulması öğretmen tükenmişliğinin derecesini düşürecektir. Şayet bu mümkün değilse mülteci öğrenci okutan öğretmenlerin rehberlik yapması göçmen eğitim-öğretimini kolaylaştıracaktır.

Yapılan bu araştırma Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı Gaziantep'in merkez Şehitkamil ilçesinde görev yapan kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyinin göçmen öğrenciler üzerindeki etkisi üzerine veriler sunmakla beraber gerek Gaziantep'in diğer bölgeleri gerekse de Türkiye'de göçmenlerin

yaşadıkları diğer yerlerle ilgili yapılacak yeni araştırmalara örnek teşkil edip tükenmişlik ve göçmen öğrenciler konusunda bütüncül yaklaşımların ortaya konmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, A. & Coğaltay, N. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri ile Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(68), 888-902.
- Akbulut, A. (2018). *Taekwondo ve Boks Antrenörlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Akın, S. (2020a). Türkiye'deki Siyasal Partilerin Uluslararası Göçe Dair Bakış Açılar ve Avrupa Parlamentosu Siyasi Parti Grupları ile Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 307-332.
- Akın, S. (2020b). Göç ve Ortadoğu. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 333-360.
- Akkaya, N. (2011). Göçle Gelen Öğrencilere Türkçe Öğretirken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri (İzmir Örneği). *Folklor/Edebiyat*, (67), 75-88.
- Akman, Y. (2020). Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları ile Çokkültürlü Eğitim Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 247-262.
- Akşit, G., Bozok, M. ve Bozok, N. (2015). Zorunlu göç, sorunlu karşılaşmalar: hisar köyü, Nevşehir'deki Suriyeli göçmenler örneği. *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 92-116.
- Akyürek, M. İ. (2020). Öğretmenlerde tükenmişlik. *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 35-47.
- Angelidou, G., Aguaded-Ramírez, E. M., & Rodríguez-Sabiote, C. (2019). Design and validation of a scale measuring attitudes toward refugee children. *Sustainability*, 11(10), 2797. <https://doi.org/10.3390/su11102797>

- Antoniou, A.-S., Ploumpi, A., & Ntalla, M. (2013). Occupational Stress And Professional Burnout in Teachers of Primary And Secondary Education: The Role of Coping Strategies. *Psychology*, 4(3A), 349-355.
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Argon, T., ve Ateş, H. (2007). İlköğretim Okulu Birinci Kademe Öğretmenlerini Etkileyen Stres Faktörleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 51-60.
- Arı, G. S. & Bal, E. Ç. (2008). Tükenmişlik Kavramı; Bireyler ve Örgütler Açısından Önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.
- Aslan, S. ve Kan, A. (2021). Suriyeli Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 193-206.
- Atik, S. (2016). *Akademik Başarının Yordayıcıları Olarak Öğretmene Güven, Okula Karşı Tutum, Okula Yabancılaşma ve Okul Tükenmişliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Avcı, Ü., ve Seferoğlu, S. S. (2011). Bilgi Toplumunda Öğretmenin Tükenmişliği: Teknoloji Kullanımı ve Tükenmişliği Önlemeye Yönelik Alınabilecek Önlemler. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 13-26.
- Aydın, A. H. ve Durgun, S. (2020). Göçe İlişkin Uluslararası Örgütler ve Düzenlemeler. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 133-150.
- Aydın, A. U. ve Akgemci, T. (2020). Tükenmişlik Sendromunun İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkileri: Bankacılık Sektörü Çalışanları Örneği. *Strategic Public Management Journal*, 6(11), 103-114.
- Aydoğdu, F. Pekşen-Akça, R. (2021). Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 13, Sayı 24, 308-321.
- Aydoğdu, F. ve Ayanoglu, M. (2019). Suriyeli Çocuklara Eğitim Veren İlkokul Öğretmenlerinin Suriyeli Çocuklarla İlgili Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi. Mardin Artuklu Uluslararası Multi Disipliner Çalışmalar Kongresi 19-21 Nisan 2019 Mardin, 283-291.
- Babaoğlu, E., (2014). Tükenmişlik Olgusu: Nedenleri, Kişisel ve Örgütsel Sonuçları. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*. Cilt: 1 Sayı: 1, 10- 26.

- Babaoğlu, E., Altun, S. A., & Çakan, M. (2010). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeyi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 355-373.
- Bahtiyar A., Can B. (2016). “Fen Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 42, 47-58.
- Bakoğlu, R., Yiğit, İ., Yıldız, S. ve Taştan Boz, İ. (2009). Tükenmişliği Ölçmede Alternatif Bir Araç: Kopenhag Tükenmişlik Envanterinin Marmara Üniversitesi Akademik Personeli Üzerine Uyarlanması. *Yönetim*, 20 (63), 77-98.
- Bal M., Aksu-Demiral G. (2021). Dünyada Dil Eğitimi Uygulamaları: Millî Eğitim Bakanlığı Politikalarının Göçmenlerin Dil Eğitimi ve İki Dilli Eğitim Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim*, Cilt: 50, Özel Sayı/2021, Sayı: 1, 51-77.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Barutçu E, Serinkan C (2008). Günümüzün Önemli Sorunlarından Biri Olarak Tükenmişlik Sendromu ve Denizli’de Yapılan Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış Dergisi* 8(2):541-561.
- Baysal, A. (1995). *Lise ve Dengi Okul Öğretmenlerinde Meslekte Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bekman, M. (2022). Halkla İlişkiler Uygulamalarında Nicel Araştırma Yöntemi: İlişkisel Tarama Modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238-258.
- Bimay, M. (2020). Göç ve Sığınmacı Sorunlarının Çözümünde Merkezi Yönetimlerin Rolü: AB ve Türkiye. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*. Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 229-252.
- Birkan, R. (2020). *Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin İş Yaşam Dengeleri Üzerine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Boyacı, Z. (2019). *Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Dijital Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki (Düzce Üniversitesi Örneği)*.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Bozkurt, S. (2018). *Mülteci Öğrencilerin Eğitimine İlişkin Öğretmen Algıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Börü, N. ve Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. *Electronic Turkish Studies*, 11(14), 123-158.
- Budak G, Sürgevil O. (2005). Tükenmişlik ve Tükenmişliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Analizine İlişkin Akademik Personel Üzerinde Bir Uygulama. *D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi* (2): 95-108.
- Bulut, Y. Bimay, M. (2020). Göçe İlişkin Kavram ve Kuramlar. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 9-32.
- Burak D., Amaç Z., (2021). Mülteci Öğrenciler Kanadı Kırık Kuşlar Gibidir: Öğretmen Adaylarının Mülteci Öğrenci Algıları. *Millî Eğitim*, Cilt: 50, Özel Sayı/2021, Sayı: 1, 221-247.
- Ćatibušić, B., Gallagher, F., & Karazi, S. (2019). Syrian Voices: An Exploration Of the Language Learning Needs and Integration Supports for Adult Syrian Refugees in Ireland. *International Journal of Inclusive Education*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1673957>.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Cemaloğlu, N. ve Kayabaşı, Y. (2007). Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyi ile Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Disiplin Modelleri Arasındaki İlişki. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 123-155.
- Chandler, H., Boothby, N., McNatt, Z., Berrigan, M., Zebib, L., Freels, P. E., & Majd, E. (2020). Causes of Family Separation And Barriers to Reunification: Syrian Refugees in Jordan. *Journal of Refugee Studies*, 33(2), 371-389. <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa033>.
- Çakırer-Özservet Y. ve Sarı, E. N. (2020). İstanbul-Üsküdar’da Suriyeli Kadınlar ve Çocukları Üzerinden Toplumsal Uyum Okumak. *Yerel, Ulusal ve Küresel*

- Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 169-188.
- Çapri, B. (2006). Tükenmişlik Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, Haziran 2006, 62-77.
- Çelik A. ve Fırat M. Ş. (2020). Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Hak-Hizmet Temelli Uygulamaların Bilinirliği. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 33-69.
- Çelikten M., Şanal M. ve Yeni Y., (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı : 19, Yıl : 2005/2, 207-237 .
- Çetin, G. Sarı, S. ve Karakuş, C. (2022). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 14: 59-72.
- Çiçekli, M. (2020). Suriyeli Öğrenciler: Dezavantajlar ve Çözüm Stratejileri. *Gaziantep’teki Suriyeliler Başarı Hikayeleri*, derleyenler Mehmet Nuri Güntekin, Mustafa Doğanoglu, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları, 191-205.
- Çifçi, T., Arseven, İ., Arseven, A. & Orhan, A. (2019). Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Sivas İli Örneği). *Cumhuriyet International Journal of Education*, 8(4), 1082-1101.
- Değirmenci G. Y., Somer-Ölmez B., Demircioğlu H. ve Gençoğlu C., (2021). Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Çocukların Eğitim Sürecine Katılım ve Uyumlarına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Millî Eğitim*, Cilt: 50, Özel Sayı/2021, Sayı: 1, 281-308.
- Dere İ. ve Demirci-Dölek E., (2023). Türkiye’de Göçmen Öğrencilerin Eğitimde Karşılaştıkları Sorunlar. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(INCSOS VIII Özel Sayısı), 108-135.
- Dilber, E. (2009). *İlköğretim Öğretmenlerinin Tükenmişlik Yaşantıları ve Yeterlik Algıları “İstanbul Kartal İlçesi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dincerol, C. (2013). *Tükenmişlik Sendromunun Mesleki Tükenmişlik ve İş Tükenmişliği Açısından İncelenmesi: Öğretmenler Üzerinde Bir Uygulama*.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dolapcı, E. (2019). *Öğretmenlerin Çok Kültürlü Özyeterlik Algısı ve Okul İklimi ile Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Dolunay A. B. ve Piyal B., (2013). Öğretmenlerde Bazı Mesleki Özellikler ve Tükenmişlik. *Kriz Dergisi* 11 (1): 35-48, s. 36.
- Dönmez İ. ve İlgar, M. Z. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Hatay İskenderun İlçesi Örneği. *Biruni Sağlık ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 6, 1 -20.
- Dönmez, İ. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Hatay İskenderun İlçesi Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Biruni Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Durdudiler, A. A. (2019). Birleştirilmiş Sınıfta Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyiyle Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Konya.
- Duruel, M. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Cilt: 30 2016 Sayı: 5, 1399-1414.
- Duygun, T. (2001). *Zihinsel Engelli ve Sağlıklı Çocuk Annelerinde Stres Belirtileri Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Algılanan Sosyal Desteğin Tükenmişlik Düzeyine Olan Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). İlkokula Giden Mülteci Çocuklara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Pedagojik Yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 175-185.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerini Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar ve Çözümüne Dair Öneriler. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*. Cilt:1 Sayı:1, 26-42.
- Erdemoğlu-Şahin, D. (2007). *Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

- Erdil, B. (2020). Göç ve Mülteci Hareketlerinin Türkiye'nin Göç Politikalarına Etkileri. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (2): 71-86.
- Ereş F. (2015). Türkiye’de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(2): 17-30.
- Ergül, H. F., Saygın, S. ve Tösten, R. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 266-285.
- Erol M., Özdemir F. ve Erol A. (2021). Sınıf Öğretmenlerine Göre Göçmen Çocukların Kayıp Nesil Olmaları Altında Yatan Nedenler. *Millî Eğitim*, Cilt: 50, Özel Sayı/2021, Sayı: 1, 475-496.
- Ersoy N. (2015). “Araştırma Etiği”. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. Eylül 2015, Cilt 1, Sayı 1, 2-8.
- Erten, P. ve Özdemir, O. (2020). Dijital Tükenmişlik Ölçeği Geliştirme Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 668-683.
- Ertürk, E. ve Keçecioğlu, T. (2012). Çalışanların İş Doyumları ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler: Öğretmenler Üzerine Örnek Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 12(1), 41-54.
- Esmeray-Erşen-Yoğun, A. (2007). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Mersin İlinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 34, 1-8.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in Education*. (8th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Friedman, A. I. (1993). Burnout in teachers: The concept and its unique core meaning. *Educational and Psychological Measurement*, 53, 1035-1044. file:///C:/Users/zeynel/Downloads/burnoutcoreconcept.pdf (Erişim Tarihi: 9.05.2024).
- Galanakis, M. vd. (2020). What Is the Source of Occupational Stress and Burnout?. *Psychology*, 2020/ 11, 647-662.
- Ganiyusufoglu, A. (2011). *Örgütlerde Mesleki Tükenmişlik ve Selçuk Üniversitesi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Genç, S. Z., & Kalafat, T. (2016). The Investigation of Relationship between Teacher Burnout and Democratic School Environment. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 2(1), 1-14.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A Simple Guide And Reference*. (17.0 Update, 10th ed.). Boston: Pearson.
- Girgin, G. (1995). *İlkokul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi (İzmir İli Kırsal ve Kentsel Yöre Karşılaştırılması)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Girgin, G. (2010). Öğretmenlerde Tükenmişliğe Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(32), 32-48.
- Gold, Y. (2010). "Burnout: Causes and Solutions", *Clearing House*, 58:5, 210-212.
- Göçer, V. Özer, S. ve Ürünibrahimoğlu, M. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Suriyeli Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Hizmet İçi Eğitim Bağlamında İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7 (14), 24-41.
- Gökçekan, S. ve Murat, M. (2007). Sınıf Öğretmenlerinde On Yıllık Hizmet Sürecinde Tükenmişliğin Gelişimine Yönelik Bir Haritalama Çalışması. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 177-185.
- Gülcan, B., Acar, H., Özdemir, R., bayrı, İ. & Bulut, İ. (2023). "Özel Eğitim Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(62):2586-2592.
- Gültekin M.N. vd. (2021). *Gaziantep Monitörü 2020- Suriyeliler*. Ankara: SABEV Yayını.
- Gündüz, B. (2005). "İlköğretim Öğretmenlerinde Tükenmişlik". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 2005, 152-166.
- Güngör, F., & Şenel, E. (2018). Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8 (2), 124-173.
- Gürbüz, H. ve Karapınar M. (2018). Bankacılık Sektöründe Çalışanların Tükenmişlik Düzeylerinin Kopenhag Tükenmişlik Kriterlerine Göre Ölçülmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 6(3): 187-203.

- Igodan Oc, Newcomb LH (1986). Are You Experiencing Burnout. *Journal of Extension Spring* 24 (1).
- İnanç, Ç., Gezgüç, K., Başal, M., Yılmaz, H., Oflaz, N. & Kaya, B. (2023). Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, Cilt:9, Sayı:107, 5064-5076.
- İnce, N., ve Şahin, A . (2015). Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formunu Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 6(2), 385-399.
- İnce, N.B., Şahin A.E. (2016), “Birleştirilmiş ve Bağımsız Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Doyum ve Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 31(2): 391-409.
- İzci, F. ve Geylani D. (2020). Göç Politikaları ve Göç Yönetimi Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme: Türkiye-İngiltere- Almanya. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 253-283.
- Kanbur, N. İ. (2017). *İlkokulda Görev Yapan Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Karaaslan, G. (2015). *Çalışan Kadınlarda Tükenmişlik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karabulut, M. (2022). Türk Romanında Mübadele. *6th International Conference On Innovative Studies Of Contemporary Sciences* August 1-2, 2022 / Tokyo-Japan, 354-358.
- Karakaya, S. (2020). Mülteci ve Sığınmacıların İnsan Hakları Açısından İncelenmesi. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 151-168.
- Karakelle, S., ve Canpolat, S. (2008). Tükenmişlik Düzeyi Yüksek İlköğretim Öğretmenlerinin Öğrencilere Yaklaşım Biçimlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 33 (147), 106-120.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (11. baskı), Nobel Yayınevi, Ankara.

- Karasu, M. A. (2020). Göç ve Güvenlik Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 71-110.
- Kayabaşı, Y. (2008). Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 191-212.
- Kayacık, B. E. (2020). *Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri*, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Kayan, M. F. ve Kozikoğlu, İ. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Sınıf Yönetimi Davranışlarını Yordama Gücü. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 72-103.
- Kazu İ. Y. ve Yıldırım D. (2021). Mesleki Tükenmişlik: Etki Eden Faktörler, Belirtileri ve Sonuçları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi (JRES)*, Cilt 8, Sayı 2, 462-473.
- Kazu, H. & Deniz, E. (2019). Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 1336-1368.
- Keleş, S. ve Cömert, M. (2023). Okul Müdürleri İçin Ahenk Yaratıcı Liderlik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14 (2), 17-30.
- Keskin, A. (2019). *Ortaokullardaki Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Siirt.
- Keskin, A. Okçu, V. (2021). Ortaokullardaki Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarının İncelenmesi. *AJER - Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 311-332.
- Keskinsaz, R. (2023). *Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi*. Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Kılcan, B., Çepni, O. ve Kılınç, A. Ç. (2017). Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1045-1057.
- Kırılmaz, A.Y; Çelen, Ü; Sarp, N. (2003). İlköğretimde Çalışan Bir Öğretmen Grubunda Tükenmişlik Durumu Araştırması. *İlköğretim Dergisi*, 2(1), 2-9.

- Kline, R. B. (2015). *Principles And Practice Of Structural Equation Modeling* (4th Ed.). Guilford.
- Koçak Ö. E., Gençay O. ve Schaufeli W. B. (2022). BAT-TR: Tükenmişlik Ölçme Aracı'nın (BAT) Türkçeye Uyarlanması. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, Cilt : 42, Sayı: 3, 509-549.
- Konak Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) (2018). İzmir İli Konak İlçesi İlkokullarındaki Öğretmen ve Öğrencilerin, Suriyeli Öğrencilere Yönelik Sosyal Kabul Düzeylerinin Tespit Edilmesi. İzmir: T.C. MEB Konak Rehberlik Araştırma Merkezi.
- Korkut, K. ve Babaoğlu, E. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin Öz Yeterlik İnançları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(16), 269-282.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. & Çokluk, Ö. (2007). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. (2. Baskı). Pegem Yayınları.
- Köktürk S., Bağcı Z. (2023). *Örgütsel Tükenmişlik*. İksad Yayınevi, Ankara, s. 10.
- Köse, N., Bülbül, Ö., & Uluman, M. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 2(1), 16-29.
- Kuyaksil, A. (2020). Göç Yönetimi Açısından Hicret Olayı. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*. Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 111-131.
- Kuzu, Ş. L. (2020). Başarı ve Yaşama Tutunma Arasında Gaziantep'teki Suriyeli Kadınların Deneyimleri. *Gaziantep'teki Suriyeliler Başarı Hikayeleri*, derleyenler Mehmet Nuri Güntekin, Mustafa Doğanoglu, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları, 107-119.
- Küçük, F. (2022). *Çalışan Kadın Öğretmenlerdeki Mesleki Tükenmişlik Durumunu Maslach Tükenmişlik Modeli ile Açıklama: Aka Koleji Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lenk, F. (2019). *Çalışan ve Çalışmayan Kadınların Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mahmoodi-Shahreabaki, M. (2019). Teacher burnout. *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*, 1–8. <https://doi.org/10.1002/9781118784235>

- Maslach, C. ve Jackson, S. E. (1981). The Measurement of Experienced Burnout. *Journal of Occupational Behavior*, Vol. 2, 99-113. Doi olmalı.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1985). The role of sex and family variables in burnout. *Sex Roles: A Journal of Research*, 12(7-8), 837-851.
- Maslach, C., & Leiter, M. P. (1997). The Truth about Burnout: How Organizations Cause Personal Stress and What to do about It. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Maslach, C., Jackson, S. E., & Leiter, M. P. (1996). *Maslach Burnout Inventory Manual* (3rd ed.). Consulting Psychologist Press.
- Merey, Z., Boysan, M. ve Ateş, C. (2008). Eğitim Çalışanlarında Uyku Kalitesi ve Tükenmişlik Sendromu. *Kriz Dergisi*, 16(2), 33-41.
- Murat, M., (2000). *Sınıf Öğretmenlerinde 10 Yıllık Meslek Sürecinde Tükenmişliğin Gelişiminin Haritalanması ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Murat, M., (2003). Üniversite Öğretim Elemanlarında Tükenmişlik. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 19, 25-34.
- Mutlu, İ. (2009). *Okul Yöneticilerinin Liderlik Stilleriyle Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki (Ankara İli Örneği)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mültecilerle Dayanışma Derneği (2015). *Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak ve Hizmetlere Erişimleri. Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi*, s. 139.
- Nar, B. (2008). *Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Negiz N., Tokmakçı E. (2011). Çalışma Yaşamında Kadının Tükenmişliği: Aile-İş-Sosyal Yaşam Açısından Tükenmişlik (Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği). *Journal of Yasar University*, 24(6) 4041-4070.
- Ocak, M., ve Güler, M. (2017). Psikolojik Sermayenin Tükenmişlik Üzerine Etkisi: Görgül Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 49, Ocak-Haziran 2017, 117-134.

- Ok, S. (2004). Banka Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doyumu, Rol Çatışması, Rol Belirsizliği ve Bazı Bireysel Özelliklere Göre İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, III, 21,57-68.
- Özen, G. ve Mirzeoğlu N. (2006). Bir Spor Örgütünde Çalışan Spor Uzmanlarının Tükenmişlik ve Örgütsel Bağlılıklarının İncelenmesi. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi (e dergi)*, C. 1, S. 2., 12-17.
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.
- Özkan, Ş. (2008). *Rol Çatışması ve Rol Belirsizliğinin Hekim ve Hemşirelerin Tükenmişlik Düzeyleri Üzerine Olan Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özözen Danacı, M., Eran, N., Çetin, Z., Pınarcık, Ö. ve Bahtiyar, M. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 73-86.
- Özutku, H. (2019). Tükenmişliğin İş Yaşam Dengesi ve Çalışan Sağlığı Üzerindeki Etkisi: Banka Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 36, Denizli, 165-182.
- Özüdoğru, H. Y., Kan, A., Yaman, E., & Uslu, L. (2018). Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 115-140.
- Peker, R. (2002). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerine Etki Eden Bazı Faktörler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: XV, Sayı: 1, 305-318.
- Polat, S. (2009). Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitime Yönelik Kişilik Özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1), 154-164.
- Polat, S. (2012). Okul Müdürlerinin Çok Kültürlülüğe İlişkin Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42).
- Polat, S., Ercengiz, M. ve Tetik, H. (2012). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 152-173.

- Pullu, S. ve Kuzu, H. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirmeye Yönelik Görüşleri ve Uygulamaları (Elazığ İli Örneği). *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (36), 91-111.
- Ran, N. (2024) A Study of the Relationship between Burnout and Social Support among Special Education Teachers in China. *Open Journal of Social Sciences*, 12, 360-373.
- Randall, M. ve W.A. Scott; (1988), Burnout, Job Satisfaciton and Job Performance, *Australian Psychologist*, 23(3), 335-347.
- Rengi, Ö. (2014). *Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Farklılık Algıları ve Kültürlerarası Duyarlılıkları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Rengi, Ö. ve Polat, S. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Farklılık Algıları ve Kültürlerarası Duyarlılıkları. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 6(3), 135-156.
- Sağlam-Arı G., Çına-Bal E., (2008). Tükenmişlik Kavramı: Birey ve Örgütler Açısından Önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15/1, 131-148.
- Sağlam, H. İ. ve Kanbur, N. İ. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sakarya UniversityJournal of Education*, 7 (2), 310-323.
- Sardroud, E. M. (2023). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Mülteci Öğrencilere Karşı Tutumlarının Kapsayıcı Eğitim Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Sarros, J.C. & Sarros, A.M. (1987), Predictor of Teacher Burnout. *The Journal of Educational Administration*, 25 (2), 216-230.
- Sayıl I, Haran S, Ölmez Ş, Devrimci Özgüven H. (1997). Ankara Üniversitesi Hastaneleri'nde Çalışan Doktor ve Hemşirelerin Tükenmişlik Düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 1997; 5: 71-77.
- Schaufeli, W.B. (1999). Burnout, In: J. Firth-Cozens and R.L. Payne (Eds.). *Stress in Health Professionals*, John Wiley & Sons Ltd., 17-32.
- Schumacker, R., & Tomek, S. (2013). *Understanding Statistics Using R*. Springer.
- Seferoğlu, S. S., Yıldız, H. ve Avcı-Yücel, Ü. (2014). Öğretmenlerde Tükenmişlik: Tükenmişliğin Göstergeleri ve Bu Göstergelerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 39, Sayı 174, 348-364.

- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2014, Sayı: 31, 267-305.
- Sılığ, A., (2003). *Banka Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Soyudoğan, M. (2020). Bir Yaşam Stratejisi Olarak Benzerlik Tahayyülü: Suriyeli Göçmenlerin Gaziantep-Halep Karşılaştırması Üzerine. *Gaziantep'teki Suriyeliler Başarı Hikayeleri*, derleyenler Mehmet Nuri Güntekin, Mustafa Doğanoglu, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları, 151-169.
- Şahin A. (2020). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğretim Elemanlarının Öğretme Yaklaşımlarına Yönelik Görüşleri ile Öğretmen Adaylarının Epistemolojik İnançları ve Öz-Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Şahin K., Moralı G. ve Göçer A. (2021). Mülteci Çocukların Türkçe Öğrenme Durumları Üzerine Ailelerinin Görüşleri. *Millî Eğitim*, Cilt: 50, Özel Sayı/2021, Sayı: 1, 95-122.
- Şahin, D. (2009). *Ankara Keçiören Eğitim ve Araştırma Hastanesi Hemşirelerinin Rol Çatışması Rol Belirsizliği ve Tükenmişlik Durumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, D.E. (2007). *Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri (Ankara İli İlköğretim ve Ortaöğretim Okulları Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, E. (2010). *İlköğretim Öğretmenlerinde Yaratıcılık, Mesleki Tükenmişlik ve Yaşam Doyumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Şahin, F. ve Şahin, D. (2012). Engelli Bireylerle Çalışan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyinin Belirlenmesi. *Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2012, 275-294.
- Şanlı, Ö. ve Tan, Ç. (2017). Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 2, 131-142.

- Şencan, D. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Şimşek, A. (2018). Araştırma Modelleri. Ali Şimşek (Editör). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/ARY101U/ebook/ARY101U-12V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>
- Şimşek, H. ve Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin Göçmen Politikasında İhmal Edilen Boyut: Eğitsel Uyum Programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Pearson.
- Taş, İ. E., Koçar-Uzan H. ve Avşar, Y. (2020). Türkiye ve AB'nin Göç, Sığınmacı ve Mülteci Politikaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 285-305.
- Taştekin, E., Bozkurt Yükçü, Ş., İzoğlu, A., Güngör, İ., Işık Uslu, E. A. ve Demircioğlu, H. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının ve Algılarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi (HÜNER)*, 2(1), 1-20.
- Tatar A., Kılıç N., Çamkerten S., (2022). A Tükenmişlik Ölçeği-35'in Geliştirmesi ve İlk Geçerlik Çalışmaları. *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*. Cilt: 8, Sayı: 59 Yıl: 2022 Aralık, 1858-1868.
- Temur, M. ve Özalp, M.T. (2022). Sınıf Öğretmenlerinin Penceresinden Göçmen Öğrencilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 110-141.
- Terzi, R., Göçen, A. & Altun, B. (2019). Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumların Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Revize Edilmiş Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği. *Sakarya University Journal of Education*, 9(3), 476-494.
- Tuğrul, B. ve Çelik, E. (2002). Normal Çocuklarla Çalışan Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt:2 Sayı:12, 1-11.

- Tunç Y., Kıncal R. Y. (2021). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri ile Öz Yeterlik İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 113, Şubat 2021, 249-267.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Tüfekçi Y. (2020). *Gaziantep'teki Suriyeli Sığınmacıların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlara İlişkin STK'ların Görüşleri ve Çözüm Önerilerinin İncelenmesi*(Gaziantep İli). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Tümkaya, S. (1996). *Öğretmenlerdeki Tükenmişlik Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tümkaya, S. (2005). Öğretmenlerin Sınıf İçi Disiplin Anlayışları ve Tükenmişlikle İlişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 11(4), 549-568.
- Tümkaya, S. ve Çavuşoğlu, İ. (2010). Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 468-481.
- Tümkaya, S., & Çetin, G. (2021). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik ve Bazı Demografik Özelliklerinin Aile Katılımı Öz-Yeterliklerini Yordama Düzeylerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(1), 139-158.
- Tümkaya, S., Çam S. ve Çavuşoğlu İ. (2009). Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu'nun Türkçe'ye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, 387-398.
- Uçan N. Savaş Ö. ve Sakallı T. (2023). Lise Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılıkları ile Sosyal Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi: Karabağlar Örneği. *International Social Sciences Studies Journal*, Vol:9, Issue: 110, April, 6425-6439.
- Ulupınar, S. (2013). *Konya İlinde Bulunan Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 6(3), 65-89.
- Ünsal, S. (2021). Öğretmenlik Mesleğinin Tanımı, Önemi ve Öğretmenlerin Değişen Rollerine Üzerine Nitel Betimsel Bir Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(42), 1481-1504.
- Vangölü, M.S. (2022). "Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Van İli Örneği". *ulakbilge*, 75 (2022 Ağustos): 897-905.
- Vural, C. (2016). *Tükenmişlik Sendromu ve Başa Çıkma Stratejileri: Afad Ankara Birlik Müdürlüğünde Görev Yapan Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Personeli Üzerine Bir Analiz*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcı, S., Başol, G. ve Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 229-242.
- Yıldırım, F., (1996). Banka Çalışanlarında İş Doyumu ve Algılanan Rol Çatışması ile Tükenmişlik Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Yıldız S. (2017). Sosyal Bilimlerde Örneklem Sorunu: Nicel ve Nitel Paradigmalarından Örneklem Kuramına Bütüncül Bir Bakış. *Kesit Akademi Dergisi*. Yıl: 3, Sayı: 11, Aralık 2017, 421-442.
- Yıldız-Durak, H. ve Seferoğlu, S. S. (2017). Öğretmenlerde Tükenmişlik Duygusunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *GEFAD / GUJGEF* 37(2): 759-788.
- Yılmaz-Toplu, N. (2012). *Okul Öncesi ve İlköğretim Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Yılmaz, B. (2010). *Resmi ve Özel İlköğretim Okullarındaki Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Yılmaz, V., Atmaca, Y. (2020). Yapısal ve İşlevsel Boyutlarıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla*

Göç ve Mülteci Sorunu, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 207-228.

Yolcu, T. (2020). Küresel Siyaset Ekseninde Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası. *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, Editörler: Yakup Bulut, Soner Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 189-205.

Elektronik Kaynaklar

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR, Eğitim Raporu, https://help.unhcr.org/turkiye/information-for-non-syrians/education/?_gl=1*nmcy5c*_up*MQ..&gclid=EAIaIQobChMI1bjdjMzwhAMVrQcGAB04fQtWEAAYAAiAAEgKHxfD_BwE (Erişim Tarihi: 13. 03. 2024).

Mültecilerle Dayanışma Derneği (2015). Türkiye'de mültecilerin kabul koşulları, hak ve hizmetlere erişimleri. Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi. (<http://www.madde14.org/images/c/cc/MulteciderMultKabulKosul2015.pdf> (Erişim Tarihi: 12. 03. 2024).

Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi , <https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (Erişim Tarihi: 3.04.2024).

https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMIw7fKiOaThQMVAAYtoCR3kxA0nEAAYASAAEgKRIPD_BwE (Erişim Tarihi: 27.03.2024).

<https://www.gaziantep27.net/suriyeli-ogrenci-sayisi-96-bin> (Erişim Tarihi: 27.03.2024).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 14. 03. 2024).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 14. 03. 2024).

<https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati> (Erişim Tarihi: 11.03.2024).

https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/gk_yon_getirdigi_yenilikler.pdf Erişim Tarihi: 11.03.2024).

<https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma> (Erişim Tarihi: 11.03.2024).

<https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (Erişim Tarihi: 14. 03. 2024).

https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_turkiye.pdf (Erişim Tarihi: 01. 12. 2023).

https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf (Erişim Tarihi: 3.04.2024).

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/arap-ogrenci-sayisinin-96-bini-buldugu-gaziantep-te-suriyelilere-ayricalikli-egitim-546044h.htm> (Erişim Tarihi: 27.03.2024).

EKLER

EK -1. A. Maslach Tükenmişlik Envanteri

Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTA) (İnce, Şahin, 2015: 393)

MADDELER	SEÇENEKLER					
	Hiçbir zaman	Yılda birkaç kez	Ayda bir kez	Ayda birkaç kez	Haftada bir kez	Haftada birkaç kez
1. Öğretmenlikten duygusal olarak soğuduğumu hissediyorum.						
2. Okulda günü bitirdiğimde kendimi bitkin hissediyorum.						
3. Sabah kalkıp yeni bir iş gününe başlamam gerektiğinde kendimi yorgun hissediyorum.						
4. Öğrencilerimin bir konu hakkında ne hissettiğini kolayca anlayabiliyorum.						
5. Bazı öğrencilere sanki nesnelermiş gibi davrandığımı hissediyorum.						
6. Bütün gün öğrencilerle çalışmak beni gerçekten zorluyor.						
7. Öğrencilerimin sorunlarıyla çok etkin bir şekilde ilgileniyorum.						
8. Öğretmenliğin beni tükettiğini hissediyorum.						
9. Bir öğretmen olarak öğrencilerin yaşamlarını olumlu bir şekilde etkilediğimi hissediyorum.						
10. Öğretmenliğe başladığımdan beri öğrencilere karşı daha çok duyarsızlaştım.						
11. Öğretmenliğin beni duygusal olarak katılaştırdığını düşünüyorum.						
12. Kendimi, çok zinde hissediyorum.						
13. Öğretmenlik mesleğinin beni hayal kırıklığına uğrattığını düşünüyorum.						
14. Öğretmenlikte iş yükünün çok fazla olduğunu hissediyorum.						
15. Bazı öğrencilere ne olduğunu gerçekten umursamıyorum.						
16. Öğrencilerle çalışıyor olmak beni oldukça strese sokuyor.						
17. Rahat bir çalışma ortamını öğrencilerimle birlikte kolayca yaratabiliyorum.						
18. Öğrencilerimle iç içe gerçekleştirdiğim bir çalışmadan sonra içimin coşkuyla dolduğunu hissediyorum.						
19. Öğretmenlikte kayda değer pek çok şey başardım.						
20. Öğretmenliğe daha fazla dayanamayacağımı gibi hissediyorum.						
21. İşimde karşılaştığım duygusal problemlerle oldukça sakin bir şekilde baş ediyorum.						
22. Öğrencilerin bazı sorunlarından dolayı beni suçladıklarını hissediyorum.						

EK-1.B.**Kişisel Bilgi Toplama Formu**

Medeni haliniz?
Meslekteki kıdem yılınız?
Eğitim durumunuz?
Cinsiyetiniz?
Görev yaptığınız okulun adı?
Görev yaptığınız okulun bulunduğu il?
Görev yaptığınız okulun bulunduğu ilçe?

EK-2**Etik Kurul İzin Formu**

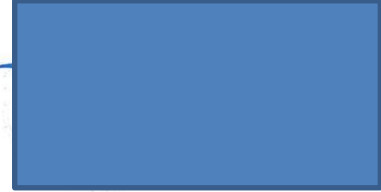
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU TOPLANTI TUTANAĞI

Toplantı No : 09
Toplantı Tarihi : 04.08.2023
Toplantı Saati : 11:00

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 04.08.2023 tarihinde toplanarak yapılan başvuruları değerlendirdi ve aşağıdaki kararları aldı:

- 18) Göç Enstitüsü'nün 28.07.2023 tarih, 361156 sayılı ve "Etik Kurul / Şenel ÖZLÜ" konulu yazısı incelenmiş olup Üniversitemiz Gaziantep Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Emrah Berkant PATOĞLU'nun Göç Enstitüsü'nde danışmanlığını yürüttüğü Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şenel ÖZLÜ'nün "Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlilik Algıları ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları Üzerine Etkisinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasının Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nca değerlendirilmesi istenmektedir. Kurula yapılan başvuru; çalışmanın amacı, yöntemi, veri kaynakları ve veri toplama araçları açısından değerlendirilmiştir. Kurulumuza beyan edilen belgelere dayalı olarak yapılan incelemeler sonucunda başvuruya ilişkin etik aykırılık tespit edilmemiş olup adı geçen öğrencinin söz konusu yüksek lisans tezi çalışmasını yapabilmesinin uygun görülmesine;

Toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verildi.

EK-3

Milli Eğitim Bakanlığı Gaziantep İli Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-34659092-605.01-100059561
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Şenel ÖZLÜ)

03/04/2024

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğünün 20.03.2024 tarihli ve 470232 sayılı yazısı.

Gaziantep Üniversitesi, Göç Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Şenel ÖZLÜ'nün yürüttüğü "Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları üzerine Etkisinin İncelenmesi" konulu anket uygulama isteği kapsamında, Müdürlüğümüze bağlı okullardaki öğretmenlere yönelik Anket Uygulama İsteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda bahsi geçen Anket Uygulama İsteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, Müdürlüğümüze bağlı okullardaki öğretmenlere yönelik anket uygulama isteğinin, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Yasin TEPE
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Murat AKYÜZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres : Pancarlı Mah. Ketayün Büyükeçe Sk. No:8
Şehitkamil/Gaziantep

Telefon No : 0 (342) 280 27 82
E-Posta: stratejigelistirme27@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: A. KOÇAK, Müd.Yrd.M.Ali TIRYAKIOĞLU,Şef.E.YILDIRIM

İnternet Adresi: gaziantep.meb.gov.tr

Unvan : Memur
Faks:3422802847

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorum.meb.gov.tr/adresinden> 48cf-2c74-3bfe-9560-185d kodu ile teyit edilebilir

EK-4**Ölçek İzinleri****Ölçek Kullanım İzni Hk.**

3 ileti

14 Temmuz 2023 20:56

Alıcı: Emrah Berkant Patoglu

Kıymetli Hocam,
Ölçeği kullanmanızda memnuniyet duyarım. Çalışmalarınızda kolaylıklar diler, kalbi selam ve saygılarımı sunarım.

14 Tem 2023 Cum 14:32 tarihinde Emrah Berkant Patoglu <
[Alıntılanan metin gizlendi]>

> şunu yazdı:

18.07.2023 22:20

Gmail - MTE-EF Kullanım İzni Hk.

Emrah Berkant Patoğlu

MTE-EF Kullanım İzni Hk.

1 mesaj

18 Temmuz 2023 21:14

Alıcı:

Sayın Emrah Berkant Patoğlu Hocam;
Türkçe'ye uyarlama çalışmasını yaptığımız ve yayımladığımız Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu'nu aşağıda künyesi verilen ilgili yayınumıza atıfta bulunarak yüksek lisans tez çalışması kapsamında kullanmanızdan memnuniyet duyarız. İletinin ekinde yer alan tez dosyasının ekler kısmından envantere ulaşabilirsiniz. Çalışmalarınızda başarılar dileriz.

İnce, N. B., ve Şahin, A. E. (2015). Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu'nu Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 6(2), 385-399. DOI: 10.21031/epod.97301

 363231 (1).pdf
2845K